

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ
МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ
З ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ
КРІЗЬ ПРИЗМУ УГОДИ
ПРО АСОЦІАЦІЮ
З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

м. Київ

22 квітня 2019 року

Київ
ВГО УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
2019

УДК 341.1
В43

Упорядник – М.О. Медведєва

Виконання Україною міжнародних зобов'язань з охоро-
ни довкілля крізь призму Угоди про асоціацію з Європейським
Союзом : матер. міжнар. наук.-практич. конф. (м. Київ, 22 квіт-
ня 2019 року. – Київ : ВГО «Українська асоціація міжнародного
права», 2019. – 204 с.

ISBN 978-966-97488-7-4

У збірнику матеріалів конференції проаналізовано стан, проблеми та пер-
спективи виконання Україною зобов'язань з охорони навколишнього середовища
за міжнародними природоохоронними договорами та Угодою про асоціацію з ЄС
в різноманітних сферах, таких як зміна клімату та відновлювана енергетика, охо-
рона озонового шару та атмосферного повітря, охорона водних ресурсів, управлін-
ня відходами та хімічними речовинами, збереження біологічного, ландшафтного
різноманіття та ґрунтів, попередження промислового забруднення, забезпечення
екологічного управління, доступу до інформації та процесу прийняття рішень з
питань навколишнього середовища, оцінка впливу на довкілля, організація еко-
логічного маркетингу, забезпечення сталої торгівлі, тощо.

Для студентів, аспірантів, викладачів, експертів та практиків, що вивчають
і цікавляться питаннями міжнародного, європейського та національного еколо-
гічного права.

УДК 341.1

ISBN 978-966-97488-7-4

© ВГО «Українська асоціація
міжнародного права», 2019

WASTE MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN LEGISLATION ADAPTATION TO THE EUROPEAN UNION LAW

ALIEVA E.E.,

M.S. in European Studies,

Association "UKRSALT",

Kyiv, Ukraine

The law in waste management is represented in the EU by more than ten directives. The Association Agreement includes three framework directives outlining the requirements that our state has to fulfill, namely Directive 2008/98/EC on waste (framework), Directive 1999/31/EC on waste disposal and Directive 2006/21/EC on extractive industry waste management.

As one of the consequent obligations, Ukraine assumed the implementation of the Framework Directive 2008/98/EC on waste that sets a rather ambitious goal – bringing the European Union closer to the “recycling society”. The main idea to be implemented is the application of the hierarchy of waste management that is enshrined in article 4 of the Directive; it ranges from the most eco-friendly to the less preferable method: 1. Prevention. 2. Preparation for reuse. 3. Recycling. 4. Other utilization, such as energy recovery. 5. Liquidation (burial). Such a waste management sequence is important because the more efficient the first three waste management steps are, the less waste will be incinerated and disposed of in landfill and hence the harm to the environment and human health will be less. The state policy in the field of waste should cover all stages and not focus only on the latter that should be regarded as the last resort.

The second innovation that Ukraine is obliged to implement within 5 years, according to the Directive, is based on the “polluter pays” principle and the principle of extended producer responsibility to fully cover the costs for further handling of waste produced by the manufacturer of the product [1].

The deadline for the introduction and implementation of all these requirements is from 3 to 6 years and taking into consideration that the environmental section of the Agreement was subject to temporary application it means that some of them must have been already introduced and implemented.

On November 8, 2017 the Cabinet of Ministers adopted the National Waste Management Strategy. This is the first strategic document of the national level that outlines the state policy in the field of waste management in the coming decades and incorporates the abovementioned guidelines. The Strategy proclaims three basic principles, namely the hierarchy of waste management, the expanded producer responsibility and the transition from a linear economy that corresponds to the ‘take-make-dispose’ step plan to a closed-loop (circular) economy that works according to the 3R approach of “Reduce, Reuse & Recycle”. Hence, for Ukraine the intentions regarding such large-scale technological modernization pose much challenge.

But the situation with the implementation of waste-related directives is deplorable today. In fact, the current model for the waste management in Ukraine contradicts the European model. As before, the priority is placed on the elimination of waste by means of its disposal of in landfills and dumps that are already overflowing. Thus, figures from the State Statistics Service of Ukraine show that during 2017, a total of 366,054 thousand tons of waste were generated, while only 101,120 thousand tons were recycled and incinerated with energy recovery and the remainder was disposed of in landfills and dumps [2]. Statistics show that at the beginning of the second half of 2016, there were 6.5 thousand waste dumps and 35 thousand landfills in Ukraine, totaling 42 thousand square meters; for comparison, the area of Denmark is 43 thousand square meters [9], while there should not be more than 500, according to EU standards. By the way, placing the waste in landfills in Ukraine is just UAH 40 per ton that is several times cheaper than in Europe. For example, in Denmark the cost of placing a ton of waste in a landfill is equal to 79 € (about UAH 2, 452) [3]. If we want to achieve the same waste management system, the cost of waste burial in Ukraine should grow by several times.

Moreover, the National Strategy just proclaims the principle of extended producer responsibility, but it doesn't establish neither a mechanism for implementing this principle, nor a mechanism for monitoring and controlling its compliance [8]. In Europe manufacturers are forced to collect and recycle packaging, and in case of non-compliance with the rules, they receive heavy fines. Corporations merge and create non-profit organizations that are engaged in specific types of packaging. Thus, capital enters the waste management industry and shifts the process of sorting and disposing of garbage; a similar practice can become beneficial for Ukraine too.

Recycling of waste in Ukraine is not beneficial for entrepreneurs, because of the high costs of building the plants. They are expensive investments, their construction can cost hundreds of millions of euro, and annual maintenance will cost 3-7 million euro [4]. At the same time, the state does not provide any credits and benefits. Therefore, the waste recycling business from the start is unprofitable. Nevertheless, according to European Business Association (EAA) there are 15 glass processing plants, 15 – on paper processing, 16 – on metal processing, 19 – on PET processing, 36 – on recycling of secondary polymers in Ukraine. Their workload is incomplete. For example, paper processing plants have a capacity of 1100 thousand tons of raw materials, but only 600 thousand tons are processed. The shells are capable of processing almost 800 thousand tons, processing – 350 thousand tons. Paper and glass are even imported, because, no matter how it sounds paradoxical, its raw materials are not enough [7]. Due to the separate collection of household waste by residents into containers on the territory, sorting lines at landfills and through recycling points, the volume of collected resource components is only 40% of the capacity of waste recycling plants [5].

Waste sorting system is regulated by the Law “On Waste” that has been in effect in Ukraine since 1998, but it remains purely declarative today. The law underwent changes at the end of 2017 year with supplementation of article 32 on the prohibition since January 1, 2018, of the disposal of unsorted waste to landfills, the mandatory separate collection and recycling. According to it, the local authorities must deal with orga-

nizing the sorting of waste for further recycling. The local governments are banned to transport the unprocessed household waste at landfills. Cities and villages must sort waste by type for recycling and disposal. But this law is also impossible to implement, because there is no infrastructure for collecting, primary and secondary sorting, for processing and safe disposal of waste. But not all of the local authorities take on this duty with due responsibility: even not all of the capital's districts and of other major cities have necessary containers for waste sorting.

The less preferable method for dealing with waste is the generation of energy from it mainly by incineration. Despite the fact that incinerators are below recycling in the waste hierarchy, they have proved capable to reduce the quantity of waste of in landfills that is highly important for Ukraine. Incineration has numerous benefits especially in terms of destroying contaminant medical wastes and other life risking garbage. Also, incineration largely utilizes a waste-to-energy technology. Waste incinerators are less likely to pollute the environment than landfills. The main problem concerning incineration of solid waste is the release of hazardous compounds, particularly dioxin. Nonetheless, up to date incinerator plants use filters to trap hazardous gases and particulate dioxin. The current incineration plants operate within the required pollution limits recommended by the Environmental Protection Agency and international protocols. Moreover, Europe and Japan have now integrated incinerators into the modern heating systems. For example, Sweden generates 8% of its heating needs from waste incinerators. In Ukraine only 3% of domestic waste is converted into energy by incineration, but according to the National Strategy it must be no less than 10% [5].

At present, there are four waste incinerators in Kyiv, Kharkiv, Dnipro and Sevastopol, as well as one waste recycling plant in Rivne. Of these, only the "Energia" plant in Kyiv works and produces energy for some residential areas [6]. It was built in Soviet times in 1987 using old technologies and it is capable of burning only 1.4% of garbage from the whole country. Today it needs the installation of a chemical flue gas cleaning system cost price of which is approximately 500 million UAH.

For Ukraine it would be useful to learn the experience of other countries. The leading countries for waste recycling are: Sweden, Germany, Switzerland, Austria. With the help of recycled materials, they heat houses, provide them with electricity, produce alternative fossil fuels, household items, building materials and so on. Switzerland is an excellent example for Ukraine. A certain part of its territory was under landfills, but due to incineration, recycling and the introduction of polluter pays principle the problem was solved. For a short period Switzerland achieved significant success by transforming waste management into business. Hence, it can be a profitable sector for Ukraine too.

Thus, the current model of the waste management in Ukraine contradicts the European model. The situation with waste in Ukraine is uncontrollable; the liquidation of waste that should be the last resort step is still preferred mainly due to its low cost. Large quantities of waste could be reduced by incineration but it is regarded to be unprofitable. Recycling is also flawed mainly because of waste sorting system. Currently there is no correlation between the adopted Strategy and its implementation. New legislation is needed with a mechanism for waste collection, classification, recycling and safe disposal. Drawing on the experience of European countries proper disposal of waste can become a part of the economic development of our country.

List of references:

1. Annexes of Title V: Economic and Sector Cooperation. 2019. URL: http://eeas.europa.eu/archives/docs/ukraine/pdf/10_ua_annexes_to_title_v_economic_and_sector_cooperation_en.pdf. Accessed 16 March 2019.
2. Generation and Treatment of Wastes. 2019. URL: https://ukrstat.org/en/operativ/operativ2006/ns_rik/ns_e/opap_rik_e2005.htm. Accessed 16 March 2019.
3. Landfill Taxes and Bans Overview. 2017. URL: <http://www.cewep.eu/wp-content/uploads/2017/12/Landfill-taxes-and-bans-overview.pdf>. Accessed 16 March 2019.
4. Waste-to-Energy Options in Municipal Solid Waste Management. 2019. URL: https://www.giz.de/en/downloads/GIZ_WasteToEnergy_Guidelines_2017.pdf. Accessed 16 March 2019.
5. Впровадження в Україні європейської ієрархії управління побутовими відходами – Мінрегіон. 2018. URL: [7](http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/vprovadzhennya-</div><div data-bbox=)

- v-ukrayini-yevropeyskoyi-iyerarhiyi-upravlinnya-pobutovimi-vidhodami/. Accessed 17 March 2019.
6. Опыт работы мусоросжигательного завода «энергия». 2016. URL: <http://www.merp.org.ua/images/Docs/experience%20energy.pdf>. Accessed 17 March 2019.
 7. Панченко Ю. Сміттевий завод біля дому: Три міфи про утилізацію відходів у Швеції. 2019. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/11/9/7089174/>. Accessed 24 March 2019.
 8. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України №820-р від 8 листопада 2017. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80>. Accessed 18 March 2019.
 9. Утворення та утилізація відходів за категоріями матеріалів / Державна Служба Статистики України. 2016. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ns_rik/ns_u/arch_utvut_u.html. Accessed 16 March 2019.

Key words: circular economy, recycling, waste management hierarchy, waste incinerators, landfills.

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС

АНДРЕЙЧЕНКО С.С.,

*д.ю.н., доцент,
професор кафедри міжнародного та європейського права,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна*

Вже не одне десятиліття однією з найгостріших проблем для світового співтовариства є зростаючий ризик для життя і здоров'я людини через зниження якості навколишнього природного середовища. Україна, ратифікувавши Угоду про асоціацію з ЄС, взяла на себе зобов'язання здійснювати поступову адаптацію законодавства України до асquis ЄС відповідно до напрямів, визначених в Угоді, та забезпечувати ефективне її виконання. Питання захисту навколишнього природного середовища, що висвітлені в преамбулі Угоди про

асоціацію, ст. 292, Главі 6 «Навколишнє середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво», а також Директивах, які є невід’ємною частиною Угоди та закріплені в Додатку XXX до Глави 6, є одним із основних векторів співробітництва між Україною та ЄС щодо реалізації довгострокових цілей сталого розвитку і зеленої економіки.

Вирішення завдання охорони навколишнього природного середовища неможливе без вирішення низки складних питань, одним із яких є питання поводження із відходами. Стале та раціональне поводження з відходами є одним із домінуючих напрямків діяльності європейських країн щодо охорони довкілля і ресурсозбереження. Цільова стратегія з попередження та рециклінгу відходів, прийнята у ЄС у 2005 році, визначає відходи як «природоохоронний, соціальний та економічний вибір європейців». Стратегія розцінює відходи як економічну можливість і як ресурси для промисловості [1, с. 89].

В Україні ситуація у сфері поводження з відходами є кризовою. У Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 р. [2] констатується, що значні обсяги накопичених в Україні відходів та відсутність ефективних заходів, спрямованих на запобігання їх утворенню, утилізацію, знешкодження та видалення, поглиблюють екологічну кризу і стають гальмівним фактором розвитку національної економіки. Така ситуація обумовлює необхідність створення та забезпечення належного функціонування загальнодержавної системи запобігання утворенню відходів, збирання, перероблення та утилізації, знешкодження й екологічно безпечного видалення.

Одним із джерел продукування небезпечних видів відходів в Україні є аграрний сектор економіки, який є матеріалоемним та багатовідходним, та за рівнем негативного впливу на довкілля співставним з екологічно небезпечними промисловими галузями. На сьогоднішній день сільськогосподарські відходи не знаходять належного застосування, хоч і є цінною сировиною. В сільськогосподарських підприємствах навіть не плануються показники, які б характеризували їх роботу щодо підвищення родючості ґрунту, внесення добрив. На фермах нагромаджуються мільйони тон органіч-

них добрив. Стоки тваринницьких комплексів становлять подвійну небезпеку, оскільки викликають одночасно і хімічне, і біологічне забруднення. Причому забруднюють вони як ґрунт безпосередньо, так і воду, і повітря [3]. В глобальному масштабі сільське господарство спричиняє 10%-12% загальних викидів антропогенних парникових газів та 56% викидів парникових газів, що не пов'язані зі CO_2 , головним чином через викиди закису азоту з ґрунтів та викидів метану великої рогатої худоби. Окрім викидів парникових газів та споживання енергії, сільське господарство є найбільшим споживачем води в більшості країн і, відповідно, також є значним джерелом її забруднення [4]. Нераціональне поводження із сільськогосподарськими відходами призводить до тяжких економічних, соціальних та екологічних наслідків.

У сфері управління відходами сільського господарства України основними проблемами є: неналежний рівень дотримання вимог законодавства; низький рівень поінформованості та обізнаності фахівців сільськогосподарського сектору щодо можливостей та переваг оброблення чи повторного використання відходів; низький рівень поінформованості інвесторів щодо можливостей виробництва нових продуктів із сільськогосподарських відходів; відсутність дієвого механізму залучення приватних інвестицій для розвитку об'єктів сільськогосподарського сектору; низький рівень ефективності управління стратегічними об'єктами у сфері поводження з відходами сільськогосподарського сектору [2].

Зауважимо, що до 2017 р. в Україні вже мали відбутися значні зміни і доповнення в правовому полі щодо питання поводження з відходами відповідно до стандартів ЄС, однак робота у цьому напрямі ще продовжує вестися. До прикладу, 20 лютого 2019 р. Урядом був схвалений Національний план управління відходами до 2030 р. [5]. Очікується, що законодавство України, що регулює відходи сільського господарства, буде повністю приведене у відповідність до законодавства ЄС до 2025 р. [6, с. 89].

Відзначимо, що ЄС не має окремих законодавчих актів щодо сільськогосподарських відходів. Тому при розробці політики у сфе-

рі сільськогосподарських відходів відповідно до правил ЄС необхідне посилення до загального законодавства щодо відходів. Хоча Україна вже транспонувала частину законодавства ЄС, що регулює сільськогосподарські відходи, зокрема, що стосується регулювання побічних продуктів тваринного походження (Директива ЄС 1774/2002), передбачається подальша гармонізація законодавства для виконання Україною міжнародних зобов'язань згідно Угодою про асоціацію. В ЄС сільськогосподарські відходи регулюються, головним чином, рамковою директивою з відходів – Директивою 2008/98/ЄС Європейського Парламенту та Ради про відходи та скасування окремих Директив від 19 листопада 2008 р. Україна повинна впровадити положення Директиви у національне законодавство та визначити механізми реалізації таких положень з урахуванням українських реалій та потреб.

До базових орієнтирів, які встановлюються Директивою 2008/98/ЄС, відносяться такі: інтеграція завдань захисту довкілля та здоров'я людей із заходами по максимальному використанню ресурсного потенціалу відходів; встановлення ієрархії пріоритетів щодо поводження з відходами (за критерієм від найекологічнішого способу до менш впливового): а) запобігання; б) підготовка до повторного використання; в) рециклінг; г) інша утилізація, зокрема, енергетичне відновлення; д) видалення); регламентація порядку віднесення відходів до категорії небезпечних; запровадження принципу розширеної відповідальності виробника; вимоги до планування управління відходами; ведення реєстрів [7].

Одним із найважливіших напрямків у вирішенні проблем поводження із сільськогосподарськими відходами на шляху адаптації до законодавства ЄС та виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань у цій сфері є упровадження у практику господарювання безвідходного агровиробництва, що дозволяє найбільш раціонально і комплексно використовувати сировину і енергію в циклі «сировинні ресурси – виробництво – споживання – вторинні сировинні ресурси» таким чином, що будь-які впливи на довкілля не порушують його нормального функціонування.

Підсумовуючи, відзначимо. Україна має застосувати законодавчі, політичні, економічні інструменти з метою ефективного виконання міжнародних зобов'язань щодо поводження з відходами, в тому числі, сільськогосподарськими, взятих на себе згідно Угоди про асоціацію з ЄС.

Ефективне управління сільськогосподарськими відходами в Україні передбачає: дотримання засад циклічної економіки, що має за мету відновлюваність та раціональне споживання ресурсів, мінімізацію негативного впливу на довкілля, безвідходність виробництва, досягнення цілей сталого розвитку; модель циклічної економіки передбачає економічне зростання в інтересах довкілля, а не за його рахунок; забезпечення ієрархії управління відходами, що передбачає п'ятиступеневість в управлінні відходами та базується на пріоритеті запобігання утворенню відходів; системність та плановість у здійсненні реформи щодо управління відходами в Україні на загальнодержавному, регіональному та локальному рівнях; державно-приватне партнерство при вирішенні питань поводження з відходами; наявність інтегрованої інформаційної системи управління відходами на національному та регіональному рівнях з метою забезпечення доступу до актуальної інформації щодо відходів; забезпечення дотримання принципу розширеної відповідальності виробника з метою збільшення кількості та ступеню відновлення продукту та мінімізації впливу відходів на довкілля; диверсифікацію джерел фінансування діяльності у сфері поводження з відходами; активну громадянську участь у вирішенні питань управління відходами; інтеграцію у ринок відходів Європейського Союзу та європейську систему управління відходами.

Впровадження безвідходного виробництва в аграрній сфері сприятиме забезпеченню продовольчої та національної безпеки України, збереженню довкілля, підвищенню інтенсивності використання природних ресурсів, гармонізації екологічних, економічних, соціальних інтересів держави та населення, сталому розвитку нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Міщенко В. С., Виговська Г. П., Маковецька Ю. М., Омеляненко Т. Л. Удосконалення системи управління відходами в Україні в контексті європейського досвіду. Київ : «Лазурит-Поліграф», 2012. 120 с.
2. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 р. від 8 листопада 2017 р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=250431699>.
3. Запропонована структура Національної стратегії поводження з відходами. URL: https://menr.gov.ua/files/docs/PV_new.doc.
4. Scharfy D., Boccali N., Stucki M. Clean Technologies in Agriculture. – How to Prioritise Measures? *Sustainability*. 2017. № 9. 22 p. URL: <http://www.mdpi.com/2071-1050/9/8/1303/pdf>.
5. Національний План управління відходами до 2030 р. від 20 лютого 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-%D1%80>.
6. Програма сприяння зеленій модернізації української економіки. Національна стратегія поводження з відходами для України. Додаток 5: Відходи сільського господарства. Робочий документ. Київ, грудень 2016 р. URL: <https://menr.gov.ua/files/docs/dod%205%20vidhody%20gospodarstva.docx>.
7. Директива 2008/98/ЄС Європейського Парламенту та Ради про відходи та скасування окремих Директив від 19 листопада 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b02.

Compliance by Ukraine with its international obligations in the field of agricultural waste management through prism of the Association Agreement with the European Union

Andreichenko Svitlana

Abstract. The solution to the problem of environmental protection is impossible without addressing a number of challenging issues, one of which is the issue of agricultural waste management. Unsustainable agricultural waste management continues to exact severe economic, social and environmental consequences. One of the most important directions in addressing agricultural waste management problems on the way for adaptation to EU legislation and Ukraine's compliance with its international obligations in this area is the non-waste agricultural production implementation into the practice of management. Ukraine should apply legislative, political, economic instruments in order to fulfil international obligations on agricultural waste management in accordance with the Association Agreement with the EU.

Key words: waste, agricultural waste management, Association Agreement with the European Union, non-waste production.

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ACQUIS ЕС В СФЕРІ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Білоцький С.Д.,

д.ю.н., доцент,

доцент кафедри міжнародного права,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

В Україні наразі існує практичний інтерес, що збільшується, до розвитку різного роду проектів у сфері відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Наочним свідченням цього є дані статистики національного регулятора. Виробництво електричної енергії за 2018 рік об'єктами електроенергетики, яким встановлено «зелений» тариф, порівняно з 2017 роком збільшилось на 691 млн кВт·год або на 33% та становить 2 777,3 млн кВт·год [1, с. 65]. Ключовою причиною цього є встановлені «зелені тарифи», які передбачають підтримку протягом тривалого часу (до 2030 р.) генерації електроенергії на об'єктах ВДЕ і її продаж на оптовому ринку електроенергії за стимулюючими тарифами.

Національне законодавство України, спрямоване на підтримку ВДЕ, складає ціла низка актів. Насамперед, це Закони України: «Про альтернативні види палива» (2000 р.), «Про альтернативні джерела енергії» (2003 р.), «Про електроенергетику» (1997 р.), Податковий кодекс України (2010 р.), «Про ринок електричної енергії» (2017 р.) [2-4], а також такі підзаконні нормативні акти, як Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.) [5], низка розпоряджень Кабінету Міністрів України: Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року (2014 р.) [6], Енергетична стратегія України до 2030 року (2013 р.) та інші. При цьому, як зазначено у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010 р.) в редакції 2018 р., основними засадами внутрішньої політики в економічній сфері є «збільшення обсягу їх власного видобутку, підвищення ефектив-

ності використання енергоносіїв, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій» та «переведення українських газо-, нафтотранспортних і електричних мереж на умови функціонування, що діють у державах Європейського Союзу» (ст. 7) [7].

Існують і визначені механізми міжнародно-правової реалізації цих завдань – діяльність з реалізації зобов'язань в рамках Договору про Енергетичне Співтовариство (ЕнСп) (2006 р.) і Протоколу про приєднання України до ЕнСп (2011 р.) [8] та Угодою про асоціацію України з ЄС і його державами-членами (УА) (2014 р.) [9].

В преамбулі УА встановлено зв'язок цих документів: посилення співробітництва у сфері енергетики, виходячи з обов'язків за Договором про ЕнСп та посилення енергетичної безпеки та регуляторної адаптації до ключових елементів *acquis* ЄС, з одночасним «сприянням енергетичній ефективності та використанню поновлюваних джерел енергії». Регулювання енергетичних питань фактично відноситься до двох сфер УА: Зони вільної торгівлі (ЗВТ) (в рамках розділу IV) і Галузевого співробітництва (в рамках розділу V).

У створеній ЗВТ, сторони «гарантують, що їх законодавство забезпечує високі рівні охорони довкілля та праці і докладають зусиль для подальшого вдосконалення цього законодавства» у сфері сталого розвитку, причому за взірць береться рівень законодавства ЄС: «Україна наближає свої закони, підзаконні акти та адміністративну практику до *acquis* ЄС» (ст. 290). Крім того, сторони за угодою сприяють торгівлі та прямим іноземним інвестиціям «в екологічно чисті товари, послуги та технології, використання збалансованих джерел відновлюваної енергії та енергозберігаючих продуктів і послуг» (ст. 293.2) [9], та інші пов'язані з ВДЕ зобов'язання (ст. 277, 269.1, 270).

У рамках Галузевого співробітництва УА мова йде про більш широку сферу співробітництва, що прямо включає також ВДЕ, біопаливо, нетрадиційні джерела енергії, тощо (ст. 338). Співпраця має відбуватися в напрямку наближення до стандартів ЄС, виходячи з принципів ДЕХ і Договору про заснування ЕнСп (ст. 340). Крім того, передбачається уніфікація українського законодавства у сфері енер-

гетики з європейським (ст. 341). Проте формулювання цієї статті є вкрай нечітким. Дослівно в українській версії, що є автентичною: «Поступове наближення відбуватиметься відповідно до графіку, визначеного у Додатку XXVII до цієї Угоди». Це визначення є не зовсім зрозумілим. Для порівняння, в аналогічному положенні щодо сталого розвитку формулювання є більш ясным: «Україна наближає свої закони, підзаконні акти та адміністративну практику до *acquis* ЄС» (ст. 290.2 УА) [9]. У Додатку XXVII УА міститься конкретний перелік актів *acquis* ЄС у сфері енергетики, які мають бути імплементовані в українське законодавство і терміни такої імплементації. Проте у переліку відсутня ключова директива ЄС у сфері відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) – 2009/28/ЕС [10].

Своєю чергою, Договір про заснування ЕнСп, по суті, виконує подвійну роль: для держав-кандидатів у члени ЄС – наближення до *acquis* ЄС в енергетичній сфері з метою скорішого приєднання до Союзу, а для держав, що не є кандидатами – наближення до *acquis* ЄС в енергетичній сфері з метою побудови єдиного енергетичного ринку на одній правовій базі з ЄС, як це передбачено також і в їхніх УА. З метою контролю за відповідною діяльністю держав-учасниць ЕнСп створено відповідну інституційну базу (Рада Міністрів (ст. 47), Постійно діюча група високого рівня (ст. 53), Рада регуляторних органів (ст. 58), Форуми з газу та електроенергії (ст. 63), Секретаріат (ст. 67)), проте «Комісія Європейських Співтовариств виступатиме як координатор трьох видів діяльності» ЕнСп (ст. 4) [9].

Аналізуючи діяльність ЕнСп, Р. Петров відзначає, що просування «секторального *acquis*» ЄС через ЕнСп є своєчасним і важливим заходом для транспозиції «секторального *acquis*» ЄС у правові системи третіх країн. Досвід ЕнСп може бути успішно використаний в інших зовнішніх проектах ЄС, таких, як співробітництво у сфері повітряного та наземного транспорту, навколишнього середовища, освіти [11, с. 22].

Хотілося б звернути увагу на один суттєвий недолік такого способу імплементації актів ЄС в рамках ЕнСп. Директиви і регламенти до наближення приймаються в своїй оригінальній формі, не

враховуючи тих численних змін, які вносяться до них органами ЄС в процесі їхнього існування. Це знижує ефект від реалізації заходів з імплементації в рамках держав-членів ЕнСп, оскільки не враховує ті потрібні зміни, які були відзначені в ЄС в процесі застосування законодавства і були в ньому відображені. Крім того, аналізуючи практику 1990-2010-х рр., дослідники відзначають важливий аспект, що відтворення на теренах Східної Європи методів, що застосовуються в ЄС, не завжди є доречним: «надмірна опора на західні моделі програм енергетичної ефективності є недоречною... Ці програми можуть допомогти, але повинні бути істотно адаптовані до місцевих ринків і умов» [12, с. 5562].

Ключовий документ, що містить *acquis* ЄС в сфері ВДЕ, є Директива 2009/28/ЄС про заохочення до використання енергії, виробленої з ВДЕ [10]. Зобов'язання щодо її імплементації в Договорі про заснування ЕнСп не містилося. Їх було додано в Рішенні Ради Міністрів ЕнСп D/2012/04/МС-ЕнС: «Про впровадження Директиви 2009/28/ЄС і внесення змін до Статті 20 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» від 18 жовтня 2012 року. Імплементація Україною Директиви 2009/28/ЄС про заохочення до використання енергії, виробленої з ВДЕ проходить згідно окремих заходів в рамках членства в ЕнСп і відбувається на основі Плану з імплементації директиви 2009/28/EU (2014 р.) [13], який ухвалювався у формі Розпорядження Кабінету Міністрів України. В її рамках можна виділити такі ключові завдання: інформування ЕнСп про діяльність у сфері ВДЕ і біоенергетики в Україні, розробка нормативно-правового акта з питань встановлення порядку видачі, використання та припинення дії гарантій походження електричної енергії для суб'єктів господарювання, що виробляють електричну енергію з ВДЕ, створення методики проведення розрахунку показників скорочення обсягів викидів ПГ для біопалив та біорідин, розробка технічних вимог до виробництва і використання біопалив та біорідин, розробка критеріїв сталості для рідкого та газоподібного біопалива, оприлюднення на офіційних веб-сайтах інформації про можливості та доступність використання ВДЕ і т.п.

Наразі проходить активне впровадження прийнятих зобов'язань. Згідно Національного плану з ВДЕ передбачено створення Фонду для фінансування проектів відновлюваної енергетики, який наповнюється за рахунок коштів фінансових установ, грошових грантів та револьверного механізму з державного бюджету. Енергетична стратегія України до 2030 р. (2013 р.), встановила норму частки ВДЕ у загальному балансі встановлених енергетичних потужностей України на рівні 12,6 % у 2030 р. (п. 3.2.9) [14], що є явно нижче за цілі, встановлені в профільній Директиві з ВДЕ, імплементувати яку зобов'язалася Україна.

Проте головним здобутком, що підтримує розвиток ВДЕ в Україні, є «зелені тарифи» для неї. Згідно Закону України «Про ринок електричної енергії» (2017 р.) (ст. 17) і прийнятих на його основі підзаконних актів вартість генерованої з ВДЕ електроенергії є суттєво дорожчою за вироблену за інших джерел генерації. Більше того, вона є однією з найвищих в Європі, що створює дисбаланс на оптовому ринку електроенергії. Вирішити цю проблему в 2014-15 рр. намагався адміністративно Кабінет Міністрів України, видавши кілька рішень. Проте вони були скасовані за позовами учасників ринку. Ще однією спробою є прийняття в першому читанні в кінці 2018 р. законопроекту №8449-д «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії» [15]. Його метою є перехід від «зеленого» тарифу до аукціонів щодо електроенергії з ВДЕ. Ці аукціони визначатимуть переможця за єдиним критерієм — найнижчою ціною. Проте суттєвим при цьому залишиться виконання встановлених до 2030 р. зобов'язань щодо «зеленого» тарифу.

Не імplementовано також цілий ряд положень Директиви 2009/28/ЕС з ВДЕ щодо розробки цілої низки документів і вимог в сфері біопалива. Зокрема, мова йде про виконання вимог щодо підвищення кваліфікації фахівців з установки енергетичного обладнання, яке працює на біопаливі, розроблення національних нор-

мативів України, щодо одного з критеріїв сталості для біопалива – «землі торфовищ» (ст. 17.5), визначення «перелік зон їх території, класифікованих за рівнем єдиної статистичної номенклатури територіальних одиниць (у подальшому – «NUTS»)), де не можна вирощувати сировину для біопалива» (ст. 19.2). Цю проблему ускладнено невідповідністю статистичних номенклатур України та ЄС [16].

Відповідно, можна констатувати певну незавершеність процесу імплементації зобов'язань *acquis* ЄС в сфері ВДЕ, а також деякими зловживаннями економічними стимулами підтримки ВДЕ в Україні.

Список використаних джерел:

1. Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, у 2018 році. К., 2019. URL: http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2018.pdf.
2. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 24. С. 155
3. Закон України «Про електроенергетику» *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 1. С. 1.
4. Закон України «Про ринок електричної енергії» *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 27-28. С. 312.
5. Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 902-р «Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-%D1%80>.
7. Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
8. Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства від 24.09.2010. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a27.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/conv.

10. Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC (Text with EEA relevance) *Official Journal*. 2009. L 140. P. 16-62.
11. Петров Р.А. Правова природа «acquis» Європейського Союзу та його транспозиція у правові системи третіх країн. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. К., 2014. 38 с.
12. Sarkar A., Singh J. Financing Energy Efficiency in Developing Countries – Lessons Learned and Remaining Challenges *Energy Policy*. 2010. № 38. P. 5560-5564.
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2014 р. № 791-р «Про затвердження плану заходів з імплементації Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/791-2014-%D1%80>.
14. Енергетична стратегія України на період до 2030 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 1071. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/file/text/24/f417479n5.zip>.
15. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65076.
16. Киричок О.С. Проблеми підготовки Плану з імплементації Директиви 2009/28/ЄС (технічний та технологічний аспекти). URL: <http://www.reee.org.ua/assets/2014/09/Implementation-plan-development.pdf>.

Implementation by Ukraine of its commitments in relation to the EU acquis in renewable energy sources

Bilotsky Sergiy

Abstract. The article is devoted to the conditions and the state of implementation by Ukraine's of its obligations regarding the development of renewable energy sources within the framework of the Association Agreement with the EU and the Treaty establishing the Energy Community. A conclusion is drawn about the incompleteness of the process and some misuse of economic incentives for renewable energy sources in Ukraine.

Key words: renewable energy sources, EU-Ukraine Association Agreement, Energy Community Treaty, energy *acquis*.

СИСТЕМА ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ ВУГЛЕКИСЛОГО ГАЗУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

БРАТКО І.В.,

к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права,
факультет права та міжнародних відносин,
Київський університет ім. Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна*

Зміна клімату несе суттєві загрози, які відчутні вже зараз. Одним з істотних чинників зміни клімату є надмірне накопичення парникових газів в атмосфері Землі. Існують загрозливі дані про наявність перевищення граничних показників забруднення, що ведуть до незворотних змін в екосистемах планети [1].

Серед міжнародно-правових механізмів, спрямованих на запобігання руйнівному впливу людини на довкілля, Рамкова конвенція про зміну клімату 1992 року і Кіотський протокол 1997 р. займають провідну роль. Ці документи розроблені з метою стабілізації концентрації в атмосфері парникових газів на рівні, якій забезпечить запобігання негативним змінам клімату, пов'язаним з діяльністю людини.

Механізми торгівлі викидами, викладені в ст. 17 Кіотського протоколу, дають можливість країнам-учасникам угоди продавати невикористані обсяги викидів парникових газів в межах квоти, наданої відповідно до ст. 3 Кіотського протоколу. Продавати квоти можна тим країнам, які перевищили норму дозволених викидів. Торгівлю викидами дозволяється здійснювати через національні системи торгівлі, в тому числі через приватні фірми, що спеціалізуються у міжнародній торгівлі правами на викиди. Для обліку зарезервованого обсягу викидів парникових газів і контролю його використання визначено одиницю встановленого обсягу AAUs (Assigned Amount Units – AAUs), що дозволяє кількісно представити цей ресурс на ринку торгівлі викидами.

Загалом, Кіотським протоколом передбачено три механізми реалізації Рамкової конвенції 1992 р. Це так звані «гнучкі механіз-

ми», зокрема, механізм торгівлі викидами (Emission trading), механізм спільного впровадження (Joint Implementation – JI), і механізм чистого розвитку (Clean Development Mechanism – CDM). ЄС та держави-члени активно використовують всі механізми. Особливий інтерес викликає досвід ЄС в застосуванні механізму торгівлі викидами між державами-членами Союзу на основі внутрішньої системи торгівлі викидами (EU ETS). ЄС підійшов до проблеми імплементації Рамкової конвенції 1992 р., виходячи з особливостей економічного розвитку і інтересів держав-учасниць цього об'єднання і їх диференційованого впливу на забруднення атмосфери парниковими газами.

Внутрішня система торгівлі викидами ЄС є основним ринковим інструментом екологічної політики ЄС і спрямована на скорочення викидів парникових газів. Функціонування цієї системи враховує можливість купувати або продавати квоти на викиди у межах встановлених для ЄС сумарних рівнів.

Система EU ETS створена відповідно до Директиви Європейського союзу з торгівлі викидами 2003/87/ЄС. Згідно зі змінами, внесеними до Директиви в жовтні 2004 року, приватні компанії, що входять до складу EU ETS, можуть імпортувати в систему торгівлі квотами одиниці скорочення викидів парникових газів, отриманих від реалізації гнучких механізмів Кіотського протоколу – CDM і JI. Правила по використанню одиниць скорочень викидів викладені в окремій Директиві 2004/101/ЄС, що отримала назву «Зв'язуюча Директива» (Linking Directive). У цій системі взаємин між країнами-членами ЄС встановлює квоти на одиниць скорочень від CDM і JI, щоб стимулювати розробку і впровадження проектів модернізації, спрямованих на скорочення викидів парникових газів всередині держави-члена за рахунок оптимізації і вдосконалення технологічних процесів.

До складу EU ETS входять понад дванадцять тисяч підприємств, які створюють більше половини викидів CO₂ і 40% від викидів всіх парникових газів. ЄС визначив чотири сектори економіки, на які поширюються правила EU ETS: 1. Енергетика: всі

теплові електростанції з сумарною тепловою потужністю більше 20 МВт, нафтопереробні підприємства і коксові печі; 2. Виробництво та обробка чорних металів, в тому числі виробництво чавуну і сталі потужністю від 2,5 тонн на годину; 3. Видобувна промисловість, включаючи виробництво цементу, цегли, скла та кераміки; 4. Целюлозно-паперова промисловість [2].

Функціонування EU ETS передбачає поступовий, поетапний перехід в регулюванні цих суспільних відносин від жорстких вимог зі зниження викидів парникових газів до торгівлі квотами на аукціоні, а також одночасного стимулювання модернізації промисловості та енергогенерації. Сьогодні ми можемо аналізувати результати двох попередніх періодів торгівлі квотами в рамках ЄС у 2005-2007 рр. та у 2008-2012 рр. і спостерігати проходження поточного, третього періоду, розрахованого на термін 2013-2020 рр.

Європейська схема торгівлі квотами на викиди CO₂ і конкуренція на ринку електроенергії стимулюють перехід до низько вуглецевих технологій та видів палива, таких як природний газ.

Цікавий досвід Болгарії, яка використовує можливості застосування механізмів Кіотського протоколу та EU ETS. Так, відповідно до державного нормативного акту «Третій національний план дій зі зміни клімату на період 2013-2020 рр.», реалізуються проекти, пов'язані з модернізацією виробництва саме у сфері енергетики. В якості ілюстрації раціонального підходу до скорочення викидів можемо розглянути проекти, здійснювані Урядом Болгарії в рамках EU ETS відповідно до Директиви 2003/87/ЄС. В першу чергу мова йде про проект «Енергетика: Заміна палива від вугілля до природного газу». Загалом, заміщення вугілля природним газом значно скорочує викиди CO₂. Кожні 100 МВт генеруючої потужності на основі вугілля, що замінюється природним газом, відображаються як скорочення CO₂ на 450 тис. тонн викидів. Цільові значення від реалізації зазначено проекту, розраховані за роками, а саме: 100 МВт на період до 2014 року; отримання додаткових 100 МВт в 2016 р, ще 200 МВт – на період до 2018 року і 200 МВт – до 2020 року. В цілому очікується отримання 600 МВт за рахунок використання газу в

період 2012-2020 рр., що значно знизить викиди CO₂ у майбутньому [3]. Одночасно це створює додаткові можливості для торгівлі в рамках EU ETS.

Не менш важливим проектом Уряду Болгарії в енергетичній галузі, спрямованим на модернізацію генеруючих компаній, є проект «Енергетика: Підвищення ефективності виробництва на діючих вугільних електростанціях». За розрахунками фахівців заходи щодо підвищення ефективності виробництва за рахунок застосування економічно ефективних технологій призведуть до зниження викидів приблизно на 5-7%, що дорівнює 1,3 млн. тонн CO₂ на рік від діючих потужностей вугільних електростанцій до 2020 року або сумарно відповідає 4,68 млн. тонн CO₂ за період 2014-2020 рр. [4].

Виконуючи Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, Уряд України охоплює низку економічних та регуляторних питань, пов'язаних із зміною клімату, які розглядаються у главі VI, статті 365 (с) та додатках XXX, XXXI до Угоди.

Відповідно до статті 363 Угоди про асоціацію: «Поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища» здійснюється відповідно до Додатка XXX до цієї Угоди» (стаття 363). Додаток XXX, в свою чергу, серед іншого передбачає імплементацію низки положень, передбачених Директивою 2003/87/ЄС щодо впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у рамках ЄС, а саме: прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів); встановлення системи визначення відповідних установок та визначення парникових газів (Додатки I та II); розроблення національного плану розподілу квот між установками (ст. 9); запровадження дозвільної системи на викиди парникових газів та на квоти, що продаватимуться на національному рівні між заводами/промисловими комплексами в Україні (ст. 4 і 11-13); створення відповідної системи моніторингу, звітності, верифікації і належного впровадження, а також визначитись з процедурами консультацій з громадськістю (ст. 9, 14-17, 19 і 21) [5].

Таким чином, діяльність ЄС демонструє, що екологічна політика, технологічні інновації, а також розгалужена система організації внутрішнього ринку торгівлі викидами CO₂, сформована на основі Рамкової угоди 1992 року, є запорукою успіху у виконанні міжнародних зобов'язань, отримання позитивних результатів у боротьбі з забрудненням повітря та досягнення екологічного сталого розвитку держави. Україна при виконанні своїх міжнародних зобов'язань має дотримуватись вимог імплементації Угоди про асоціацію, застосовуючи досвід країн-членів ЄС.

Список використаних джерел:

1. Изменение климата / Официальный сайт ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/sections/issues-depth/climate-change/index.html>
2. EU Emissions Trading System (EU ETS) /European commission . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en
3. Energy: FUEL SUBSTITUTION – FROM COAL TO NATURAL GAS / Eoinet, Policies and Measures (PaMs), Bulgaria. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=/bg/eu/mmr/art04-13-14_lcds_pams_projections/pams/envwa07fa/BG-adjusted.xml&conv=524&source=remote#pam2
4. Energy: Improvement of production efficiency in existing coal-fired power plants. / Eoinet, Policies and Measures (PaMs), Bulgaria. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=/bg/eu/mmr/art04-13-14_lcds_pams_projections/pams/envwa07fa/BG-adjusted.xml&conv=524&source=remote#pam1
5. Зобов'язання України щодо створення СТВ. 18.01.2018 р. Міністерство екології та природних ресурсів. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/news/32025.html> – Дата звернення 04.04.19 р.

Carbon Trading System in the European Union

Bratko Iryna

Abstract. The features of the implementation of the 1992 Framework Convention on Climate Change and the 1998 Kyoto Protocol within the framework of the organization of the EU's internal carbon trading system are considered.

Key words: international treaties, Carbon Trading System, EU.

СТВОРЕННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ МІЖНАРОДНОГО ЗНАЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Васильюк О.В.,

*ГО «Українська природоохоронна група»
м. Васильків, Україна*

Об'єктивні завдання з охорони біорізноманіття потребують від людства спільних дій. Такі дії визначаються міжнародними угодами. Низка міжнародних угод передбачають створення природоохоронних територій або інші механізми охорони видів в різних державах (що має відбуватись за єдиними в рамках такої угоди правилами). Частина таких угод світового або європейського рівня стосуються і України. Природоохоронні території міжнародного значення в різних випадках можуть або співпадати з аналогічними територіями, що створені в рамках національного законодавства, або ж навпаки – не співпадати.

Ідея оголошення природоохоронних територій, визначених за певними критеріями на міжнародному рівні, рясно використовується у міжнародному праві, що дозволяє уникнути низки перешкод, які не дозволили б зробити такий вибір на рівні окремо взятих держав.

Використання так званого «м'якого права», яким є більшість конвенцій, дозволяє виділити території, які значно складніше було б включити в природоохоронні території національних категорій, що мають більш суворий охоронний режим і потребують на етапі оголошення згоди власників та користувачів. Наприклад, створення об'єктів в рамках мережі Емеральд дозволяє включати території без погодження із землекористувачами.

Проектування мереж природоохоронних територій за критеріями інтернаціонального масштабу дозволяє здійснити вибір територій більш об'єктивно, ніж це було б в межах однієї держави. Відповідно, зусилля, що їх витрачають держави на охорону біорізноманіття, стають більш концентрованими і відповідно – більш

ефективними. Водночас, для видів, що здійснюють сезонні міграції, охорона буде ефективною, лише якщо вона запроваджується одночасно в усіх державах – в оселищах, важливих для розмноження, в місцях тимчасового скупчення на міграціях та у місцях зимівлі, тощо.

Створення (виділення) природоохоронних територій міжнародного значення в Україні регламентується міжнародними угодами, що їх ратифікувала наша держава, та окремими документами. Території, виділені в рамках реалізації цих угод, мають різне призначення, відмінні за своєю сутністю і можуть просторово перекриватись між собою та з природоохоронними територіями національних категорій. Загалом, оголошення територій із спеціальним режимом для охорони біологічних видів, передбачене такими міжнародними угодами, що їх ратифікувала Україна:

1. Рамкова конвенція ООН про охорону біорізноманіття (1992).
2. Бернська конвенція (Про охорону диких видів флори і фауни і оселищ Європи, 1992).
3. Рамсарська конвенція (Про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів, 1987).
4. Угода про збереження китоподібних Чорного моря, Середземного моря та прилеглої акваторії Атлантичного океану (2003).
5. Протокол про збереження біорізноманіття та ландшафтів Чорного моря до Конвенції про захист Чорного моря від забруднення (2002).
6. Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (2002).

Всі інші міжнародні угоди та конвенції, що ратифіковані в Україні, не містять спеціальних рекомендацій щодо оголошення природоохоронних територій.

Провівши аналіз названих вище міжнародних угод, ми дійшли висновку, що більшість з них передбачають створення визначених ними територій лише в межах національного законодавства держав, а отже, вважається, що вони в Україні можуть реалізовуватись ви-

нятково у формі створення територій природно-заповідного фонду (ПЗФ). Друга група – території мережі Емеральд (визначені Бернською конвенцією) та водно-болотні угіддя міжнародного значення (визначені Рамсарською конвенцією), які створюються у відповідності до вимог відповідних резолюцій Конвенцій, незалежно від того, чи зазначені території мають статус в рамках національного законодавства. Таким чином, саме «рамсарські угіддя» і території Смарагдової мережі є додатковими механізмами оголошення в Україні природоохоронних територій, крім ПЗФ. Разом з тим, законодавство України, хоча і надає окремий статус «рамсарським угіддям», проте не створює нових механізмів їх охорони, окрім вже діючих правових механізмів щодо територій, включених до ПЗФ і правового статусу земель водного фонду. Проте сайти мережі Емеральд територіально поглинають всі існуючі «рамсарські угіддя», а передбачені для цієї мережі механізми менеджменту територій – цілковито охоплюють завдання, які декларативно постулює, але не запроваджує на практиці Рамсарська конвенція.

Окремо варто зупинитись на міжнародній класифікації природоохоронних територій. У світі відомо щонайменше 1300 категорій природоохоронних територій [1], виділених у відповідності до законодавства кожної з країн. Різноманіття підходів до виділення категорій таких територій не дозволяє здійснити порівняння їх на міжнародному рівні. З метою вирішення цієї проблеми у 1978 році Міжнародним союзом охорони природи (IUCN) було запропоновано універсальну міжнародну класифікацію природоохоронних територій [2], що в сучасній редакції передбачає 6 категорій [5]. Система категорій IUCN побудована відповідно до завдань та цілей природоохоронної території.

Зміст мережі Емеральд. Емеральд (Смарагдова мережа, Emerald Network) – мережа територій, які становлять особливий інтерес з точки зору охорони європейського біорізноманіття на міжнародному рівні. Мережа будується в рамках процесів Бернської конвенції для організації природоохоронного менеджменту видів і оселищ, визначених резолюціями Конвенції як пріоритетні для охо-

рони у Європі. В сукупності, всі території мережі Емеральд (та території Натура 2000 у країнах ЄС) повинні забезпечити виживання всіх пріоритетних видів і оселищ, а також охопити природоохоронним менеджментом понад половину чисельності популяції видів та понад половину площі оселищ у Європі. До реєстрів рідкісних видів і оселищ у відповідних резолюціях Конвенції включають такі, що визнані зникаючими на рівні Європи і для збереження яких потрібні зусилля кількох країн. Також до реєстрів включені ендемічні види і оселища, що пропонуються окремими країнами, в разі, коли їх збереження для всієї Європи потребує особливих зусиль в межах лише однієї держави. Реєстри видів і оселищ поступово доповнюються, втілюючи пропозиції держав.

Може здаватись, що мережа Емеральд охоплює лише невеликий обсяг видів і оселищ, проте в дійсності, забезпечення охороною всіх їх означатиме охорону практично всіх наявних в межах держави територій, що дійсно становлять цінність для охорони біорізноманіття.

Отож, лише наявність на певній території важливих або чисельних популяцій видів та площ оселищ із Резолюцій №4 та №6, порівняно з їх загальним обсягом в межах ареалу, дозволяє включити територію до мережі Емеральд. В цьому полягає фундаментальна відмінність підходу, на основі якого будуються мережі Емеральд та Натура 2000, від традиційного підходу щодо виділення заповідних територій в Україні. Кожна з територій виділяється на основі достовірної актуальної інформації про її значення для забезпечення довгострокового збереження визначених Резолюціями №4 [3] та №6 [4] видів і оселищ. Відповідно, до мережі Емеральд не можна включити будь-яку територію, хай навіть із вже існуючим природоохоронним статусом, що визначений національним законодавством, якщо ця територія не відповідатиме встановленим критеріям. Також ця територія втратить статус в майбутньому, якщо перестане відповідати таким критеріям. Створення мережі Емеральд передбачене Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Другою принциповою відмінністю мережі Емеральд від ПЗФ є те, що території Емеральд затверджуються рішенням Постійного комітету Бернської конвенції на основі біологічних даних. Інакше кажучи, оголошення територій мережі Емеральд не потребує жодних погоджень із землекористувачами, не залежить від категорії земель, їх цільового призначення і форми власності. Для кожної з її територій затверджують менеджмент-плани, що передбачають конкретні заходи для підтримання популяцій кожного з видів і оселищ.

Висновки. Міжнародні угоди з охорони біорізноманіття, що діють в Україні, передбачають створення природоохоронних територій, які в системі міжнародної класифікації IUCN відповідають категорії IV – Habitat Species Management Area. Ця категорія передбачає запровадження менеджменту для охорони певних біологічних видів чи оселищ. Таким чином, всупереч загальноприйнятій думці про те, що міжнародні природоохоронні угоди слід реалізовувати шляхом оголошення територій ПЗФ, обов'язковим є не заповідання, а надання їм статусу територій Емеральд.

Список використаних джерел:

1. Кукурудза М. Менеджмент національних парків. Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 127 с.
2. Categories, objectives and criteria for protected areas. IUCN: Morges, 1978. URL: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/1978-003.pdf>.
3. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats – Resolution No. 4 (1996) listing endangered natural habitats requiring specific conservation measures (Adopted by the Standing Committee on 6 December 1996) and Revised Annex I of Resolution 4 (1996) (Adopted by the Standing Committee on 5 December 2014). URL: https://search.coe.int/bern-convention/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016807469e7.
4. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats – Resolution No. 6 (1998) listing the species requiring specific habitat conservation measures (Adopted by the Standing Committee on 4 December 1998) and Revised Annex I of Resolution 6 (1998) (Adopted by the Standing Committee on 2 December 2011). URL: https://search.coe.int/bern-convention/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680746afc.
5. Dudley N. (Ed.). Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. IUCN: Gland, 2008. 86 p.

Creation of environmental protecting territories of international importance in the context of implementing the Association Agreement with the EU

Vasilyuk Olexii

Abstract. In the article, the author examines the rules for the creation of protected areas in Ukraine that are foreseen by international agreements. The only mechanism for creating such protected areas is proposed. Such a mechanism operates in Ukraine as part of the Association Agreement, and this is the Emerald network.

Key words: Emerald Network, protected areas, Bern Convention, Association Agreement with the European Union.

ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ – СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ВЕРЕША Р.В.,

*д.ю.н., професор,
заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального та
адміністративного права
Академії адвокатури України,
м. Київ, Україна*

Процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля, а отже потребують від України вжиття термінових заходів. Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, що унеможливлювало досягнення збалансованого (сталого) розвитку.

Упровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, інтеграція екологічної політики до інших політик, обов'язкове врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування та у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний

вплив на довкілля, зокрема екологічна модернізація промислових підприємств шляхом зниження ставки екологічного податку або у формі фіксованої річної суми компенсації (відшкодування податку), у поєднанні з поліпшенням екологічних характеристик продукції, є шляхом до сучасної системної екологічної політики, що реалізується у країнах – членах Європейського Союзу. Впровадження системи управління екологічними ризиками в усіх сферах національної економіки сприятиме запобіганню катастроф техногенного та екологічного характеру.

На початку XXI століття світовою спільнотою визнано, що зміна клімату є однією з основних проблем світового розвитку з потенційно серйозними загрозами для глобальної економіки та міжнародної безпеки внаслідок підвищення прямих і непрямих ризиків, пов'язаних з енергетичною безпекою, забезпеченням продовольством і питною водою, стабільним існуванням екосистем, ризиками для здоров'я і життя людей.

Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату визначено основи для розв'язання зазначеної проблеми. Кіотським протоколом до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, ратифікованим Законом України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату», визначено кількісні цілі із скорочення викидів парникових газів на період до 2020 року для країн розвинених та з перехідною економікою, до яких належить Україна.

У грудні 2015 року в м. Парижі була прийнята нова глобальна кліматична Паризька угода до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Паризької угоди».

Відповідно до положень Паризької угоди Україна, як сторона угоди, зобов'язана зробити свій національно-визначений внесок для досягнення цілей сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки та підвищення здатності адаптуватися до несприятливих наслідків зміни клімату, зокрема шляхом скорочення обсягу вики-

дів парникових газів. Основними джерелами викидів парникових газів в Україні є промисловість, енергетика і транспорт.

На території України зберігається високий ризик виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Основними причинами виникнення техногенних аварій і катастроф та посилення негативного впливу внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру в Україні є: застарілість основних фондів, зокрема природоохоронного призначення, великий обсяг транспортування, зберігання і використання небезпечних речовин, аварійний стан значної частини мереж комунального господарства, недостатня інвестиційна підтримка процесу запровадження екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій, насамперед у металургійній, хімічній, нафтохімічній галузях та енергетиці тощо.

Ще однією з причин виникнення надзвичайних ситуацій є зміна клімату. Наслідки зміни клімату (потепління, зростання кількості та інтенсивності екстремальних погодних явищ) одночасно з високим рівнем вразливості окремих верств населення призводять до соціальних та економічних втрат сьогодні та в майбутньому. Зокрема, слід відзначити зростання загрози катастрофічних повеней у Карпатах, масштабних пожеж на торфовищах, підтоплення територій, підвищення частоти та тривалості посух, висихання річок та водойм Причорномор'я, Приазов'я, включно з лиманами, перетворення степів південного регіону на пустелі, затоплення прибережних територій та гостру нестачу питної води в центральних, південних і східних регіонах України.

Одним із важливих аспектів забезпечення безпеки довкілля є реалізація біологічної безпеки. Пріоритетами державної політики у сфері біологічної безпеки та біологічного захисту є здійснення системних заходів із створення та ефективного функціонування національної системи біологічної безпеки та біологічного захисту, протидії проявам біотероризму, захисту населення від безконтрольного та протиправного поширення генетично модифікованих організмів, збереження безпечного для здоров'я людини стану навколишнього

природного середовища, створення системи раннього виявлення та швидкого реагування на поширення збудників особливо небезпечних хвороб та таких, що мають міжнародне значення, а також покращення матеріально-технічного стану лабораторій, установ та закладів, які здійснюють діагностику інфекційних хвороб, моніторинг циркуляції збудників інфекційних хвороб в об'єктах середовища життєдіяльності людини, задіяні в системі індикації біологічних патогенних агентів, визначають кількісний та якісний вміст генетично модифікованих організмів у продукції рослинного і тваринного походження, лабораторій, що працюють із збудниками особливо небезпечних інфекційних хвороб, визначенням їх впливу на навколишнє природне середовище, зокрема біологічного різноманіття, з урахуванням ризиків для здоров'я людини; створення системи оперативного реагування на прояви біотероризму.

У зв'язку із підписанням Угоди про асоціацію України з ЄС необхідно забезпечити поетапне наближення (транспозиція, імплементація та забезпечення дотримання) природоохоронного законодавства до відповідних директив ЄС, впровадження яких є невід'ємною частиною виконання Угоди. Інституційну спроможність органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, має бути посилено шляхом реформування та удосконалення державного управління і наближення природоохоронного законодавства до екологічного права Європейського Союзу.

Науково-технічна, інформаційна та кадрова складові державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища, сталого використання, відтворення і охорони природних ресурсів та моніторингу навколишнього природного середовища необхідно удосконалювати за рахунок переходу від неефективного тотального природоохоронного контролю до системи запобігання правопорушенням на основі комплексного моніторингу стану навколишнього природного середовища, зменшення тиску на бізнес-середовище, залучення громадськості до природоохоронного контролю. Значне підвищення рівня екологічної освіти, просвіти та

виховання громадян України створить умови для запровадження у повсякденне життя громадян моделей сталого споживання, активізує їхню роль у запобіганні забрудненню та здійсненні контролю за станом навколишнього природного середовища, сталому використанні природних ресурсів і відновленні природно-ресурсного потенціалу України. Усе це змінить екологічний курс на європейський.

Екологічні стандарти мають бути інтегровані в усі сфери економіки та повсякденне життя українців. Така система успішно діє в європейських державах, а лише інтеграція екологічної політики до соціально-економічного розвитку дасть можливість стабілізувати стан довкілля в Україні і перейти до моделі сталого розвитку.

Environment in Ukraine – current challenges and prospects

Veresha Roman

Abstract. The article analyzes efficiency of environmental policy, as well as the state of environment in Ukraine, level of technogenic pressure on the environment and natural resource management balance in accordance with the Law of Ukraine «About the basic principles (strategy) of state environmental policy of Ukraine for the period to 2020».

Key words: environment, environmental safety, environmental policy, state administration.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ТА СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

Вихрист С.М.

*к.ю.н, доцент кафедри
державно-правових дисциплін,
Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, Україна*

Протягом майже п'ятнадцяти років констатувалося системне невиконання Україною її міжнародних зобов'язань за низкою багатосторонніх природоохоронних договорів, зокрема, щодо екологічної оцінки.

Так, на другій сесії (Алмати, 25-27 травня 2005 року) Нарада Сторін Конвенції Європейської економічної комісії ООН про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (далі – Оргуська конвенція) ухвалила Рішення II/5b, яким вперше визнала, що Україна не дотримується своїх міжнародних зобов'язань за цією конвенцією [1, с. 2]. У своїх висновках щодо України Комітет з дотримання Оргуської конвенції зауважив, що відсутність ясності щодо вимог участі громадськості в оцінці впливу на навколишнє середовище (ОВНС) та у процедурах прийняття екологічних рішень щодо проєктів, як-от строків та порядку проведення громадського обговорення, вимог врахування його результатів та обов'язку надання інформації у контексті статті 6, вказує на відсутність чіткої, прозорої і послідовної правової бази для впровадження положень Оргуської конвенції та становить недотримання пункту 1 статті 3 Оргуської конвенції [1, с. 2].

На третій сесії (Рига, 11-13 червня 2008 року) Нарада Сторін Оргуської конвенції ухвалила Рішення III/6f, яким оголосила Україні умовне попередження [2, с. 2].

На четвертій сесії (Кишинів, 29 червня – 1 липня 2011 року) Нарада Сторін Оргуської конвенції ухвалила Рішення IV/9h, яким постановила винести Україні попередження, запросила Комітет з дотримання встановити факт успішного виконання Рішення II/5b Наради Сторін, ухваленого у 2005 році, та повідомити на п'ятій сесії Наради Сторін про виконання Україною Рішення II/5b з тим, щоб Нарада Сторін прийняла рішення про доцільність обмеження спеціальних прав і привілеїв, наданих Україні згідно з Оргуською конвенцією [3, с. 58]. Останнє мало би безпрецедентний характер.

Комітет з дотримання Оргуської конвенції, не отримавши доказів повного виконання Україною заходів, визначених Народою Сторін, на засіданні, яке відбулося у Женеві 26-29 червня 2012 року, залишив у силі попередження, оголошене Народою Сторін Оргуської конвенції у Рішенні IV/9h [4, с. 9], та листом від 14 серпня

2012 року повідомив Президента України про тривале недотримання Україною своїх міжнародних зобов'язань з Оргуської конвенції.

На п'ятій сесії (Маастрихт, 30 червня – 2 липня 2014 року), Нарада Сторін Оргуської конвенції прийняла Рішення V/9m, підпунктом «а» пункту 6 якого продовжено строк дії попередження. Пункт 5 цього Рішення містить низку конкретних вимог, які повинна виконати Україна. Разом з тим, Рішенням V/9m Україні було надало можливість зняти чинне попередження до 6-ї сесії Наради Сторін, якщо Україна виконає поставлені перед нею завдання і повідомить про це Секретаріат Оргуської конвенції [5, с. 73].

В рамках іншого багатостороннього природоохоронного договору – на четвертій сесії Наради Сторін Конвенції Європейської економічної комісії ООН про оцінку впливу на довкілля у транскордонному контексті (далі – Конвенція Еспо) (Бухарест, 19-21 травня 2008 року) – Сторони, на підставі висновків та рекомендацій Комітету з впровадження, прийняли Рішення IV/2 щодо винесення попередження Уряду України. Зокрема, Рішення IV/2 констатує порушення Україною вимог, встановлених статтями 2-6 Конвенції Еспо [6, с. 80].

На п'ятій сесії (Женева, 20-23 червня 2011 року) Нарада Сторін Конвенції Еспо ухвалила Рішення V/4, яким залишила в силі попередження, оголошене Урядом України на її четвертій сесії, та запросила Уряд України надавати Комітету з впровадження у кінці кожного року інформацію про реалізацію стратегії Уряду України щодо здійснення Конвенції, зокрема про вжиття з цієї метою конкретних законодавчих заходів [7, с. 19].

На шостій сесії (Женева, 2-4 червня 2014 року) Нарада Сторін Конвенції Еспо у Рішенні VI/2 схвалила висновок про те, що Україна, незважаючи на деякі вжиті нею кроки, все ще не виконала всіх своїх зобов'язань відповідно до пункту 24 Рішення V/4, та, у зв'язку з цим, заявила, що попередження на адресу Уряду України, винесене на її четвертій сесії, зберігає силу [8, с. 10].

В рамках Енергетичного Співтовариства 6 вересня 2016 року Секретаріат надіслав Україні відкритого листа, порушивши, таким

чином, справу з врегулювання спору проти України (реєстраційний номер справи: ECS-13/16) за недотримання Директиви 85/337/ЄЕС про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище (далі – Директиви про ОВД). У відкритому листі Секретаріат відзначив відсутність повної транспозиції положень Директиви про ОВД у право України, строк імплементації якої для України, як це визначено Протоколом про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, сплив 1 січня 2013 року [9].

Відповідно до правил процедури вирішення спорів в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [10] Секретаріат порушив так звану «трикрокову процедуру», за якої попередня процедура передусе направленню справи про недотримання до Ради Міністрів (статті 11 (1 та 2), 12(2), 13, 15, 16(1) та 29 (1) Правил процедури). Метою попередньої процедури було надання Україні можливості протягом двох місяців відреагувати на звинувачення у недотриманні права Енергетичного Співтовариства (стаття 13(1) Правил процедури), а також надати Секретаріату можливість встановити всі обставини справи.

Наступним кроком, 12 січня 2017 року Секретаріат надіслав Україні Мотивовану думку (стаття 14 Правил процедури), у якій, зокрема, йшлося про те, що 4 жовтня 2016 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», який міг би відповісти на питання, порушені Секретаріатом у Відкритому листі. Проте 31 жовтня 2016 року Президент України відмовився підписати Закон та повернув його Верховній Раді на доопрацювання. Отже робився висновок про те, що Україна продовжує порушувати свої міжнародні зобов'язання щодо імплементації Директиви про ОВД, й, відтак, має два місяці на відповідь щодо висунутих звинувачень у недотриманні права Енергетичного Співтовариства. З огляду на зміст вжитих заходів або відсутність відповіді з боку України Секретаріат попереджав про те, що може передати справу на розгляд Ради Міністрів шляхом направлення йому Мотивованого запиту (статті 15 та 29 Правил процедури).

19 травня 2017 року Секретаріат передав справу на розгляд Ради Міністрів (направлено Мотивований запит).

З наведеного випливає, що вочевидь основною причиною тривалого недотримання Україною своїх міжнародних зобов'язань в окресленій сфері була відсутність процедур екологічної оцінки, а саме оцінки впливу на довкілля (ОВД) та стратегічної екологічної оцінки (СЕО), які б відповідали визнаним стандартам.

Якісним поштовхом у концептуальному вирішенні цієї проблеми стала діяльність з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Статтею 363 Угоди про асоціацію передбачається поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони довкілля, яке здійснюється відповідно до Додатка ХХХ до цієї Угоди.

Оскільки інструменти управління довкіллям та інтеграції екологічної політики ЄС охоплюють, чи, радше, пронизують майже всі інші секторальні політики (транспортну, енергетичну, сільськогосподарську, туристичну, промислову тощо), то вони називаються наскрізними або «горизонтальними», а відповідний сектор екологічного права ЄС – «горизонтальним». «Горизонтальне» законодавство ЄС регулює загальні питання управління довкіллям і стосується таких основних аспектів, як доступ до екологічної інформації, участь громадськості, стратегічна екологічна оцінка планів і програм та оцінка впливу на довкілля окремих проектів.

Варто враховувати, що «горизонтальне» законодавство ЄС було повністю приведене у відповідність до та інтегрувало вимоги Організації конвенції та Конвенції Еспо. Тому питання дотримання вимог конвенцій та апроксимація законодавства України до Директиви про ОВД та Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на довкілля (далі – Директива про СЕО) нерозривно пов'язані. Без виконання вимог Організації конвенції та Конвенції Еспо апроксимація до директив «горизонтального» сектору в рамках Угоди про асоціацію неможлива, а, з іншого боку, належне виконання планів впровадження директив «горизонтального» сектору, першочерговими заходами серед яких було визначено

но прийняття Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», забезпечує виконання Україною міжнародних зобов'язань в рамках Енергетичного Співтовариства, за наведеними конвенціями, а також Протоколом Європейської економічної комісії ООН про СЕО, стороною якого Україна стала у 2015 році.

Як відомо, 23 травня 2017 року прийнято Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», а 20 березня 2018 року – Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку». Реакція у частині визнання дотримання Україною своїх міжнародних зобов'язань не забарилася.

Так, у звіті Комітету з дотримання Оргуської конвенції Комітет дійшов висновку про те, що «відповідна Сторона вжила необхідних заходів щодо приведення свого законодавства у відповідність до Конвенції, та, зокрема, виконала вимоги пункту 5a)–c) Рішення V/9m. Тому Комітет вважає, що відповідна Сторона більше не перебуває у стані недотримання...» Оргуської конвенції. «З урахуванням цього, ... попередження, винесене Народою Сторін на її четвертій сесії, має бути скасованим, ... дію спеціальних прав і привілей, наданих відповідній Стороні, не потрібно обмежувати» (пункти 65-66) [11, с. 13].

На шостій сесії (Будва, 11-13 вересня 2017 року) Нарада Сторін Оргуської конвенції прийняла Рішення VI/8, у якому, зокрема, привітала цілеспрямовані зусилля України щодо повного виконання рекомендацій, винесених Народою Сторін у Рішенні V/9m, та щодо приведення законодавства і практики України у відповідність до положень Оргуської конвенції (п. 15 Рішення) [12, с. 34].

Україна, в особі Міністерства палива та енергетики, проінформувала Секретаріат Енергетичного Співтовариства про заходи, вжиті щодо перенесення вимог Директиви про ОВД до законодавства України, у т.ч. щодо прийняття Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Секретаріат Енергетичного Співтовариства дійшов висновку про те, що з прийняттям зазначеного законодавства Україна формально усунула порушення, викладені у справі

ECS-13/16. Відтак, Мотивований запит було відкликано, а справу проти України закрито.

Робота щодо остаточного зняття санкцій у рамках Конвенції Еспо триває.

Список використаних джерел:

1. Compliance by Ukraine with its obligations under the Aarhus Convention [ECE/MP.PP/2005/2/Add.8]. URL: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2005/pp/ece/ece.mp.pp.2005.2.add.8.e.pdf>.
2. Compliance by Ukraine with its obligations under the Convention (Ref. Decision II/5b) [ECE/MP.PP/2008/2/Add.14]. URL: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/mop3/ODS/ece_mp_pp_2008_2_add_14_e_Ukraine.pdf.
3. Chisinau Declaration and decisions adopted by the Meeting of the Parties [ECE/MP.PP/2011/2/Add.1]. URL: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/mop4/Documents/Post_Session/ece_mp_pp_2011_2_add.1_eng.pdf.
4. Report of the Compliance Committee on its thirty-seventh meeting [ECE/MP.PP/C.1/2012/5]. URL: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/CC-37/ece.mp.pp.c.1.2012.5.e.pdf>.
5. Decisions adopted by the Meeting of the Parties [ECE/MP.PP/2014/2/Add.1]. – [Електронний ресурс]. URL: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/mop5/Documents/Post_session_docs/ece_mp_pp_2014_2_add.1_eng.pdf.
6. Report of the Meeting of the Parties to the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context on its fourth meeting, held in Bucharest from 19 to 21 May 2008 [ECE/MP.EIA/10]. URL: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2008/eia/ece.mp.eia.10.e.pdf>.
7. Report of the Meeting of the Parties on its fifth session [ECE/MP.EIA/15]. URL: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2011/eia/ece.mp.eia.15.e.pdf>.
8. Decisions adopted by the Meeting of the Parties to the Convention [ECE/MP.EIA/20/Add.1–ECE/MP.EIA/SEA/4/Add.1]. URL: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2014/EIA/MOP/ECE_MP.EIA_20_Add.1%E2%88%92ECE_MP.EIA_SEA_4_Add.1_e.pdf.
9. Case ECS 13/16: Ukraine/environment. URL: <https://www.energy-community.org/legal/cases/2016/case1316UA.html>.
10. Procedural Act No. 2008/01/MC-EnC of the Ministerial Council of the Energy Community of 27 June 2008 on the Rules of Procedure for Dispute Settlement under the Treaty. URL: https://www.energy-community.org/dam/jcr:cadd1f41-b77f-446b-8069-c435c38e4e75/PA_2006_01_MC_Rules_MC.PDF.

11. Compliance by Ukraine with its obligations under the Convention [ECE/MP.PP/2017/45]. URL: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/mop6/English/ECE_MP.PP_2017_45_E.pdf.
12. Decisions adopted by the Meeting of the Parties [ECE/MP.PP/2017/2/Add.1]. URL: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/mop6/English/ECE_MP.PP_2017_2_Add.1_E.pdf.

Introduction of the European model of EIA and SEA in Ukraine

Vykhryst Serhiy

Abstract. The article is devoted to one of the cornerstone reforms in environmental sector of Ukraine driven, *inter alia*, by its obligations arising from the EU-Ukraine Association Agreement. The introduction of the European model of environmental impact assessment and strategic environmental assessment paves the pathway for better environmental governance, sustainable development, responsible and transparent decision-making, protection of citizens' environmental rights and compliance with international obligations of Ukraine in the field of environment.

Key words: environmental impact assessment, strategic environmental assessment, proposed activity, public planning document.

UKRAINE'S IMPLEMENTATION OF OBLIGATIONS FOR GOVERNING THE ENVIRONMENT ACCORDING TO INTERNATIONAL TREATIES AND AGREEMENT ON ASSOCIATION WITH THE EUROPEAN UNION

DESHKO L.M.,

Doctor of Law,

Head of the Department of Public International Law,

Kyiv National University of Trade and Economics,

Kyiv, Ukraine

On September 1, 2017, the Agreement on Association between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their State-members, on the other hand, has come into effect. In accordance with the requirements of the Environmental Management Agreement, procedures for environmental impact assessment and strategic environmental assessment are to be introduced.

In order to establish legal and organizational principles for the environmental impact assessment and Ukraine's compliance with international obligations according to the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo Convention) and the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (the Aarhus Convention), to which Ukraine being a part of, and the implementation of the provisions of Directives 2003/4/EU and 2011/92/EU into national law, as well as Ukraine's implementation of responsibilities as for the Association Agreement, Ukraine members of Parliament introduced the Draft Law of Ukraine «On Environmental Impact Assessment». The project passed two readings, and was adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine in 2016.

At the same time, the President of Ukraine subjected this Law to veto. In accordance with part two of Article 94 of the Constitution of Ukraine, the President of Ukraine returned the Law of Ukraine «On Environmental Impact Assessment» applying it with proposals to the Verkhovna Rada of Ukraine for re-examination. On May 23, 2017, the Law of Ukraine «On Environmental Impact Assessment» was adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine, and on June 18, 2017 it was put into action, and on December 18, 2017, it was put into effect.

The analysis of this law gives grounds for arguing that it contains significant deficiencies and demonstrates the partial fulfillment of its obligations by Ukraine under the Association Agreement, the Espoo Convention, and the Aarhus Convention.

1. The international commitment of Ukraine is to ensure public participation in the process of making environmentally relevant decisions and assessing the impact on the environment. At the same time, the way the implementation of the environmental impact assessment system in Ukraine including trans-boundary context and the implementation of the norms of the Espoo Convention and the Aarhus Convention established in the Law are selective.

2. A number of provisions of the law do not take into account the requirement to ensure legal certainty of the legal norm. It is well known that it is an integral part of the Law supremacy principle. Legal norms are to be accurate, clear and unambiguous, because different principles cannot ensure their equal application, and it does not exclude unlimited interpretation of law application practice. Also, the Law does not ensure compliance with the systematic presentation of main terms used in it.

3. Unlike the Directive 2011/92/EU of December 13, 2011, the Law does not have clear regulation of the environmental impact assessment procedure. It is also necessary to clear definition on the criteria (indicators) of the environmental impact assessment as well as the structural elements of the rights and obligations for the charterers and performers of such an assessment.

4. The foundations for stopping the exploitation of the whole enterprise or individual workshops in case of violation the legislation in the field of environmental impact assessment are not comprehensive. This creates the risk of arbitrary imposition of sanctions.

Ukraine's implementation of obligations for governing the environment according to international treaties and Agreement on Association with the European Union

Deshko Lyudmyla

Abstract. Ukraine's compliance with the obligations according to the Association Agreement, the Espoo Convention and the Aarhus Convention has been analyzed, as well as issues of implementation of the provisions of Directives 2003/4/EU and 2011/92/EU into national legislation. The shortcomings of the Law of Ukraine «On Environmental Impact Assessment» have been revealed.

Key words: environment, environmental impact assessment, the Association Agreement, the Espoo Convention, the Aarhus Convention, implementation.

**ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА:
СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОНАННЯ
УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ**

ЗАБАРА І.М.,

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри міжнародного права,

Інститут міжнародних відносин

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Доступ до інформації виступає одним із видів правового режиму інформації. Відповідно, його може бути встановлено державою за національним законодавством або, як міжнародно-правовий режим – відповідно до міжнародних угод.

Відповідно до положень міжнародних угод, що визначають такий режим у галузі навколишнього середовища, *держави гарантують право на доступ до інформації з питань навколишнього середовища* задля сприяння захисту права кожної людини нинішнього і майбутнього поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для його здоров'я і добробуту (ст. 1) [1].

Доступ до інформації з питань навколишнього середовища – це один з видів міжнародно-правового режиму щодо доступу до інформації, яку за положеннями окремих міжнародних угод ще визначають як «екологічна інформація». До неї відносять інформацію щодо:

- стану елементів навколишнього середовища (таких, як повітря і атмосфера, вода, ґрунт, земля, ландшафт і природні об'єкти, біологічне різноманіття та його компоненти, включаючи генетично змінені організми, та взаємодію між цими елементами;

- чинників (таких, як речовини, енергія, шум та випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні заходи, угоди в області навколишнього середовища, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або здатні вплинути на елементи навколишнього середовища, аналіз витрат і результатів і

інший економічний аналіз і припущення, використані при прийнятті рішень з питань навколишнього середовища);

– стану здоров'я і безпеки людей, умов життя людей, стану об'єктів культури, будівель і споруд у тій мірі, у якій на них впливають або може впливати стан елементів навколишнього середовища, або через ці елементи, чинники, діяльність або зазначені заходи (ст. 2) [1].

Така інформація може бути у будь якій формі: письмовій, аудіовізуальній, електронній або будь-якій іншій матеріальній формі.

Доступ до інформації, як передбачено міжнародно-правовим режимом у галузі навколишнього середовища, має два види.

Перший – визначається як «пасивний» – стосується права громадянської звертатись із запитом до державних органів. При цьому, на державні органи покладається обов'язок надання інформації у відповідь на отриманий запит.

Другий – визначається як «активний» – стосується права громадянської отримувати інформацію від державних органів, незалежно від наявності запиту. При цьому на державні органи покладається зобов'язання збирати і поширювати інформацію, щодо якої є суспільний інтерес.

У наданні доступу до такої інформації може бути відмовлено, у разі, якщо це вплине на: а) конфіденційність роботи державних органів; б) міжнародні відносини, національну оборону, державну безпеку; в) діяльність правосуддя; г) конфіденційність комерційної і промислової інформації; д) права інтелектуальної власності; е) конфіденційність особистих даних, або архівів щодо фізичної особи; ж) інтереси третьої сторони, що надає інформацію на запит; з) навколишнє середовище, до якої відносять цю інформацію (ст. 4) [1].

Такі положення є узагальнюючими, і знайшли відображення у низці конвенцій, серед яких: Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані 1979 р., Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному аспекті 1991 р. (Еспо, Фінляндія), Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків і міжнародних озер 1992 р. (Гельсінкі,

Фінляндія), Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій 1992 р. (Гельсінкі, Фінляндія), Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, 1998 р. (Орхус, Данія) та інших.

Зауважимо, що не завжди погодженою виступає конвенційна термінологія щодо доступу до інформації у цій сфері, а саме – з питань навколишнього середовища («інформація про навколишнє середовище», «екологічна інформація»). Це пояснюється різними термінами прийняття міжнародних угод і відповідним розвитком відносин у цій сфері на час прийняття цих угод.

Разом з тим, Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом і його державами-членами з іншої сторони 2014 р. [2] (далі – Угода про асоціацію), яка охоплює питання співробітництва в області навколишнього природного середовища (ст. 360-366; Додатки XXX, XXXI до Угоди), серед інших, містить і положення щодо доступу до *«інформації з питань навколишнього природного середовища»*.

Враховуючи, що доступ до інформації сприятиме реалізації мети співробітництва сторін Асоціації, зокрема, збереженню, захисту, поліпшенню і відтворенню якості навколишнього природного середовища, захисту громадського здоров'я, розсудливому та раціональному використанню природних ресурсів, та заохоченню заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього природного середовища (ст. 361), питання доступу постають досить принципово.

Йдеться про доступ до інформації яка, серед іншого, охоплюватиме наступне коло питань: а) зміни клімату; б) екологічне управління, освітню і навчальну підготовку, доступу до інформації з питань прийняття рішень; с) якість атмосферного повітря; d) якості водних ресурсів і управління водними ресурсами; е) управління відходами та ресурсами; f) охорони природи (збереження і захисту біологічного і ландшафтного різноманіття (екомережі)); g) промислове забруднення і промислові загрози; h) хімічні речо-

вини; і) генетично-модифіковані організми; j) шумове забруднення; k) цивільний захист (стихійні лиха і антропогенні загрози); l) міське середовище; m) екологічні збори.

Зобов'язання України в цій сфері, і зокрема у питанні доступу до інформації, досить широко висвітлені у її національному законодавстві. Разом з тим, вони відповідають вимогам Директив (Додаток ХХХ до Угоди), що знайшли закріплення у якості орієнтирів для сторін Угоди про асоціацію.

Список використаних джерел:

1. Конвенция о доступе к информации, участии общественности в процессе принятия решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды 1998 г. URL :http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/orhus.shtml.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. URL: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf).

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНОЮ НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО УЧАСТІ ТА ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯН В СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

КАЧУРІНЕР В.Л.,

*к.ю.н., доцент кафедри конституційного права
та державного управління,
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса, Україна*

Угода України про Асоціацію з Європейським Союзом спрямована, зокрема, на забезпечення та реалізацію екологічних прав кожної людини. Важливий крок у цьому напрямі – це право доступу до екологічної інформації, що зараз є одним із принципів, на яких базується екологічна політика Європейського Союзу.

Директива 2003/4/ЄС гарантує право на доступ до екологічної інформації, наявної в державних органах та зазначає основні умови

і практичні механізми її здійснення [1]. Вона направлена на поширення екологічної інформації серед громадськості з метою досягнення максимально можливої доступності до неї. Директива 2003/4/ЄС була підписана з метою надання сторонам єдиного, чіткого і комплексного законодавчого тексту відносно доступу громадськості до екологічної інформації.

Мета Директиви 2003/4/ЄС – гарантувати право на доступ до екологічної інформації, а також забезпечити систематичність та розширення меж розповсюдження екологічної інформації для громадськості. Для цього Директива передбачає використання комп'ютерних телекомунікацій та електронних технологій. Для цього держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення володіння державними органами екологічною інформацією, а також подальшого поширення такої інформації за допомогою комп'ютерних телекомунікацій або електронних технологій, якщо вони доступні. Згідно Директиви інформацією, до якої має надаватися доступ, зокрема, є: тексти міжнародних угод, конвенції та угоди ЄС, національне, регіональне та місцеве законодавство в сфері навколишнього середовища; державна політика, програми та плани відносно довкілля; доповіді держав відносно стану навколишнього середовища (мають бути опубліковані, принаймні, кожні 4 роки); дані відносно дій, що впливають на довкілля та інше.

Відповідно до положень Директиви 2003/4/ЄС держави-члени повинні гарантувати доступність та відкритість екологічної інформації, що зберігається державним органом влади або для державних органів, кожній особі, яка звертається із відповідним запитом. При цьому особі, що звертається, не має потреби формулювати свою зацікавленість. Певним нововведенням є те, що держави-члени забезпечують, щоб державні органи влади належним чином інформували громадськість про права, якими вона володіє згідно з цією Директивою, і надавали інформацію і поради з цією метою. Проте Директива 2003/4/ЄС регламентує, що у випадку, коли запит сформульовано дуже загально, державний орган влади звертається до особи з проханням уточнити запит та допомагає їй це зробити,

зокрема, шляхом надання інформації щодо користування державними реєстрами. Директива передбачає випадки, коли запит на отримання екологічної інформації може бути відхилений. При цьому, зазначається, що у кожному окремому випадку, державним органам слід порівнювати зацікавленість громадськості у розкритті інформації та інтерес, який є підставою для відмови (ставити пріоритети). Директива передбачає заборону відхилити запит, якщо він пов'язаний із інформацією щодо викидів у навколишнє середовище.

Значна частина Директиви 2003/4/ЄС присвячена принципу «доступ громадськості до правосуддя». Відповідно до положень Директиви держави-учасниці забезпечують, щоб будь-яка особа мала доступ до процедури перегляду дій чи бездіяльності цим чи іншим державним органом. Окрім процедури перегляду, держави-члени мають забезпечити, щоб особа, що звертається, мала доступ до процедури розгляду судом чи будь-яким іншим незалежним і неупередженим органом. Директива 2003/4/ЄС регламентує обов'язковість забезпечення державами-членами того, щоб інформація не була застарілою, була точною та порівнюваною. Судова практика ЄС вже зараз налічує більше 500 справ, які розглянуто з урахуванням Директиви 2003/4/ЄС.

Як зазначають європейські дослідники екологічного права М. Андерсон та А. Бойл, протягом певного часу деякі офіційні особи Європарламенту та Єврокомісії прагнули розширити обсяг інформації щодо екологічної діяльності ЄС і залучити громадян та громадські рухи й групи до безпосередньої участі в справі захисту довкілля. Катастрофи (такі, як Чорнобильська) свідчать, які згубні наслідки може мати брак інформації [2, р. 25-42]. Головним елементом ефективного права на доступ до інформації є те, що зацікавлені особи можуть не виявляти особливої наполегливості задля отримання інформації.

Як в українському, так і в європейському законодавстві закріплені основні принципи доступу до екологічної інформації, здійснено ратифікацію основного документу у досліджуваній сфері – Конвенцію ООН про доступ до інформації, участь громадськості

в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція), здійснюється імплементація положень зазначеної Конвенції. Однак, наведений в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» перелік відомостей, що віднесені до екологічної інформації, є вужчим ніж в Орхуській Конвенції та у Директиві 2003/4/ЄС. Доступ до інформації відбувається, головним чином, відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» 2011 р.

Отже, у системі українського законодавства відсутній окремий нормативно-правовий акт або положення стосовно доступу громадськості до екологічної інформації. В Україні інформаційна складова екологічної політики є надзвичайно слабкою, для цього держава має сформулювати власну інформаційну, просвітницьку та освітню політику в цих питаннях та закріпити це на законодавчому рівні шляхом прийняття єдиного консолідованого нормативно-правового акту, основною метою якого стане імплементація всіх принципів Орхуської конвенції та Директиви 2003/4/ ЄС.

Список використаних джерел:

1. Directive 2003/4/EC of the European Parliament and of the Council of 28 January 2003 on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC. Official Journal. 2003. L 041. P. 26-32.
2. Boyle A.E., Anderson M.R. Human right approaches to Environmental protection. New York : Oxford University Press, 1996. 334 p.

Implementation by Ukraine of norms of the European Union on the participation and information of citizens in the field of the environmental protection

Kachuriner Victoria

Abstract. The author emphasizes the application of the principle of participation and informing citizens in the legislation of Ukraine in accordance with the provisions of the Association Agreement with the EU. Every citizen has the right to free access to information about the state of the environment (environmental information) and the free acquisition, use, distribution and storage of such information.

Key words: the environment, ecological information, environmental policy of the European Union.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНОЮ СВОЇХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЩОДО ОХОРОНИ ТВАРИННОГО СВІТУ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

КОРОБКО І.І.,

к.ю.н.,

провідний юрисконсульт Київського зоопарку,

м. Київ, Україна

ХАРЬКОВ С.В.,

заступник генерального директора Київського зоопарку,

м. Київ, Україна

28 лютого 2019 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (далі – Стратегія) [1]. Ціль 2 Стратегії, серед іншого, передбачає наступні завдання: зменшення втрат біологічного різноманіття; збереження та відновлення чисельності видів природної флори та фауни, у тому числі мігруючих видів тварин, середовищ їх існування, рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного світу; протидія незаконному обігу та торгівлі об'єктами дикої фауни і флори, у тому числі введення заборони використання диких тварин у цирках, а також у будь-якій іншій комерційній діяльності публічного характеру, крім стаціонарних зоопарків [1].

Одним з інструментів реалізації державної екологічної політики Стратегією визначено законодавство України у сфері охорони навколишнього природного середовища, яке адаптоване до законодавства Європейського Союзу, – спрямоване на досягнення національних пріоритетів та забезпечення його наближення до відповідних директив Європейського Союзу впровадження багатосторонніх екологічних угод (конвенцій, протоколів тощо), стороною яких є Україна (розділ II).

У сфері збереження дикої фауни Стратегія вказує на необхідність врахувати рекомендації міжнародних документів щодо перегляду та оновлення законодавчих і нормативних актів щодо біоло-

гічного різноманіття (розділ I в частині «Біологічне та ландшафтне різноманіття»).

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [2] (далі – Угода про асоціацію або Угода) – міжнародно-правовий інструмент, який серед іншого зобов'язує Україну прийняти низку природоохоронних норм для збереження біорізноманіття.

Стаття 361 Угоди передбачає, що співробітництво сторін має на меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища, у тому числі у сфері охорони природи, зокрема щодо збереження і захисту біологічного та ландшафтного різноманіття (екомережі) (пункт f). Для цього Україна має імплементувати у своє національне законодавство дві Директиви ЄС, а саме Директиву № 2009/147/ЄС про захист диких птахів (так звана Пташина директива) [3] та Директиву № 92/43/ЄЕС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни, зі змінами і доповненнями, внесеними Директивами №№97/62/ЄС, 2006/105/ЄС та Регламентом (ЄС) № 1882/2003 (так звана Оселищна директива) [4].

Додатком XXX до Угоди визначено основні завдання щодо імплементації положень Пташиної та Оселищної директив. Стосовно Пташиної директиви Україна повинна: прийняти національне законодавство та визначити уповноваженого органу (органів); провести оцінку видів птахів, для яких необхідно запровадження спеціальних заходів збереження, та видів регулярної міграції; визначити та позначити спеціальні зони захисту різних видів птахів; запровадити зберігаючі захисні заходи для захисту мігруючих видів; встановити загальноу систему захисту всіх видів диких птахів зі спеціальною підкатегорією птахів, на які ведеться полювання, та заборону певних видів ловлі/забою птахів [5, с. 13].

Щодо Оселищної директиви перед Україною стоять наступні завдання: прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів); підготовка реєстру місць, призначення цих місць та встановлення пріоритетів управління ними (включаючи завершення реєстру потенційних територій Смарагдової мережі та впровадження захисних заходів та заходів управління ними); запровадження заходів, необхідних для збереження таких місць; встановлення системи моніторингу природоохоронного статусу оселищ та видів; встановлення суворого режиму захисту видів, зазначених у Додатку IV Угоди, які стосуються України; встановлення механізму стимулювання освіти та надання/розповсюдження загальної інформації населенню [5, с. 13-14].

Планом заходів з виконання Угоди, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106 [6], визначено 11 завдань для Міністерства екології та природних ресурсів України (далі – Мінприроди або Міністерство) щодо імплементації вказаних директив (п'ять завдань щодо Пташиної директиви і шість – щодо Оселищної).

Відповідно до Звіту Мінприроди про виконання Україною Угоди про асоціацію за 2018 рік [7] в частині охорони природи із вказаних 11 завдань виконано три, два є на постійному виконанні, три мають бути виконані до 31 грудня 2019 року, ще три – не виконані, хоч строки вже вийшли у минулому 2018 році (всі стосуються Оселищної директиви).

На виконання зобов'язань України по Угоді про асоціацію Мінприроди розробило низку нормативно-правових актів, серед яких основним є проект Закону України «Про території Смарагдової мережі» [8] і додатки до нього (зокрема і щодо переліку видів птахів, у тому числі, видів регулярної міграції, для яких визначаються території Смарагдової мережі). Ухвалення цього проекту дозволить Україні виконати більшість своїх завдань за Угодою в частині охорони природи, а саме імплементувати норми Пташиної та Оселищної директив в національне законодавство. Наприклад,

цим законопроектом передбачено: встановлення чітких критеріїв для відбору територій Смарагдової мережі, які ґрунтуються на науковому підході: для кожного пріоритетного виду флори чи фауни здійснюється інвентаризація та розробляється карта, де буде зазначено його місцезнаходження (завдання 1710 Плану заходів); процедуру оголошення на державному рівні територій Смарагдової мережі Європи в Україні для збереження рідкісних та зникаючих природних оселищ, видів флори і фауни, у тому числі птахів (завдання 1747 Плану заходів); функціонування Національного реєстру територій Смарагдової мережі та системи моніторингу статусу збереження типів природних оселищ та видів природної фауни і флори в межах Смарагдової мережі та звітування (завдання 1749 Плану заходів); тощо. В рамках Плану заходів Міністерством також було підготовлено низку проектів указів Президента, зокрема «Про оголошення прибережної акваторії Азовського моря гідрологічним заказником загальнодержавного значення «Приморський», «Про зміну меж національного природного парку «Синевир», «Про створення національного природного парку «Нобельський» [7] тощо.

Прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони тваринного світу», яким зокрема передбачено: запровадження у квітні-червні в місцях масового розмноження та вирощування потомства тваринами оголошення «сезонів тиші» органами самоврядування, у період масового розмноження диких тварин, з 01 квітня до 15 червня, заборонено проведення робіт та заходів, які є джерелом підвищеного шуму та неспокою; посилення охорони середовищ існування тварин в об'єктах природно-заповідного фонду, заборони використання для добування тварин електрогону, петель, самоловів, самострілів [7].

Отже, для успішної імплементації Україною своїх зобов'язань в рамках Угоди про асоціацію в частині охорони природи, а саме біологічного різноманіття, необхідна злагоджена робота усіх гілок влади, зокрема щодо прийняття проекту Закону України «Про території Смарагдової мережі», який на разі готується жо подання у Верховну Раду України.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 / Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19?lang=uk>.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/984_011/.
3. Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds / EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0147>.
4. Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora / EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:01992L0043-20130701>.
5. Додаток XXX / Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/30_Annex.pdf.
6. План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1106 від 25 жовтня 2017 року / Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/zakhodiv-z-implementatsii-ugodimizh-ukrainoyu-ta-es-vid-25-zhovtnya-2017-roku.pdf>.
7. Євроінтеграція : Корисні документи та аналітика : Прогрес євроінтеграційних реформ у природоохоронній галузі / Офіційний портал Міністерства екології та природних ресурсів України. URL: <https://menr.gov.ua/timeline/evrointegraciya.html>.
8. Остап Семерак: «Мінприроди виносить на обговорення проект Закону України «Про території Смарагдової мережі», 12 березня 2018 / Офіційний портал Міністерства екології та природних ресурсів України. URL: <https://menr.gov.ua/news/32142.html>.

Implementation of wildlife conservation obligations by Ukraine under the Association Agreement with the European Union.

Korobko Iryna, Kharkov Serhiy

Abstract. The authors analyze the results of the implementation of wildlife conservation obligations by Ukrainian government under the Association Agreement with the European Union.

Key words: EU, wildlife, Association Agreement.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНОЮ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ З ПИТАНЬ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Кузнєцова С.В.,

*к.ю.н., доцент,
керівник відділу з аграрних і екологічних
питань та природокористування,
Головне науково-експертне управління
Апарату Верховної Ради України
м. Київ, Україна*

У лютому 2019 року Кабінет Міністрів України презентував Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 році [1] та урядову оцінку прогресу за період з 2014 по 2018 роки. У цьому Звіті зазначається, що минулий рік став визначальним для європейської інтеграції нашої держави, оскільки безпосередньо у Конституції України було закріплено стратегічні цілі членства у ЄС та Північноатлантичному альянсі. Окрім того, саме цей рік став першим роком повноцінної реалізації Угоди, яка вступила в силу 1 вересня 2017 року. Не вдаючись до аналізу усіх представлених у Звіті заходів, які стосуються реалізації загальної політики європейської інтеграції, у результаті чого зафіксовано за 2018 рік виконання 52% запланованих робіт, а кумулятивний відсоток за останні чотири роки було визначено на рівні 42 %, звернемо увагу на виконання Україною своїх зобов'язань у сфері зміни клімату, як це визначено у Звіті, так і аналізуючи фактичний стан речей.

Так, у пункті 4.13. «Навколишнє природне середовище та цивільний захист» розділу IV «Результати виконання Угоди про асоціацію у 2018 році» зазначеного Звіту передбачається, що в Україні для запобігання змінам клімату та захисту озонового шару 18.07.2018 протокольним рішенням засідання КМУ схвалено запропоновану Мінприроди в межах Рамкової конвенція ООН про зміну клімату Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року; два проекти законів України «Про моніторинг, звітність та верифікацію парникових газів» та «Про озоноруйнівні речовини

та фторовані парникові гази» прийнято Верховною Радою України 26.12.2018 за основу.

Важливо відзначити, що в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода), у главі 6 «Навколишнє середовище» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» першим напрямом, що потребує правового регулювання, визначено саме зміну клімату при вирішенні регіональних і глобальних проблем (ст. 361, п. «а»). Відповідно до статті 363 Угоди поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до Додатка XXX до Угоди. Приведення у відповідність законодавства України до права ЄС у цьому напрямку передбачає адаптацію вітчизняною правовою системою таких актів ЄС: а) Директива 2003/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 2003 р. про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства; б) Регламент (ЄС) № 842/2006 Європейського Парламенту та Ради від 17 травня 2006 р. про певні фторовані парникові гази; в) Регламент (ЄС) № 2037/2000 Європейського Парламенту та Ради від 29 червня 2000 р. про речовини, які руйнують озоновий шар зі змінами та доповненнями. Визначені положення цих міжнародних документів мають бути впроваджені протягом 2 років з дати набрання чинності Угодою, тобто у поточному році. Окрім того, позиція щодо підвищеної уваги Сторін Угоди до сфери кліматичних змін ще більше посилена пунктом «с» статті 365 Угоди, в якій підкреслюється, що співробітництво, серед іншого, охоплює 3 цілі, однією із яких є розвиток та імплементація політики з питань зміни клімату, зокрема, як визначено в Додатку XXXI до Угоди. Таке співробітництво стосується трьох позицій: імплементації Україною Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату 1997 року, включаючи всі критерії відповідності для повного запровадження кіотських механізмів; розроблення плану дій на довготермінову перспективу (а саме: після 2012 року) стосовно

пом'якшення змін клімату та адаптації до них; розроблення та запровадження довгострокових заходів, спрямованих на скорочення викидів парникових газів.

Таким чином, виконання зобов'язань за Угодою вимагає не лише прийняття передбачених у вищезазначеному Звіті, а також у Плані заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року [2], актів. У першу чергу виникає необхідність виконання Додатку XXXI до Угоди та прийняття довгострокового документу стосовно пом'якшення змін клімату та адаптації до таких змін, який досі не ухвалений, так як і базового законодавчого акту, який би забезпечував механізм правового регулювання цілісної політики у сфері зміни клімату, гармонізованої з міжнародним законодавством. Тому виконання Україною своїх зобов'язань у цій сфері неможливо оцінити без врахування зобов'язань, визначених Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату та Паризькою угодою, які є обов'язковими для виконання не лише Україною, а й ЄС. Відповідно до статті 2 остання (ратифікована Законом України від 14.07.2016 р.) спрямована на зміцнення глобального реагування на загрозу зміни клімату в контексті сталого розвитку, підвищення здатності адаптуватися до несприятливих наслідків зміни клімату, а також сприяння низьковуглецевому розвитку. Безперечно, розробка Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року [3], яку оприлюднено на офіційній веб-сторінці Секретаріату Конвенції, про що вказано у Звіті, є вагомим вкладом. Однак цей документ не набув чинності у якості законодавчого акту і залишається лише формальною декларацією, що Україна стала 9-ю країною-Стороною Паризької Угоди, яка має таку Стратегію.

Акцентуємо також увагу на характеристиці передбачених у Звіті законопроектів, прийнятих Верховною Радою у першому читанні [4]. Такі акти мають стати формою закріплення нових еколого-правових норм, пов'язаних зі зміною клімату, розширивши одночасно коло джерел екологічного права. Однак загальний аналіз проекту закону «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази»

(реєстр № 9082 від 14.09.2018 р.) дає підстави стверджувати, що у ньому не відображено міжнародні зобов'язання України як Сторони Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, та Віденської конвенції ООН про охорону озонового шару, на виконання яких відповідно до Угоди виникла необхідність у його розробці. Це стосується, зокрема, врахування визначених у статті 2 Віденської конвенції ООН про охорону озонового шару екологічних чинників, а саме: вжиття належних заходів для захисту здоров'я людини і навколишнього природного середовища від несприятливих наслідків, що є результатом людської діяльності і здатні змінити стан озонового шару. За вимогами цієї Конвенції (ст. 3) внутрішньодержавні заходи Сторін мають прийматись «на доповнення до заходів, передбачених у пунктах 1 і 2 цієї статті». Однак у проекті, про що зазначено і у Висновку науково-експертного управління від 01.11.2018 р. увага акцентується на регулюванні господарської діяльності з озоноруйнівними речовини та фторованими парниковими газами і жодним чином не враховуються екологічні чинники. У результаті його прийняття у представлений редакції фактично виникнуть лише господарські, а не екологічні правовідносини, що негативно вплине на навколишнє природне середовище. Окрім того, законодавцем не враховано, що Регламент (ЄС) № 2037/2000 Європейського Парламенту та Ради від 29 червня 2000 року про речовини, що руйнують озоновий шар, діє в новій редакції Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1005/2009 від 16 вересня 2009 про речовини, що руйнують озоновий шар. У статті 30 «Прикінцеві положення» останнього зазначається, що Регламент (ЄС) № 2037/2000 скасовується з 1 січня 2010 року [5].

Аналогічна ситуація стосується й законопроекту «Про моніторинг, звітність та верифікацію парникових газів» (реєстр. № 9253 від 01.11.2018 р.). Зокрема, у Додатку ХХХ до Угоди для впровадження Директиви № 2003/87/ЄС, питання створення «системи моніторингу, звітності, здійснення перевірок і належного впровадження», чого стосується законопроект, регулюються останніми. Передують цим заходам, наприклад, встановлення системи визначення відпо-

відних споруд/установок та визначення парникових газів (Додатки І та ІІ); розроблення національного плану розподілу квот між заводами/комплексами; запровадження дозвільної системи на викиди парникових газів та на квоти тощо, що залишилось поза увагою законопроекту. Тобто створення відповідної системи без законодавчого врегулювання першочергових завдань щодо скорочення викидів парникових газів для впровадження Директиви № 2003/87/ЄС, є передчасним, носить вибіркового характер, не відповідає взятим Україною на себе зобов'язанням за міжнародними угодами та не витікає із них. А вживана у цьому законопроекті термінологія, окрім того, жодним чином не узгоджується із екологічним законодавством, зокрема, базовим у атмосфероохоронній сфері Законом України «Про охорону атмосферного повітря». Відповідно до частини 2 статті 16 останнього підприємства зобов'язані відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, проводити роботу щодо зменшення викидів речовин, накопичення яких в атмосферному повітрі може призвести до негативних змін клімату. Таким чином, відповідні правовідносини вимагають комплексного регулювання і мають бути спрямованими, насамперед, на скорочення викидів парникових газів, а не вибіркового підходу, що охоплює лише частину цього процесу (моніторингу, звітності та верифікації). Відповідні положення мають тісно «вплітатись» у національне законодавство, а не створювати в ньому колізійні норми, руйнуючи його систему. Тому визначена в урядовому документі висока оцінка виконання зобов'язань з питань зміни клімату за Угодою є сумнівною з точки зору якості імплементації таких документів до законодавства України, а також їх узгодженості із чинним національним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 URL. https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report_UA.pdf (дата звернення 4.04.2019).
2. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, схвалена КМУ від 07.12.2016 № 932-р. *Офіційний вісник України*. 23.12.2016. № 99. Ст. 3236.

3. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, URL. https://menr.gov.ua/files/docs/Proekt/LEDS_ua_last.pdf (дата звернення 04.04.2019).
4. Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази: проект Закону України № 9082 від 14.09.201 р.; Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів»: проект Закону України № 9253 від 01.11.2018 р. URL http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64881 (дата звернення 04.04.2019).
5. Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1005/2009 від 16 вересня 2009 про речовини, що руйнують озоновий шар. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 31.10.2009. UA/L 286/1-286/65.

Implementation by Ukraine of the Association Agreement with the European Union on climate change

Kuznietsova Svitlana

Abstract. The article deals with the issues of implementation by Ukraine of climate change commitments under international treaties and the Association Agreement with the European Union. The actual state of things for such execution is determined. It is concluded that the relevant legal relationships should be regulated in their entirety to be aimed at reducing greenhouse gas emissions in general rather than selectively, as is the case with the bills under consideration. Such provisions should not conflict with national law and do not create conflict of laws rules.

Key words: climate change; Association Agreement, Paris Agreement.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

ЛІКАРЧУК Д.С.,

*к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин,
заступник декана факультету міжнародних відносин,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

У ХХІ столітті вплив людини на природу набув загрозливого характеру, як для природи, так і для існування самої людини. Сьогодні як ніколи особливо зримо відчувається загроза втрати

майбутнього нашої цивілізації в екологічному, соціальному, економічному сенсі. Надзвичайно активний вплив на навколишнє середовище і отримання економічних вигод призвели до того, що людство не зуміло вчасно усвідомити необхідність здійснення паралельної охорони навколишнього середовища, прийняти захисні заходи, щоб пом'якшити наслідки завоювання природи. Збереження природи грає першорядну роль в житті людини, вона є джерелом існування й розвитку людини, суспільства.

В останні роки різко зріс інтерес українських фахівців до права європейських країн і до права Європейського Союзу. Це викликано певними причинами. По-перше, багато європейських країн мають значний нормотворчий і практичний досвід вирішення завдань, пов'язаних з охороною навколишнього середовища. По-друге, держави – члени ЄС є партнерами України в різних сферах торгівлі, культурної, соціальної діяльності, юридичної діяльності. По-третьє, розширюється обмін науковою інформацією, налагоджуються нові ділові контакти підприємств й окремих державних структур. По-четверте, все частіше українські громадяни і юридичні особи мають враховувати вимоги європейського законодавства [2, с. 132].

В даному випадку слід зазначити, що Франція і Італія, як і більшість промислових країн, проводять цілеспрямовану політику охорони навколишнього середовища. При цьому саме Франція була однією з перших країн, яка заснувала 27 січня 1971 року Міністерство з питань навколишнього середовища, діяльність якого в той час зводилася до координації зусиль інших міністерств, й вжила заходів щодо створення законодавства про охорону навколишнього середовища [3].

Ставши об'єктом міжнародної уваги, проблема охорони навколишнього середовища викликала далеко неоднозначну реакцію, що в кінцевому підсумку ще раз підтвердило багатоаспектність цієї проблеми. З одного боку, почалися пошуки її рішення через найрізноманітніші науково-технічні проекти. Так, ще в 1990 році робоча група з управління водними ресурсами при Комітеті ООН з планування та розвитку зробила висновок про необхідність виро-

блення глобальної стратегії використання водних ресурсів. «Кардинальним і довгостроковим рішенням цієї проблеми могла б стати утилізація покривного льоду Антарктиди і Гренландії, які містять до 80% світових запасів прісної води» [3]. З іншого боку, потрібні зусилля, які б дозволили взаємодії суспільства та природи й мали б набутися раціонального характеру на даному етапі світового розвитку. Тому значні можливості міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у галузі охорони навколишнього середовища ставали все більш очевидними й актуальними.

Характерною рисою останніх десятиліть є зростання ролі міжнародного договору, перетворення його по суті в головне джерело міжнародного права навколишнього середовища. Ще одна важлива тенденція в процесі розвитку міжнародно-правових звичаїв – це переростання їх в договірні норми. Однак це не означає, що в процесі такого переростання сам міжнародно-правовий звичай зникає. Він зберігає свою регулюючу функцію у відносинах між суб'єктами міжнародного права навколишнього середовища, які в силу певних обставин не уклали між собою договір.

В даному випадку слід відзначити, що договір – це самостійний правовий інструмент, що входить в складну систему правового регулювання договірних відносин у сфері природокористування й охорони навколишнього середовища [6, с. 255]. Дане положення виходить з визначення місця договору в механізмі правового регулювання, а також із співвідношення основних елементів механізму правового регулювання з елементами договору. Правове становище суб'єктів права визначається правилами поведінки, встановленими в договорі. Договір, що лежить в основі виникнення правовідносин, визначає суб'єктивні права і обов'язки сторін [3]. Актом реалізації суб'єктивних прав і обов'язків є досягнення сторонами цілей договору.

Співвідношення приватного і публічного права в галузі природокористування й охорони навколишнього середовища послужило підставою для наступної класифікації договірних відносин в галузі природокористування й охорони навколишнього середови-

ща. По-перше, договірні відносини, що виникають з адміністративно-правових договорів та угод. По-друге, договірні відносини, що виникають з адміністративних актів та укладених на їх основі договорів. По-третє, договірні відносини, що виникають з договорів та угод, які регулюються нормами цивільного права [4, с. 705].

Договір в області природокористування й охорони навколишнього середовища – це документ, в основу якого покладено принципи екології та економіки [2, с. 111]. Тому сторони повинні враховувати потенційні екологічні можливості природного середовища, виникнення незворотних наслідків, реальну ймовірність відновлення втрат у природному середовищі. Таким чином, через договір можна проаналізувати, наскільки ефективно він впливає на формування правосвідомості та правової культури людини.

Наступне, що нас цікавить, – це те, що головне призначення екологічної функції держави полягає в тому, щоб забезпечити обґрунтоване співвідношення екологічних та економічних інтересів суспільства, розвинути необхідної гарантії для реалізації конституційних прав громадян на сприятливе навколишнє середовище. Ще в 1972 році на Міжнародній конференції з оточуючого людину середовища в Стокгольмі світове співтовариство дійшло висновку про необхідність зміни ставлення людства до природних багатств. На конференції були зроблені висновки про те, що навколишнє середовище й існуючі способи реалізації задоволення потреб людства прийшли до зіткнення [4, с. 117].

У 1992 році на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро в якості принципу розвитку людства був вперше закріплений принцип сталого розвитку (sustainable development), що означає розвиток, при якому задовольняються життєві потреби нинішнього покоління людей, але не ставиться під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби через вичерпання природних ресурсів і деградацію навколишнього середовища [1, с. 23]. Принцип дбайливого ставлення до природних багатств й турботи про умови життя майбутніх поколінь має бути визначальним при прийнятті рішень в сучасній державі.

Ми вважаємо, що Європейський Союз має великий вплив на формування національного екологічного законодавства та державну політику в галузі охорони навколишнього середовища. Це виражається в прийнятті уповноваженими органами ЄС відповідних директив, що встановлюють обов'язкові для імплементації правила, а також в практиці Суду ЄС, який жорстко карає країни, що не дотримуються вимог екологічного законодавства Європейського Союзу.

Усвідомлюючи всю проблематику наслідків негативного впливу на навколишнє середовище, світовою тенденцією стає закріплення на рівні права різних механізмів реалізації принципу сталого розвитку. Найбільш широко застосовними в світі є заходи, що стимулюють інтерес підприємців до екологічно безпечної діяльності. Стимулювання інтересу в охороні навколишнього середовища проводиться на двох рівнях:

- на міжнародному рівні;
- всередині кожної країни окремо.

Розвинені країни усвідомлюють свою відповідальність за збереження біологічного стану планети для майбутніх поколінь. Усвідомлення відповідальності у вирішенні глобальних екологічних проблем людства призводить до підтримки урядами цих країн формування еколого-орієнтованого законодавства, в тому числі спрямованого на стимулювання інтересу різних груп населення до охорони навколишнього середовища. Оскільки однією з умов ефективності зниження негативного впливу на навколишнє середовище є кількість держав, які приймають участь в досягненні зазначеної мети міжнародною спільнотою, так само розробляючи різні способи впливу на інтереси окремих держав у проведенні політики сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Балюк Г.І. Міжнародно-правові засади співробітництва України у сфері нерозповсюдження ядерної зброї. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2001. № 41. С. 23-27.
2. Лікарчук Д.С. Основні способи вирішення парламентських конфліктів у сучасній Україні. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Вип. 3. С. 107-155.

3. Abbate S. I provvedimenti di chiusura al traffico per inquinamento atmosferico. Atti del XXIV Convegno nazionale Polizia locale Riccione, 14- 17 settembre 2005. URL: www.Lexambiente.it.
4. Legitimacy. The Oxford Handbook of International Environmental Law / Daniel Bodansky, Jutta Brunne, and Ellen Hey (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2007. P. 704-723.
5. Directive № 2008/50/CE du Parlement européen et du Conseil du 21/05/08 concernant la qualité de l'air ambiant et un air pur pour l'Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0050&from=EN>.
6. Zacker Ch. Environmental Law of the European Community: New Powers under the Single European Act. *Boston College International and Comparative Law Review*. 1991. Vol. 14(2). P. 249-278.

International legal problems of environmental protection

Likarchuk Daria

Abstract. In the XXI century, the impact of a human being on nature came to a threatening scale, both for nature and for the existence of the person himself. Today, as never before, the threat of loss of the future of our civilization in the ecological, social, and economic sense is felt. Extremely active impact on the environment and obtaining economic benefits led to the fact that mankind failed to realize in due time the need for parallel environmental protection, to take protective measures to mitigate the consequences of the conquest of nature. Preserving nature plays a paramount role in human life, it is the source of the existence and development of man and society. Developed countries are aware of their responsibility for maintaining the biological state of the planet for future generations. Awareness of responsibility in solving global ecological problems of humanity leads to the support of the governments of these countries for the formation of ecologically-oriented legislation, including aimed at stimulating the interest of various groups of the population in environmental protection. As one of the conditions for the reduction of the negative impact on the environment is the number of states participating in the achievement of the stated goal by the international community, as well as developing different ways of influencing the interests of individual states in pursuing sustainable development policies.

Key words: international legal, problems, environmental protection, developing different, developed countries.

ПРИВЕДЕННЯ У ВІДПОВІДНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПРАВОМ ЄС: РОЗДУМИ ЩОДО ПІДХОДІВ

Малишева Н.Р.,

*д.ю.н., проф., акад. НАПрН України,
завідувач відділу проблем аграрного,
земельного, екологічного та космічного
права Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
м. Київ, Україна*

Законом України від 07.02. 2019 р. до преамбули Конституції України було внесено зміни, якими на рівні Основного закону держави було закріплено незворотність європейського та євроатлантичного курсу України [1]. І хоча протягом багатьох років поспіль відповідна ідея офіційно була домінуючою на всіх державних рівнях, в національній правовій доктрині і у вітчизняній інституційно-організаційній практиці, саме це конституційне положення можна вважати логічним завершенням, певною «крапкою» у виборі стратегічного курсу держави. Тепер всяке намагання поставити під сумнів євроінтеграційні орієнтири нашої держави можна буде вважати неконституційним і таким, що суперечить засадничим державотворчим канонам.

Етапним на шляху євроінтеграції України стало набрання чинності в повному обсязі 1.09. 2017 р. Угодою про асоціацію Україна–ЄС, хоча при цьому слід пам'ятати, що в практиці відносин ЄС з третіми країнами не завжди асоційоване членство приводило до дійсного членства в цьому інтеграційному об'єднанні. Водночас незворотність євроінтеграційних устремлінь України робить безальтернативним необхідність приведення національного законодавства у відповідність з європейським правом. Це повною мірою стосується екологічного законодавства України. Але яким шляхом йти, щоб забезпечити таку відповідність? Як узгодити еколого-правову систему України з правом Європейського Союзу, маючи на

увазі як найближчі потреби правового розвитку, так і стратегічні орієнтири на довгострокову перспективу?

Проблема ця є багаторівневою і різноаспектною. Видається за доцільне розглядати її на трьох взаємопов'язаних рівнях, причому щодо кожного існують формальні орієнтири, а саме:

- орієнтир першого рівня – це вимоги глави 6 «Навколишнє середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію [2];

- орієнтир другого рівня – це екологічний блок «*acquis communautaire*», з яким мають привести у відповідність свої правові системи всі держави, що виявили намір до євроінтеграції (формально – подали заявку на вступ до ЄС);

- орієнтир третього рівня – право навколишнього середовища ЄС в цілому, його «дух і буква», тенденції розвитку, враховуючи перспективні проекти правових актів і програмні документи [3, с. 76-79].

Слід констатувати, що сьогоднішні законотворчі зусилля у справі гармонізації екологічного законодавства України з європейським правом спрямовані виключно на виконання вимог Угоди про асоціацію Україна – ЄС. Два інших виділених вище орієнтири до уваги практично не беруться. Важливо при цьому зазначити, що ці орієнтири не повинні розглядатися як *стадії* законотворчих дій, тобто спочатку-де слід завершити виконання вимог Угоди про асоціацію, тобто приведення у відповідність екологічного законодавства України з нормами 29 актів ЄС, які вказані в Додатку XXX до глави 6 Угоди (здебільшого це директиви і кілька регламентів, з встановленими графіками впровадження кожної норми – від 2 до 10 років), а вже потім дивитись на те, куди *сьогодні* просувається право навколишнього середовища ЄС і чи в змозі ми будемо його наздогнати *завтра* після досягнення вимог Угоди про асоціацію. Така позиція є хибною.

Вважаю, що як екологічний блок «*acquis communautaire*», так і сучасний стан і перспективний розвиток відповідного законодавства ЄС, слід тримати в полі зору і враховувати на макrorівні вже сьогодні, в процесі виконання вимог Угоди про асоціацію. Звичайно,

це суттєво ускладнить законотворчий процес, викличе необхідність залучення до нього фахівців, які володіють знаннями як права ЄС, так і екологічного законодавства України, його системних зв'язків як усередині галузі, так і з іншими галузями права України. Як приклад нехтування такою умовою можна навести те, що загальною тенденцією сучасного етапу розвитку права навколишнього середовища ЄС є систематизація правових актів певної спрямованості, їх укрупнення шляхом об'єднання «під одним дахом» правового регулювання споріднених суспільних відносин. Це можна проілюструвати на прикладах водного права ЄС (Водна рамкова директива № 2000/60/ЄС), права поводження з відходами (Рамкова Директива № 2008/98/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 листопада 2008 р. «Про відходи та скасування деяких директив») та інших сферах, коли розрізнені раніше директиви та регламенти поступово замінюються систематизованими укрупненими актами європейського права, більш доступними у правозастосуванні.

Мабуть в формально-юридичному вимірі слід взяти до уваги відповідну тенденцію і намагатися слідувати їй в процесі законотворчої роботи з приведення у відповідність екологічного законодавства України з правом ЄС. Адже не можна підтримати той факт, що з кожного положення, яке фігурує в Додатку ХХХ, вітчизняні законотворці та їх «помічники» намагаються «викроїти» окремий законодавчий акт. А в умовах, коли екологічне законодавство України і без того за своїми масштабами і розпорошеністю вже «обійшло» навіть такі галузі, як цивільне, господарське, адміністративне та багато інших, створення нових законодавчих актів замість внесення змін та доповнень до чинних є шляхом в нікуди.

Ще однією важливою умовою, яку слід враховувати, адаптуючи еколого-правову систему України до права ЄС, є необхідність в процесі законотворчих реформ не вдаватися до сліпого копіювання нормативних приписів ЄС, а вписувати необхідні положення до загальної системи діючого в Україні законодавства, враховуючи вітчизняні засади його побудови, системні зв'язки, які закладались в його структуру та зміст ще на початку 90-х років ХХ століття, коли

було розроблено перший в Україні рамковий Закон «Про охорону навколишнього природного середовища», на базі якого в подальшому виникли підгалузі земельного, водного, лісового, гірничого, фауністичного, флористичного, атмосфероохоронного законодавства, а також законодавства про території та об'єкти особливої державної охорони. На жаль, і в цій частині ми маємо явні прорахунки. Ті правові акти, що розробляються під гаслом приведення у відповідність з вимогами Угоди про асоціацію, дуже часто нехтують сутність того тла, на базі якого слід адаптувати ті чи інші норми права ЄС. Зовсім «свіжим» прикладом такого становища може слугувати нещодавно розроблений під егідою Мінприроди України із залученням іноземних експертів проект Закону «Про території Смарагдової мережі України» [4]. Метою його розроблення визначено забезпечення належного виконання Україною зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію з Європейським Союзом, Бернською 1979 року Конвенцією про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Україна приєдналась у 1996 р.) та іншими міжнародними договорами України з питань збереження природи, що не можна не вітати. Водночас цей Закон розроблено ніби «з чистого листа», абстрагуючись від існуючої в Україні системи правового регулювання, відокремлено від відповідних норм законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд України», «Про Червону книгу України», «Про екологічну мережу України», відповідних норм природоресурсного законодавства, законодавства про Червону книгу України, про містобудування та просторове планування, моніторинг, оцінку впливу на довкілля та інших. При цьому у пояснювальній записці до законопроекту безпідставно стверджується, що принцип збереження біорізноманіття на рівні природних оселищ (біотопів) не впроваджений у національне законодавство України. Є підстави для висновку, що пропонується до запровадження в Україні «Смарагдова мережа» не враховує вже існуючої екологічної мережі України, не дає орієнтирів щодо того, як ці дві мережі будуть співіснувати: замінять одна другу, чи новостворена мережа якимось чином

доповнить вже існуючу. Вважаю, що в даному випадку достатнім для приведення у відповідність екологічного законодавства України з правовою системою ЄС було б не розроблення самостійного законопроекту, а внесення певних змін до Законів України «Про природно-заповідний фонд» і «Про екологічну мережу України». І таких прикладів можна навести чимало. Певною мірою таке становище пов'язане з тим, що наразі до приведення у відповідність законодавства України з європейським правом здебільшого залучаються особи, що мають досить віддалене відношення до необхідних системних знань. Законотворчі роботи відповідної спрямованості значною мірою виконуються за рахунок грантів, що надходять від інституцій ЄС чи їх держав-членів. Основною вимогою до участі в конкурсі на отримання відповідних грантів є характер суб'єктів, що на них претендують: перевага тут віддається громадським організаціям, які, працюючи в кооперації з європейськими консультантами, розробляють законопроекти без врахування українських реалій. Практика в цьому зв'язку йде шляхом спеціального створення «під гранти» відповідних громадських організацій. Науковці екологічного профілю залучаються до таких робіт вже на етапі погодження розроблених проектів, які дуже часто не відповідають критеріям науковості, комплексності, суперечать загальним засадам українського законодавства і не враховують його поточного стану. Таке становище не може бути визнане задовільним і потребує системних змін. Роль науки в законотворчому процесі повинна бути визнана і підтримана державою на найвищому рівні. Це серед іншого могло б сприяти підняттю на належний щабель робіт із приведення у відповідність екологічного законодавства України з вимогами Угоди про асоціацію та з правом ЄС загалом.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Додаток XXX до Глави 6 «Навколишнє природне середовище» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво». URL: http://www.kmu.gov.ua/docs/EA/Annexes_title_V/30_Annex.pdf.
3. Малишева Н. Р. Євроінтеграція: догма чи дороговказ для розвитку екологічного права України. Сучасний стан та перспективи розвитку

екологічного, земельного й аграрного права в умовах євроінтеграції: матеріали «круглого столу» (Харків, 8 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2017. 322 с.

4. Мінприроди вносить на громадське обговорення законопроект «Про території Смарагдової мережі». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/minprirodi-vinosit-na-gromadske-zakonoproekt-pro-teritoriyi-smaragdovoyi-merezhi>.

Bringing Ukrainian ecological legislation into compliance with EU environmental law: some reflections on relatives approaches

Malysheva Nataliia

Abstract. On February 7, 2019, the preamble to the Ukrainian Constitution established the irreversibility of the European and Euro-Atlantic course of Ukraine. And the entry into force of the Association Agreement Ukraine-EU placed on the national agenda the alignment of the ecological legislation of Ukraine with the EU environmental law. Relevant work, in order to be successful, should take into account both the promising EU legislation and the peculiarities of the national legal system.

Key words: Ukrainian ecological legislation, EU environmental law, compliance, Association agreement.

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ОХОРОНИ ОЗОНОВОГО ШАРУ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ, ЗОКРЕМА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

МЕДВЕДЄВА М.О.,

*д.ю.н., доцент,
професор кафедри міжнародного права,
Інститут міжнародних відносин Київський
національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

До сполук, що руйнують озоновий шар, відносять хлорфторвуглеці (ХФВ), галони, гідрохлорфторвуглеці (ГХФВ), тощо. Вони використовуються як розчинники, холодоагенти в холодильниках і кондиціонерах, спінюючі і знежирювальні речовини, витискувачі

для аерозолів, у вогнегасниках, як сільськогосподарські пестициди. Деякі озоноруйнівні речовини (далі – ОРР) є також парниковими газами. У 1980-х рр. було отримано перші дані про озонові діри над Антарктикою і Арктикою, а також значне руйнування озонового шару над деякими гірськими районами, у зв'язку з чим постала проблема створення ефективного механізму міжнародно-правового регулювання боротьби з руйнуванням озонового шару планети. В 2018 році вчені з НАСА надали докази відновлення озонового шару. Це стало можливим, в першу чергу, завдяки універсальному прийняттю Віденської конвенції про охорону озонового шару 1985 р., Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, 1987 р. та, внаслідок цього, – виведенню з обігу близько 99% ОРР [1, с. V].

Україна висловила згоду на обов'язковість Віденської конвенції шляхом її прийняття у 1986 р., а Монреальського протоколу – у 1988 р. Україна також ратифікувала всі поправки до Протоколу (Лондонську, Копенгагенську, Монреальську та Пекінську). У 2016 р. сторони Протоколу ухвалили Кігалійську поправку (набула чинності 1 січня 2019 р.), згідно з якою зобов'язалися поступово вивести з обігу такі фторовані парникові гази, як гідрофторвуглеці (ГФВ), що раніше використовувалися як альтернатива ОРР завдяки відсутності озоноруйнвної властивості. Україна поки що Кігалійську поправку не ратифікувала.

Таким чином, наша держава взяла на себе зобов'язання зі зменшення використання та виведення з обігу ОРР за вказаними вище міжнародними договорами. Крім того, Україна зобов'язана привести своє законодавство у відповідність з актами Європейського Союзу в питаннях скорочення використання ОРР згідно з Додатком ХХХ до Глави 6 «Навколишнє середовище» Угоди про асоціацію з ЄС 2014 р., а саме Регламентом 842/2006 про певні фторовані парникові гази та Регламентом 2037/2000 про субстанції, що руйнують озоновий шар, зі змінами та доповненнями. Додатком передбачено, серед іншого, зобов'язання України ухвалити національне законодавство, визначити уповноважений орган; встановити заборону на

ОРР, включаючи припинення використання сирих ГХФВ до 2010 року, всіх ГХФВ – до 2020 року, поетапну ліквідацію поставок на ринок сирих ГХФВ до 2015 року, встановити кількісну межу використання броміду метилу, тощо [2].

Однак на шляху виконання цих зобов'язань виникали і продовжують виникати певні труднощі. Так, у 1994 р. група держав (Білорусь, Болгарія, Польща, Росія та Україна) зробили спільну заяву про неможливість виконати свої зобов'язання за Протоколом у встановлені строки. У 1995 р. Нарада Сторін ухвалила Рішення VII/19 про надання цим державам міжнародної допомоги для сприяння їм в дотриманні положень документа, однак за умови виконання певних вимог (моніторинг, розробка національних планів і програм, своєчасне інформування та ін.). При цьому жодних примусових заходів з боку Наради Сторін не застосовувалось. Неконфронтаційний характер процедури з питань дотримання Протоколу дозволив Україні швидко та ефективно виконати свої зобов'язання.

Однак вже у 2012 році Нарада Сторін Протоколу ухвалила Рішення XXIV/18, в якому визнавалось, що представлені Україною дані про річне споживання контрольованих речовин з групи I Додатку С (ГХФВ) в 2010 та 2011 роках свідчать про перевищення максимально допустимого для неї обсягу споживання, що означає недотримання Україною положень Монреальського протоколу [3]. У відповідь Україна зобов'язалась скоротити споживання ГХФВ до певних кількостей до 2019 року та досягти нульового споживання до 2020 року (за винятком споживання, пов'язаного з обслуговуванням холодильного обладнання та обладнання для кондиціонування повітря). На останній зустрічі Комітету з питань імплементації Протоколу у 2018 р. було відзначено значний прогрес нашої держави, зокрема, у зв'язку з розробкою проекту Закону України «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази» (далі – проект).

Слід відзначити, що термін виконання зобов'язань України за Регламентами ЄС сплив у 2017 році, оскільки їх положення мали бути впроваджені протягом 2 років з дати набрання чинності Угодою про асоціацію [2]. Крім того, в ЄС вже ухвалено нові редакції

регламентів щодо ОРР та фторованих парникових газів, які не враховано в Угоді. Разом з тим, розроблений проект Закону є значним кроком назустріч імплементації міжнародних та європейських стандартів поводження з ОРР. Розробка проекту була обумовлена відсутністю законодавчого регулювання використання ОРР та фторованих парникових газів в Україні, імпорту цих речовин та товарів, що їх містять, контролю за ввезенням і вивезенням контрольованих речовин, узгодженості та взаємодії між державними органами щодо ведення їх обліку, що, в свою чергу, створювало перешкоди для об'єктивного звітування України Секретаріату Монреальського протоколу [4].

Проект містить відсильні норми до Віденської конвенції та Монреальського протоколу і призначений для регулювая відносин щодо виробництва, імпорту, експорту, зберігання, використання, розміщення на ринку та поводження з ОРР, фторованими парниковими газами та товарами, що їх містять або можуть містити, використання яких впливає на озоновий шар та на рівень глобального потепління [5]. Проект надає визначення контрольованим речовинам (ОРР та фторованим парниковим газам), різним формам поводження з ними, оператору контрольованих речовин, визначає повноваження органів державної влади в цій сфері, встановлює правила регулювання операцій з контрольованими речовинами, зокрема запроваджує Єдиний державний реєстр операторів контрольованих речовин, визначає порядок навчання та підтвердження кваліфікації для здійснення певних форм поводження з контрольованими речовинами, встановлює правила маркування товарів та обладнання, що містять такі речовини, обліку та звітування, контролю за дотриманням закону та відповідальності за його порушення. Зокрема, пропонується доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення новою статтею «Порушення правил недопущення та запобігання витокам та викидам озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів». Відповідно до проекту, виробництво контрольованих речовин заборонене; для використання та поводження необхідно набути статусу оператора контрольованих речовин; для імпорту речовин необхідно отримати частку

квоти та ліцензію Мінекономрозвитку, а для експорту – лише ліцензію [6]. Проект має два додатки: Додаток 1 містить Перелік ОРР та визначає їх озоноруйнівний потенціал, а Додаток 2 містить Перелік фторованих газів та визначає їх потенціал глобального потепління. 19 січня 2018 року в Міністерстві екології та природних ресурсів відбулись консультації стосовно положень законопроекту за участі представників бізнесу та громадськості.

Разом з тим, у теперішній редакції проект не позбавлений недоліків, серед яких Головне науково-експертне управління називає такі: частина базових формулювань проекту не узгоджуються між собою та із відповідними положеннями Монреальського протоколу; присутнє занадто детальне викладення положень, які за своєю природою не повинні міститись у законі як нормативно-правовому акті вищої юридичної сили, що регулює найбільш важливі суспільні відносини; регулювання окремих питань, які мають регулюватись безпосередньо у законодавчому акті, у проекті перенесено на рівень підзаконних нормативно-правових актів; зміст додатків до проекту та до Монреальського протоколу не співпадають; питання відповідальності не узгоджено з чинним національним законодавством [7].

Водночас, варто віддати належне Міністерству екології та іншим органам державної влади за зусилля у впровадженні вимог Монреальського протоколу та Регламентів ЄС, які, своєю чергою, також базуються на положеннях цього міжнародного договору. Варто відзначити, що незважаючи на те, що Україна поки що не ратифікувала Кігалійську поправку, проект Закону вже врахував її вимоги щодо ГФВ, не в останню чергу завдяки існуванню стимулу виконати вимоги Угоди про асоціацію, а саме Регламенту 842/2006. Як відомо, ще у 2017 році було затверджено План заходів з виконання Угоди про асоціацію, в якому прописані завдання та відповідні заходи, в т.ч. і з виконання вимог Регламентів ЄС відносно ОРР та фторованих парникових газів. У 2017 році в Міністерстві екології та природних ресурсів України було створено окремий Департамент з питань зміни клімату та збереження озонового шару, а в складі Департаменту – Відділ моніторингу якості довкілля та захисту озо-

нового шару [8]. Україна бере участь в проєкті ПРООН щодо початкової реалізації прискореного вилучення з обігу ГХФВ у регіоні країн з перехідною економікою. Проєкт розрахований до 2020 року і спрямований на сприяння Україні у виконанні нею своїх зобов'язань за Віденською конвенцією та Монреальським протоколом.

В пункті 5 Рішення XXIV/18 Наради Сторін Монреальського Протоколу зазначається, що у випадку, якщо Україна не повернеться до стану дотримання, до нашої держави будуть застосовані санкції: інші сторони Протоколу матимуть право заборонити експорт ОРР до України, що негативно позначиться на всіх секторах національної економіки та житті кожного українця. Таким чином, прийняття проєкту Закону «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази» жодної альтернативи не існує.

Список використаних джерел:

1. Handbook for the Montreal protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer, 12th ed., UNEP, Ozone Secretariat, 2018. 895 p.
2. Додаток XXX до Глави 6 «Навколишнє природне середовище» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-associaciyu/30_Annex.pdf.
3. Decision XXIV/18: Non-compliance with the Montreal Protocol by Ukraine / 24th Meeting of the parties to the Montreal protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer. 12 November 2012. URL: <https://www.informea.org/en/decision/decision-xxiv18-non-compliance-montreal-protocol-ukraine>.
4. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази». URL: http://w1.cl.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64596.
5. Проєкт Закону України «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази». URL: http://w1.cl.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64596.
6. Кузьо М. Як Верховна Рада може вплинути на озоновий шар? Українська правда, 29 вересня 2018 р. URL: <http://www.pravda.com.ua/columns/2018/09/29/7193474/>.
7. Висновок на проєкт Закону України «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази». URL: http://w1.cl.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64596.
8. Андрусевич Н. Доповідь УС ПГС «Зміна клімату в контексті зобов'язань відповідно до Паризької угоди: виклики та можливості співпраці для ЄС та України» 12 квітня 2018 р. URL: https://drive.google.com/file/d/19B3-xrsoeV9PbCcR7IT_sCCsN16jHXRI/view.

Compliance by Ukraine with its obligations on the ozone layer protection under international treaties including the Association Agreement with the European Union

Medvedieva Maryna

Abstract. The article analyzes the state of compliance by Ukraine with its obligations under the Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer and its Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer as well as under the Association Agreement with the European Union, namely the EU Regulations 842/2006 and 2037/2000. Two cases of non-compliance under the ozone treaties are analyzed. A particular attention is paid to the provisions of the Draft Law of Ukraine on the Substances that Deplete the Ozone Layer and Fluorinated Greenhouse Gases.

Key words: substances that deplete the ozone layer, Montreal Protocol, Association Agreement, draft law, non-compliance.

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ НАСЕЛЕННЯ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ ТА В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

НЕВАРА Л.М.,

к.ю.н.,

*доцент кафедри міжнародного права,
факультет міжнародних відносин,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

ДОБРЯНСЬКА М.А.,

студентка 3 курсу

*спеціальність «міжнародне право»,
факультет міжнародних відносин,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

Вода відіграє одну з найважливіших ролей у житті організму. Людина кожного дня споживає воду. Без неї організм може прожити лише декілька діб. Тому на сьогодні досить актуальним є питання забезпечення населення якісною прісною водою як одного із

зобов'язань держави в рамках реалізації права людини на воду та санітарію [4].

Проблема дефіциту водних ресурсів та окремі аспекти цього питання розглядаються в багатьох вітчизняних та зарубіжних наукових працях, документах різних міжнародних організацій. Серед вітчизняних вчених, в працях яких розглядаються питання, пов'язані з використанням і охороною водних ресурсів, розвитком водного господарства й інші питання водної безпеки, слід відзначити А.П. Голікова, В.В. Гребіня, А.В. Гриценко, М.В. Гучева, С.С. Левківського, В.Н. Навроцького, М.М. Падуна, О.В. Чунарьова, В.Н. Шевчука, А.В. Яцика, М.В. Яцюка та ін. Значна кількість праць зарубіжних науковців присвячена питанням забезпечення права людини на воду та санітарію, а також проблематиці водних ресурсів у глобальному просторі, а саме: Р. Бейтс, К. Борквейн, Б. Бьоркклунд, Е.-Х. Гіссе, П. Глейк, С. Дюбрьоль, А. Кіршнер, М. Крейвен, Ф. Лассер, С. Макінерні-Ленкфорд, С. Маккаффі, С. Пакеро, Е. Рідель, Б. Рудольф, С.М.А. Салман, Й. Сьодін, П. Тільборгер, Л. Хеллер та ін.

Значний внесок у вирішення водоресурсних проблем регіонального й глобального рівня здійснюють міжнародні організації – Всесвітня комісія з води (World Commission on Water), Міжнародна мережа водогосподарських організацій (Water resources management should be organize), Інститут світових ресурсів (World Resources Institut), інші організації й, безумовно, сама ООН. Не дивлячись на значну кількість літературних джерел, присвячених проблемі забезпечення планети водними ресурсами, науковців та організацій, що працюють у даній галузі, заходів що здійснюються в подоланні водної небезпеки, остання продовжує існувати й навіть зростає.

Питання права людини на воду, на сьогодні, є досить складним. Оскільки чітко прописаного, як такого, права не має. Автор, при розгляді права на воду, дотримується концепції похідного права, а саме: право на воду впливає з природного права (Платон, Кант, Арістотель, Гегель та ін.) людини на життя, яке є закріплене в Міжнародному біллі про права людини.

Інший шлях концептуалізації права на воду – аналіз еволюції розвитку його статусу крізь призму міжнародного звичаєвого права. Експерти права вважають, що право на воду все ще не є міжнародним звичаєм, оскільки послідовна практика держав, щодо цього питання, відсутня. На думку С. Маккаффі, хоч і велика кількість держав визнали право на воду, але лише одиниці взяли на себе зобов'язання реалізувати це право [2, с. 93-115]. Саме тому постає проблема визнання та закріплення права на безпечну питну воду.

Розглядаючи право на воду, як похідного від ключових прав людини для її життя і здоров'я, без яких не можлива реалізація всіх інших прав, його закріплення та визнання можна прослідкувати в міжнародно-правових актах універсального та регіонального характеру. Основними є: Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., резолюції ГА ООН 2010-2015 рр., резолюції Ради ООН з прав людини 2008-2016 рр., Африканська хартія прав і добробуту дитини 1990 р., Африканська хартія прав людини і прав народів 1981 р., Додатковий протокол про економічні, соціальні і культурні права 1988 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Протокол про воду та здоров'я 1999 р. до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 р. та багато інших [3].

Юридичні зобов'язання із заохочення та забезпечення дотримання прав людини виникають або внаслідок ратифікації міжнародних договорів, або за міжнародними звичаями. Основне зобов'язання, яке виникає для держави – це забезпечувати реалізацію кожного з прав людини, хоча б на мінімальному рівні.

В 1980 р. Г. Ш'ю був запропонований розподіл взяття державою на себе зобов'язань із захисту прав людини, а саме: держава зобов'язана захищати, поважати та виконувати.

Зобов'язання поважати державою проявляється в узгодженні та імплементації законодавства з міжнародними нормами, захищати – в запобіганні порушення прав, наданні можливостей для від-

новлення цих прав та компенсації завданої шкоди, виконувати – у вчиненні різних видів заходів, спрямованих на повну реалізацію відповідних прав людини [5, с. 135].

До основних конкретних зобов'язань забезпечити права на воду, які покладаються на державу в результаті ратифікації міжнародно-правових актів є: доступ до мінімальної необхідної кількості безпечної води; доступ до води і водних об'єктів без дискримінації; заходи попередження та контролю із захисту навколишнього середовища, пов'язаними з водою; фізичний доступ до водних систем; рівномірний розподіл води в рамках усіх наявних систем водопостачання; ухвалення національної стратегії та планів дій із водопостачання; моніторинг реалізації права на воду; ухвалення цільових програм для допомоги вразливим і знедоленим верствам населення; заходи попередження та контролю над захворюваннями, пов'язаними з водою тощо [3].

До основних міжнародних принципів, щодо реалізації права на воду, належать принцип справедливого і розумного використання водних ресурсів, незаподіяння значної шкоди, охорони транскордонних прісних вод, обміну інформацією, оцінки впливу на транскордонні прісні води, перестороги, принцип «забруднювач платить». В основному вони походять з міжнародного екологічного права.

Більш спеціалізованими є: принцип ухвали плану дій з повної реалізації права на воду та санітарію, офіційно визнати існування права на воду та санітарію; утримуватися від створення перешкод реалізації обговорюваного права та забезпечення цього права; розробити та ухвалити нормативно-правову базу для державних або приватних водогосподарських організацій та санітарних служб, із зобов'язаннями, що стосуються всіх основних компонентів права на воду та санітарію, і положеннями про участь громадськості, незалежний контроль та дотримання правових норм [1, с. 42].

На сьогодні, в Україні існує низка проблем пов'язаних із забезпеченням права на воду та санітарію. Під час голосування за Резолюцію ГА ООН «Право людини на воду та на санітарію» №64/292

2010 р. Україна утрималась, проте була співавтором Резолюцій Ради ООН з питань права на воду та санітарію 2011-2016 рр. [5, с. 172]. У такий спосіб, наша держава підтримала позицію, відповідно до якої право на достатній рівень життя, передбачений Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., охоплює права людей на безпечну питну воду та послуги санітарії.

Основними проблемами реалізації права на воду і санітарії населення України, перш за все є: слабке правове регулювання та незначна практика управління в даній сфері; відсутність державної політики забезпечення зазначеного вище права; відсутність механізмів реалізації законодавства про забезпечення кожної людини питною водою; відсутність у національному законодавстві визначення поняття та елементів нормативного змісту права людини на воду та санітарію; відсутність ефективних механізмів попередження, припинення та боротьби з наслідками забруднення поверхневих і підземних джерел водопостачання; дискримінація у доступі до води незахищених верств населення та жителів місцевості; відсутність ефективних механізмів притягнення до відповідальності порушників норм законодавства України у цій сфері тощо [3, 5].

Зазначені проблеми є досить суттєвими та потребують швидкого вирішення, або ж принаймні, суттєвого покращення наявної ситуації. Для початку, потрібно хоча б закріпити право на воду та на санітарію, як основних прав людини в законодавстві України, а також правозахисні принципи. Потрібно встановити чіткі критерії, що відповідають елементам прав на воду та санітарію, дотримання яких повинно бути забезпечене державою для кожного. Необхідно розробити та намагатись реалізувати програми та проекти, спрямованих на досягнення доступу людей до достатньої кількості чистої прісної води та належних послуг санітарії. Ухвалити рішення спрямовані на посилення санітарно-епідемічного нагляду, підвищення ефективності функціонування системи контролю за наданням послуг та іншими видами господарської діяльності, що спричиняють вплив на права на воду та санітарію. І головне, звернення до міжна-

родної практики, яка може сприяти поліпшенню ситуації із реалізації прав на воду та санітарію.

Отже, проблема забезпечення населення водними ресурсами є досить актуальною сьогодні та потребує термінового вирішення. Адже з кожним роком світові запаси прісних водоймищ зменшуються, що є надзвичайною небезпечною загрозою для суспільства. І, перш за все, для того, щоб покращити ситуацію, потрібно закріпити право людини на воду та санітарію в універсальних та регіональним міжнародних договорах як основного права людини. Також необхідно всій світовій спільноті співпрацювати в даній галузі з метою охорони водних ресурсів та їх раціонального використання.

Список використаних джерел:

1. Guidelines for the Realization of the Right to Drinking Water and Sanitation, adopted in 2006 by the UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights / Resolution 2006 / 10, Promotion of the Realization of the Right to Drinking Water and Sanitation, Report of the Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Fifty-eighth session. United Nations. A/HRC/Sub.1/58/L.11. 2006.
2. McCaffrey S.A. Human Right to Water / Fresh Water and International Economic Law (Weiss E.B. et al eds.). 2005.
3. Верховна Рада України / Офіційний веб-портал. URL: www.rada.gov.ua.
4. Вода в організмі людини: роль і вміст / ОСВІТА.UA. 2011. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/biolog/26029/> (дата звернення 06.04.2019).
5. Кулько А.В. Міжнародно-правове регулювання використання та охорони транскордонних прісних вод: монографія / наук. ред. Н.Р. Малишева. К.: Стилос, 2018. 735 с.

Implementation of Ukraine's responsibility to provide population water resources under international agreements and within the framework of the association agreement with the European Union

Nevara L.M., Dobrianska M.A.

Abstract. The article deals with the international legal regulation of the rights to water and sanitation as basic human rights. The existing concepts concerning these issues of various scholars have been analyzed. The ways of solving the problems connected with the right to water and sanitation in the existing international treaties in the field of universal human rights protection, in particular in Ukraine, are proposed.

Key words: human right to water and sanitation, international agreement, environmental protection.

НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ПРИ ЇХ ВИКОРИСТАННІ (В ТОМУ ЧИСЛІ ОРЕНДІ) В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

НЕЖЕВЕЛО В.В.,

*аспірант, старший викладач
кафедри приватного та соціального права
юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет,
м. Суми, Україна*

Україна вибрала шлях європейської інтеграції як можливість удосконалення поваги до спільних цінностей та модернізації соціальної та економічної сфер, подолання технологічної відсталості, залучення новітніх технологій та іноземних інвестицій, підвищення торгівельної спроможності країни та, насамперед, захищеності навколишнього природного середовища.

Підписавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію України з Європейським Союзом), стали обов'язковими до виконання умови щодо зобов'язань України у сфері екобезпеки, зокрема умови Глави 6 «Навколишнє середовище» й Додатку XXX до цієї глави, що містять регламенти та директиви, які Україна повинна впровадити в обумовлений період часу.

За аналізом передбачених Угодою про асоціацію України з Європейським Союзом директив стало зрозуміло, що забезпечення екологічної безпеки матиме найкращий результат при співпраці з Європейським Союзом щодо загального розвитку «всеосяжної стратегії у сфері навколишнього середовища».

Охорона навколишнього природного середовища є визнаним пріоритетом української державної екологічної політики і предметом підвищеної уваги міжнародного співтовариства та європейських держав. Слід зазначити, що з кожним роком загальний стан екологічної ситуації у нашій країні погіршується. Ця проблема ви-

кликає особливу стурбованість з боку європейських держав. Той факт, що Україна географічно розташована у серці Європи, засвідчує, що її екологічні та економічні проблеми одночасно стають проблемами всього європейського співтовариства [1, с. 160].

Одночасно уваги потребує і факт, що земля у міжнародному праві розглядається як компонент довкілля, як середовище існування людини та біологічного різноманіття, рідкісних видів флори та фауни та, зокрема, мігруючих видів тварин та птахів тощо. Отже, вона є природних об'єктом – складовою частиною навколишнього середовища, що є об'єктом міжнародного права навколишнього середовища (міжнародного екологічного права) [2, с. 168].

Світовий досвід засвідчує, що вирішення еколого-економічних і соціальних проблем потрібно шукати у вдосконаленні земельних відносин [1, с. 161]. Отже, можна засвідчити, що в системі передбачених до виконання Угодою про асоціацію України з Європейським Союзом умов щодо охорони та захисту навколишнього середовища окрему нішу має займати саме врегулювання та удосконалення земельних відносин, об'єктом яких є земельна ділянка як складовий елемент навколишнього природного середовища.

Особливої уваги потребує врегулювання і орендних земельних відносин як виду тимчасового землекористування. Адже відсутність у користувача земельної ділянки, на відмінну від власника, правового титулу щодо розпорядження земельною ділянкою, в певних аспектах відіграє «реакцію бумеранга», яка з негативної сторони має прояв у діях користувача ділянки в аспекті недотримання передбачених вимог в сфері охорони земель.

Враховуючи низку обставин, орендне землекористування є досить розповсюдженим видом користування земельними ділянками в Україні. Так, за даними Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру щодо аналізу діяльності за 2018 рік, територіальні органи Держгеокадастру на земельних торгах реалізували 2748 прав оренди на земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності. Це на 50% більше, ніж за весь минулий 2017 рік (1837). Загальна площа переданих в оренду

на земельних торгах ділянок склала 58,7 тис. гектарів, що на 38% більше, ніж у 2017 році (42,5 тис. гектарів) [3]. І ці дані стосуються набуття в оренду земель лише за процедурою земельного аукціону та лише сільськогосподарського призначення, тобто фактичні показники зростання орендного землекористування набагато більші.

Проте орендар земельної ділянки може маніпулювати своїми права та обов'язками на фоні статусу тимчасового землекористувача і не добросовісно забезпечувати охорону земель, що, відповідно, здійснює свій відбиток в системі охорони навколишнього природного середовища.

Крім того, слід зауважити, що охорона земель загалом і зокрема в аграрній сфері неоднакові. Так, наприклад, державна політика США в галузі охорони і збереження сільськогосподарських земель спрямована, а точніше підпорядкована вирішенню одночасно трьох суперечливих завдань: максимального зменшення забруднення навколишнього природного середовища та шкоди, яка завдається йому сільськогосподарською діяльністю; збереження високої продуктивності земель для нинішнього та майбутніх поколінь; максимізації доходів фермерських господарств шляхом надання субсидій на розвиток виробництва та стимулювання охоронної діяльності за рахунок виплат рентних платежів. Крім того, державна політика у сфері охорони природних ресурсів у США здійснюється спеціально створеними центральними та регіональними органами [1, с. 161].

Наша держава здійснює поодинокі спроби виконання зобов'язань у сфері екобезпеки згідно Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Для прикладу, з 2015 року в Україні діє 10-річний мораторій на експорт необробленої деревини, в тому числі лісу-кругляка. Тобто маємо тимчасову заборону експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді, що була запроваджена Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді».

Але, на жаль, у розумінні зобов'язань по виконанню зі сторони нашої держави умов в сфері екобезпеки та охорони навколишнього природного середовища не вбачається дій щодо реалізації та удосконалення інституту охорони земель як одного з важливих компонентів екосистеми, що потребує впровадженнь саме в рамках виконання умов Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом.

Щодо поодиноких дій впливу на охорону навколишнього природного середовища, в тому числі шляхом застосування норм охорони земель, для прикладу можна охарактеризувати останню спробу, викладену у проекті Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо покращення екологічного стану населених пунктів» (№10177), згідно якого пропонується простий спосіб у найкращих «радянських традиціях»: увести покарання за спалювання сміття на власному подвір'ї. Мовляв, це заради блага людей, оскільки вони, кидаючи у багаття листя чи траву, завдають шкоди навколишньому середовищу та своєму здоров'ю. А в туманні дні дим від вогнищ може утворювати смог, чим погіршувати видимість на дорогах та призводити до збільшення кількості ДТП. Передбачене покарання за самовільне спалення трави, гілок, листя, твердих побутових відходів та будівельного сміття – до 80 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (1360 грн.), а за повторне порушення – 100 н.м.д.г. (1700 грн.) [4].

Проте ці дії держави можна характеризувати і як нехтування імперативністю першочергового забезпечення та реалізації прав громадян (що має дотримуватися згідно Угоди), ставлячи у пріоритет лише виконання встановлених умов в сфері охорони довкілля. В межах вище зазначеного законопроекту зовсім не передбачається змін до законодавства, які, наприклад, зобов'язували б місцеву владу налагодити збирання та вивезення відходів, що частково слугувало б процесу охорони навколишнього середовища.

Проблемним є і відсутність дієвого контролю за дотриманням законодавства щодо охорони навколишнього природного середовища, а також відсутність налагодженої співпраці уповноважених

органів влади в сфері контролю за дотриманням охорони різних елементів природного середовища.

Таким чином, вбачається, що в Україні відсутня єдина система дій на виконання Угоди про асоціацію, відсутня загальна стратегія, яка слугувала б комплексному виконанню передбачених Угодою умов Глави 6 «Навколишнє середовище» й Додатку XXX, що забезпечило б перспективне виконання Україною зобов'язань, спрямоване на реалізацію комплексної охорони навколишнього природного середовища.

Таким чином, можна зазначити, що реформи, які здійснюються в державі на виконання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, поки що реалізуються вкрай непослідовно та хаотично, тому потребують потужного імпульсу. Євроінтеграція України прямо залежить від прогресивності внутрішньої європеїзації.

Список використаних джерел:

1. Попова А. Правове регулювання охорони земель від забруднення небезпечними речовинами в європейських країнах. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 2/2. С. 160-166.
2. Вівчаренко О. А. Земельна ділянка України під охороною джерел міжнародного права навколишнього середовища. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2010. Вип. 25. С. 167-172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2010_25_35.
3. Держгеокадастр підбив підсумки 2018 року у сфері земельних відносин (за даними Держгеокадастру). URL: <https://land.gov.ua/derzhheokadastr-pidbyv-pidsumky-2018-roku-u-sferi-zemelnykh-vidnosyn/>.
4. Селянам забороняють спалювати сміття на подвір'ї, а дачникам – саджати картоплю без дозволу (дані видання Законібізнес). URL: https://zib.com.ua/ua/137050-selyanam_zaboronyat_spalyuvati_smitty_a_podviri_a_dachnika.html.

The need to improve legislation on land protection in their use (including rental) in Ukraine Association Agreement with the European Union

Nezhevelo Valentyna

Abstract. The solution of ecological, economic and social problems should be sought in the improvement of land relations, therefore, in the system foreseen for the implementation of the Agreement on

the Association of Ukraine with the European Union provisions for the protection and protection of the environment, a particular niche should deal specifically with the regulation and improvement of land relations, the object which is a land plot, as a constituent element of the environment, which will be relevant to the settlement including lease land relations as a type of temporary landfill ting.

Key words: commitment, environmental protection, land, land use, rent.

РОЗВИТОК СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

ПЕРГА Т.Ю.,

*к.і.н., старший науковий співробітник
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
м. Київ, Україна*

Виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (УА), передбачає широке коло завдань в екологічній сфері. Відповідно до ст. 363 цієї угоди поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до Додатку XXX до цієї Угоди. Згідно із зазначеним документом, Україна має адаптувати своє законодавство до 26 директив та 3 регламентів ЄС.

Важливим елементом виконання багатьох завдань у сфері охорони природи є розширення та вдосконалення Смарагдової мережі (Emerald Network) в Україні. Створення Смарагдової мережі було ініційовано та координується Бернською конвенцією (1979 р.) з метою збереження природної фауни, флори та оселищ. Вона має переважно ті самі основи формування, що й НАТУРА 2000, але діє за межами Європейського Союзу, розвиваючи загальноєвропейський підхід щодо охорони типів природних оселищ. Території Смарагдової мережі мають відповідати одному або декільком критеріям:

значно сприяти виживанню видів, що знаходяться під загрозою зникнення, ендемічних видів або будь-яких видів, що перелічені в додатках I і II Конвенції; підтримувати значну кількість видів на території з високим видовим різноманіттям або підтримувати важливі популяції одного або декількох видів; містити важливий та/або репрезентативний приклад типів оселищ, що знаходяться під загрозою зникнення; містити видатний приклад конкретного типу оселища або мозаїки різних типів оселищ; бути важливим місцем для одного або декількох мігруючих видів; іншим способом істотно сприяти досягненню цілей Конвенції [1]. У 1998 р., після прийняття Постійним комітетом Бернської конвенції Резолюції № 5, яка дала мережі офіційну назву та створила для роботи з проектування цієї мережі групу експертів, розпочалась практична робота з її формування.

В Україні Смарагдова мережа почала створюватись з 2009 р.; вона є частиною європейської мережі. Провідною організацією, яка відповідає за її розбудову, є Міністерство екології і природних ресурсів України. Станом на початок 2016 р. мережа займала близько 8,88 % території України [2]. Виконання екологічного блоку завдань УА сприяє розширенню мережі і вдосконаленню її функціонування.

Зокрема, згідно до поставлених в УА завдань, розроблено проект Закону України «Про території Смарагдової мережі», який 12 березня 2018 р. було представлено для громадського обговорення. Наразі Міністерство екології та природних ресурсів України провело 6 засідань ініціативної групи з його доопрацювання. Проект Закону передбачає встановлення чітких критеріїв для відбору територій Смарагдової мережі, які ґрунтуються на науковому підході: для кожного пріоритетного виду флори чи фауни здійснюється інвентаризація та розробляється карта, де буде зазначено його місцезнаходження. Ця карта охоплюватиме не лише Україну, а й весь біогеографічний регіон. На її основі планується визначати найбільш критичні точки для виживання видів, які ввійдуть до складу мережі після оцінки європейськими експертами на біогеографічних семінарах. Також проект закону передбачає процедуру оголошення

на державному рівні територій Смарагдової мережі Європи в Україні для збереження рідкісних та зникаючих природних оселищ, видів флори і фауни, у тому числі птахів. Також підготовлено додаток до проекту вказаного закону щодо переліку видів птахів, у тому числі, видів регулярної міграції, для яких визначаються території Смарагдової мережі [3].

Станом на квітень 2019 р. Міністерство екології та природних ресурсів України підготувало пропозиції щодо 271 територій до Смарагдової мережі Європи в Україні (6,2 млн. га), що збільшує її до 10 % території України. Ця пропозиція була затверджена під час 36-го засідання Постійного комітету Бернської конвенції у 2016 р. 21 листопада 2018 р. подано до Секретаріату Бернської конвенції 60 нових пропозицій щодо створення територій Смарагдової мережі в Україні площею більше 1 млн. га. Також за підтримки громадської ініціативи «Emerald-Natura 2000 in Ukraine» завершується підготовка матеріалів щодо включення 35 нових територій до Смарагдової мережі Європи на території України. Однак на цьому робота не закінчилась, адже Угода передбачає постійне формування додаткового списку потенційних об'єктів Смарагдової мережі відповідно до проведених нових досліджень. Здійсненню цієї роботи сприяє підготовка Тлумачного посібника оселищ Резолюції № 4 Бернської конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони [4].

Також проектом Закону України «Про території Смарагдової мережі» передбачено функціонування Національного реєстру територій Смарагдової мережі та системи моніторингу статусу збереження типів природних оселищ та видів природної фауни і флори в межах Смарагдової мережі та звітування. Це передбачає створення бази даних та визначення тенденцій в динаміці популяцій видів і оселищ, за результатами яких будуть прийматися подальші управлінські рішення; розроблення менеджмент-планів для управління територіями Смарагдової мережі, що передбачає чіткі плани заходів для збереження і моніторингу кожного пріоритетного виду флори і фауни та природного оселища [3]. Це завдання наразі перебуває

на стадії виконання. Ця робота має здійснюватися на основі методик, затверджених уповноваженим центральним органом – Міністерством екології і природних ресурсів України, які перебувають на стадії розроблення.

Не менш важливим є включення до проекту Закону України «Про території Смарагдової мережі» положень щодо впровадження стратегічної екологічної оцінки впливу на території Смарагдової мережі планів та програм, відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»; впровадження оцінки впливу видів діяльності та об'єктів на території Смарагдової мережі відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»; впровадження у процесі експертизи проектної документації на будівництво, порядок проведення якої передбачений с.2-5 статті 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» оцінки видів діяльності та об'єктів на території Смарагдової мережі для видів діяльності та об'єктів, що не підлягають оцінці впливу на довкілля.

Водночас проект вказаного закону поки що не опрацьовано з експертами ЄС. Також не забезпечено супроводження розгляду законопроекту Верховною Радою України та не здійснено адаптацію організаційної структури Міністерства екології та природних ресурсів України і механізмів їх взаємодії щодо Смарагдової мережі та впровадження Директиви про оселища [4].

Отже, Україна невпинно рухається до впровадження завдань УА, що пов'язані з вдосконаленням функціонування Смарагдової мережі в Україні.

Список використаних джерел:

1. Emerald Network of Areas of Special Conservation Interest. Council of Europe, 2018. URL: <https://www.coe.int/en/web/bern-convention/emerald-network> (дата звернення: 19.03.2019).
2. Ukraine. Council of Europe. 2016. URL: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/emerald-network/ukraine> (дата звернення: 29.03.2019).
3. Проект Закону України про території Смарагдової мережі. Київ, 2018. URL: <https://menr.gov.ua/projects/127/> (дата звернення: 29.03.2019).
4. Звіт Міністерства екології та природних ресурсів України про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та

Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, за 2018 рік. Київ, 2018. URL: <https://menr.gov.ua/news/33033.html> (дата звернення: 28.03.2019).

Development of the Emerald Network of Ukraine in the context of implementation of the Ukraine–European Union Association Agreement

Perga Tetiana

Abstract. The prospects of development of the Emerald Network of Ukraine in the context of fulfilling the tasks of the Ukraine–European Union Association Agreement are explored. The draft Law of Ukraine «On the territory of the Emerald Network» is analyzed. The main directions, problems and prospects of development of the Emerald Network of Ukraine are explained.

Key words: EU, Ukraine, Emerald Network.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ПЕТРОВА Н.О.,

*старший викладач кафедри міжнародних відносин,
юридичний факультет,
Сумський національний аграрний університет,
м. Суми, Україна*

Посилення глобалізаційних та інтеграційних світових процесів усіх сфер суспільного життя зумовлює усвідомлення необхідності формування та реалізації стратегії сталого розвитку усіх держав світу на засадах збереження та захисту навколишнього середовища. Адже зі всебічним розвитком суспільних відносин право на безпечне довкілля та сприятливі умови життя у довкіллі почали відноситися до беззаперечних прав людини. Україна є активним учасником серед країн світу в русі за вирішення екологічних проблем суспільства та забезпеченні екологічних прав осіб. Вже в 1991 році Україною

було підписано, а в 1999 році ратифіковано Конвенцію про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, в якій було приділено увагу підвищенню якості інформації щодо екологічних факторів на ранньому етапі процесу прийняття рішень на усіх адміністративних рівнях, застосовуючи оцінку впливу на навколишнє середовище. У 1999 році Україна ратифікувала Конвенцію про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, (далі – Орхуська Конвенція). Орхуською Конвенцією було визначено основні права, що отримала громадськість: доступ до екологічної інформації; участь громадськості в обговоренні та прийнятті рішень; доступ до правосуддя в екологічній сфері. Проте тривалий час для України ратифікація вищезазначених Конвенцій та приєднання до світового екологічного руху мали частково декларативний характер. При цьому слід зазначити про наявність нормативного закріплення захисту екологічних прав громадян, зокрема, в Конституції України та Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», а в Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року завданням національної екологічної політики є створення механізму забезпечення доступу громадськості до екологічної інформації та участі у прийнятті рішень відповідно до положень Орхуської Конвенції.

Вагомим поштовхом для активізації адаптації законодавства України до законодавства міжнародної спільноти, зокрема, Європейського Союзу (далі – ЄС) у сфері охорони навколишнього природного середовища є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) [1]. Відповідно до ст. 292 Угоди про асоціацію, підтверджується зобов'язання сторін щодо ефективної імплементації у своїх законах та практиках багатосторонніх угод з охорони довкілля, учасниками яких вони є. Зокрема, важливим є дотримання зобов'язань щодо глави 6 «Навколишнє середовище» розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» та Додатка

XXX до Угоди про асоціацію, що містить перелік директив, відповідно до яких Україна зобов'язується поступово наблизити своє законодавство до законодавства ЄС у встановлені терміни. Так, відповідно до Додатка XXX в межах зобов'язання Україна має взяти за основу при формуванні законодавства Директиву № 2011/92/ЄС «Про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище (кодифікація)». Так, з метою запровадження в Україні інституту оцінки впливу на довкілля європейського зразка, було прийнято Закон України № 2059-VIII від 23 травня 2017 року «Про оцінку впливу на довкілля» (далі – Закон № 2059-VIII) [2]. Цим Законом передбачено забезпечення гласності, прозорості оцінки впливу на довкілля шляхом безкоштовного доступу громадськості до всієї інформації, що стосується планової діяльності та процедури громадського обговорення, а також ведення загальнодоступного Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля у мережі Інтернет, порядок ведення якого здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 року № 1026.

В Законі № 2059-VIII також регламентовані строки подання заявок щодо пропозицій громадськості, що, в свою чергу, спрямовано на зменшення корупційних ризиків та має на меті сприяння відкритого прозорого контролю.

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону № 2059-VIII, здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковою ланкою у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності. В свою чергу, планова діяльність є господарською діяльністю, що включає будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, інше втручання в природне середовище [2]. Під оцінку впливу на довкілля підпадає така планова діяльність, що справляє значний вплив на довкілля відповідно до критеріїв визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, та критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р № 1010.

Слід зазначити, що до прийняття Закону № 2059-VIII було набагато простіше для суб'єктів господарювання в Україні: спочатку розпочати заплановану діяльність, а вже потім привести її у відповідність до вимог національного законодавства та європейських стандартів у сфері захисту навколишнього середовища та інтересів громадськості. Можемо дійти висновку, що на сьогодні організаційне навантаження на суб'єктів господарювання збільшилося. Це пов'язано з певними незручностями щодо триваючих строків процедури оцінки впливу на довкілля та збору і подання звітної документації. Так, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля» від 13 грудня 2017 р № 989 (далі – Порядок № 989), існує процедура проведення громадських слухань для подання пропозицій і зауважень. За результатами проведених громадських слухань, відповідно до п. 26 Порядку № 989, розглядаючи звіт з оцінки впливу на довкілля та готуючи висновок з оцінки впливу на довкілля, уповноважений центральний орган або уповноважений територіальний орган розглядає, повністю враховує, частково враховує або обґрунтовано відхиляє усі зауваження і пропозиції, отримані в ході громадських слухань та протягом усього строку громадського обговорення [3]. При чому зазначимо, що критеріїв щодо ступенів врахування результатів слухань не встановлено, очевидно сподіваючись на можливість дискреційних повноважень.

Окремим додатковим навантаженням на суб'єкта господарювання є фінансовий тягар понесених витрат. Відповідно ч. 8 ст.7 Закону № 2059-VIII, витрати, пов'язані з проведенням громадського обговорення, несе суб'єкт господарювання [2]. Так, на сьогодні встановлений розмір плати за проведення громадського обговорення в процесі здійснення оцінки впливу на довкілля, затвердженого Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 30.05.2018 р. № 182. Наступними труднощами при реалізації норм Закону № 2059-VIII є недотримання його вимог, що може призвести до тимчасової заборони (зупинення) чи припинення ведення гос-

подарської діяльності. Відповідно до ч. 4 ст. 3 Закону № 2059-VIII забороняється розпочинати провадження планованої діяльності, що означена в даному Законі без оцінки впливу на довкілля та отримання рішення про провадження планованої діяльності [2]. Тобто, суб'єкти господарювання змушені зупиняти свою діяльність, втрачаючи кошти, на період проведення організаційних процедур у сфері оцінки впливу на довкілля.

Окрім цього, відсутність необхідних знань у сфері оцінки впливу на довкілля, зокрема, щодо процедури здійснення, спонукає суб'єктів господарювання звертатися до приватних консультантів. На ринку послуг з надання консультацій у сфері допомоги по організації процедури оцінки впливу на довкілля, зокрема, організації проведення громадських слухань створився цілий сегмент платних пропозицій. Для суб'єктів господарювання це додаткові витрати, окрім офіційно встановленої оплати. Таким чином, для підвищення обізнаності суб'єктів господарювання у сфері оцінки впливу на довкілля необхідно проводити консультації публічними органами влади та надавати постійні роз'яснення.

Отже, прийняття Закону № 2059-VIII, з одного боку, є необхідним імплементаційним нормативно-правовим актом для виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань, що розкриває можливості доступу громадськості впливати на прийняття рішень у сфері управління охороною довкілля. З іншого – через недосконалість процедур та порівняно нетривалий час дії законодавства, недостатність практики учасників у сфері оцінки впливу на довкілля, в деякій мірі пасивність громадськості через незнання своїх можливих повноважень, постає потреба вдосконалення законодавства за вищезначеними напрямами.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, укладена 21 березня 2014 року та 27 червня 2014 року в м. Брюсселі (ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII із заявою). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2277 (дата звернення: 29.03.2019).

2. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України № 2059-VIII від 23 травня 2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19> (дата звернення: 29.03.2019).
3. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р № 989 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2017-%D0%BF> (дата звернення: 29.03.2019).

Legal regulation of the environmental impact assessment sphere: the current condition, problems and prospects of development.

Petrova Natalia

Abstract. The publication examines the legal regulation in the environmental impact assessment sphere. The influence of international environmental legislation on the formation of legislation in Ukraine is determined. The current condition, the positive aspects of legal regulation, the problems in the implementation of norms and the prospects of development in the environmental impact assessment sphere are described. Some ways of solving problems and improving the legal regulation in the environmental impact assessment sphere are proposed.

Key words: environmental impact assessment, public consultations, ecological safety.

РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В КОНТЕКСТІ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Сєрова Г.В.,

к.пед.н.,

*директор Інформаційно-просвітницького Оргуського центру,
Державна академія післядипломної освіти та управління,
Міністерство екології та природних ресурсів України,
м. Київ, Україна*

Світове співтовариство відзначило 20-ти річчя прийняття Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, – Оргуської конвенції, яка стала провідним світовим інструментом розвитку екологічної демократії. Конвенція стала ак-

туальною для усіх країн, незалежно від рівня їх економічного розвитку та особливостей політичних систем [1].

Україна понад 14 років перебувала в статусі недотримання міжнародних зобов'язань через невідповідність у національному законодавстві процедури участі громадськості, адекватного інформування і ряду інших положень принципам і цілям Оргуської конвенції:

- Рішення II/Наради Сторін Оргуської Конвенції 2005 року
- Рішення IV/2 Наради Сторін Оргуської Конвенції 2008 року
- Рішення IV/9h Наради Сторін Оргуської Конвенції 2011 року
- Рішення IV/9m Наради Сторін Оргуської Конвенції

2014 року [2, с. 40-42].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом та його державами-членами, з іншої сторони (надалі – Угоди), відкрило нові можливості та створило нові стандарти у сфері охорони довкілля, які закріплено у Главі 6 «Навколишнє природне середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво». Україна взяла на себе зобов'язання щодо впровадження екологічного законодавства ЄС у 8 секторах відповідно до 29 директив ЄС, у тому числі горизонтальних директив ЄС:

- Директива 2003/4 / ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації.
- Директива 2001/42 / ЄС про стратегічну екологічну оцінку (СЕО).
- Директива 2003/35 / ЄС про участь громадськості.
- Директива 2011/92 / ЄС про оцінку впливу на навколишнє середовище (ОВД) [3].

Цього року 6 липня Україна відзначає 20-ти річчя ратифікації Оргуської конвенції. За цей час в Україні склалось потужне експертне середовище у природоохоронній сфері, стрижнем якого є неурядові громадські організації екологічного спрямування, діяльність яких пов'язана з реалізацією принципів Оргуської конвенції, охороною довкілля, забезпеченням екологічної безпеки та громадського контролю у природоохоронній сфері.

Проте актуальними залишаються проблеми доступу до інформації, доступу до правосуддя та участі громадськості у прийнятті рішень, що стосуються довкілля. Існує потреба широкого обговорення досягнень та викликів на шляху розвитку екологічної демократії в Україні.

З метою виконання міжнародних зобов'язань України та транспозиції Директив ЄС Верховною Радою України 23 травня 2017 року ухвалено Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» (набув чинності 18 грудня 2017 року) [4].

20 березня 2018 року ухвалений Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» (набув чинності 13 жовтня 2018 року) [5].

Запроваджена система оцінки впливу на довкілля замінила систему державної екологічної експертизи. З прийняттям нового законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля зросла роль участі громадськості у прийнятті екологічно важливих рішень.

Однією з головних новел нового законодавства стало створення онлайн Реєстру з ОВД, що розширило можливості для участі громадськості на ранніх стадіях в обговоренні планованої діяльності, державних планів і програм [6].

Реєстр надає процедуру онлайн, без прямого контакту між розробником і органом, вся інформація, що входить до Реєстру, є вільною. Реєстр містить всі документи, подані розробником, громадськістю або виданими органом:

Умови дослідження

Усі коментарі громадськості (рання участь)

Звіт з ОВД

Оголошення про публічні консультації щодо запланованої діяльності та Звіту про ОВД із зазначенням часу та місця проведення громадських слухань

Висновок (рішення) ОВД та Звіт про результати публічних консультацій (іноді це документи на 200 або більше сторінок).

Через Реєстр, громадськість має доступ до всіх документів у процедурі ОВД, які знаходяться в розпорядженні органів влади, як тільки вони стають доступними (відображаються в Реєстрі).

Можна констатувати, що впровадження нового законодавства протягом минулого року в Україні було досить успішним, здійснено понад 2000 процедур оцінки впливу на довкілля.

В той же час, впровадження ОВД та CEO є складним процесом, що підтверджується сучасною практикою застосування відповідних процедур. Спостерігається низький рівень заінтересованості громадськості з різних причин: складність доступу до інформації, не усвідомлення небезпеки та потенційного впливу планованої діяльності, невпевненість, що участь громадськості може призвести до змін на краще, тощо. Це потребує подальшого вдосконалення нормативно-правового забезпечення системи оцінки впливу на довкілля, підвищення кваліфікації посадових осіб та рівня обізнаності громадськості [7].

Список використаних джерел:

1. 20-та річниця Організації Конвенції. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SV1c36dilb8&feature=youtu.be/>.
2. Європейська інтеграція у сфері оцінки впливу на довкілля. У трьох частинах. Ч.1. Оцінка впливу на довкілля: міжнародні стандарти, досвід інших країн та передумови до запровадження нової моделі оцінки впливу на довкілля в Україні та її основні елементи. К., 2018.
3. Довкілля. Офіційний переклад Директив Європейського парламенту та Ради. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45875.
4. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
5. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018 № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>.
6. Оцінка впливу на довкілля. Єдиний реєстр. URL: <http://eia.menr.gov.ua/>.
7. Законодавство CEO та ОВД на національному рівні. Узагальнення. URL: http://www.dossier.org.ua/sites/default/files/summary_ua.pdf.

Extension opportunities for public participation under new legislation on environmental impact assessment

Sierova Galyna

Abstract. For 14 years, Ukraine remained in non-compliance with article 4, paragraph 1, of the Convention on Access to Information, numerous provisions of Article 6 concerning public participation in the decision-making process, and Article 3, paragraph 1, requiring a

clear, transparent and consistent framework for the implementation of the Convention. In 2014 Ukraine has made commitments to implement EU environmental legislation within the 8 sectors according to 29 EU Directives, including Horizontal EU Directives. From December 18, 2017 the practical implementation of the Law of Ukraine «On environmental impact assessment» has started. EIA Register – new opportunities for public.

Key words: Aarhus convention, public participation, environmental impact assessment.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ ЩОДО ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС (2014 Р.), У ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

СПЕКТОР О.М.,

*к.ю.н., професор кафедри теоретичних та
приватно-правових дисциплін,
Київський міжнародний університет
м. Київ, Україна*

Укладення в 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (УА) [1], стало важливим кроком в напрямку змін українського законодавства. Так, на думку Р.А. Петрова, Україна взяла на себе юридичні зобов'язання імплементувати *acquis* ЄС майже в тому обсязі, який вимагається від держав-кандидатів на вступ до ЄС [2], хоча сама УА таких перспектив не передбачає. Як зазначає Я.М. Костюченко, УА за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним ЄС [3]. Цілі УА охоплюють: 1) політичну асоціацію; 2) створення поглибленої та всебічної зони вільної торгівлі; 3) участь України в деяких програмах ЄС (освіта і практика, дослідження та інновації); 4) секторальне співробітництво; 5) наближення українського законодавства до стандартів ЄС; 6) співробіт-

ництво у сферах правосуддя і внутрішніх справ [4]. Як зазначає П. Ван Елсувеге, УА належить до окремої групи «інтеграційних угод», тобто угод, які містять принципи, поняття та положення права ЄС, що тлумачаться і застосовуються таким чином, ніби третя держава є його членом [5, с. 10].

О.О. Гріненко класифікує всі акти, укладені ЄС з Україною, виходячи з їхньої юридичної сили, на такі групи:

I. Такі, що створюють юридично обов'язкові норми (наприклад, УПС (1994 р.), Угода (у формі обміну нотами) від 15.07.2009 між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією про продовження мандату Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова);

II. Такі, що містять рекомендаційні норми (наприклад, Меморандум про взаєморозуміння для започаткування Діалогу про регіональну політику та розвиток регіонального співробітництва між Міністерством регіонального розвитку та будівництва України і Європейською Комісією від 22.07.2009);

III. Політичні акти (наприклад, Спільна заява Президента Європейської Ради А.Ф. Расмуссена, за участю Генерального секретаря Ради ЄС/Верховного Представника з питань спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС Х. Солани, Президента Комісії Європейських Співтовариств Р. Проді та Президента України Л. Кучми (2002 р.); Спільна заява України і Комісії Європейських Співтовариств (1992 р.)) [6, с. 403].

Відповідно можна додати, що УА буде відноситися до першої групи актів – ті, що створюють юридичні обов'язки.

За своїм змістом УА поділяється на кілька частин: політична частина, зона вільної торгівлі (ЗВТ), секторальне співробітництво, заключна частина, додатки і протоколи. Регулювання сфери природних ресурсів здійснюється в рамках ЗВТ, секторального співробітництва і додатків. Відсутність цілісного регулювання природо-ресурсних відносин викликана кількома причинами. По-перше, не зважаючи на широту і поглибленість ЗВТ, вона все ж не охоплює

всі відносини сторін, тому частина з них була врегульована іншими механізмами УА. По-друге ЗВТ розкриває ринки сторін, проте не замінює для них всіх інших варіантів відносин, тому присутні і інші типи регулювання, в т.ч. і секторальне співробітництво.

В частині УА про ЗВТ про природні ресурси вперше згадано відносно проблематики ліцензування діяльності. Мова йде про ліцензування широкого переліку видів діяльності, що включає транскордонне надання послуг (наприклад, зв'язку) та заснування на їхній території юридичних осіб (різі види видобувної діяльності), тощо (ст. 103 УА). Безпосередньо передбачено, щодо природних ресурсів, що «якщо кількість ліцензій, доступних для певного виду діяльності, обмежена внаслідок нестачі доступних природних ресурсів або технічного потенціалу, Сторони застосовують процедуру відбору потенційних кандидатів, яка забезпечує повну гарантію неупередженості та прозорості, зокрема належне оприлюднення початку, проведення та завершення процедури» (ст. 104 п. 5 УА). В цій нормі ми маємо справу із застосуванням принципу недискримінації щодо експлуатації природних ресурсів. Проте норма ця звернута переважно на відкриття українського ринку видобутку і надання телекомунікаційних послуг, що були до цього протекціоністськими. Надалі, розкриваючи зміст регулювання телекомунікаційних послуг в рамках ЗВТ зазначається, що «електронна комунікаційна мережа» «означає системи передачі та, у разі потреби, обладнання для переключання або маршрутизації, а також інші ресурси, які дозволяють здійснювати передачу сигналів дровим способом, радіозв'язком, оптичними або іншими електромагнітними засобами, зокрема мережі супутникового зв'язку, фіксовані (контурні та пакетні, зокрема Інтернет) та мобільні наземні мережі, електричні кабельні системи в межах їх використання з метою передання сигналів, мережі, що використовуються для радіо та телевізійних трансляцій, а також мережі кабельного телебачення, незалежно від виду інформації, що передається» (ст. 115). Також зазначено, що ліцензійний збір в рамках надання електронних комунікаційних послуг не включає в себе «плату на використання діапазонів ра-

діючастот та ресурсу» (ст. 117 п. 3), а надалі розкрито підходи до надання доступу і використання до обмежених ресурсів в цій сфері, «зокрема, частот». Встановлено, що процедури мають встановлюватися на об'єктивній, пропорційній, вчасній, прозорій та недискримінаційній основі, мають бути відкритими для громадськості (ст. 119). Міститься зобов'язання сторін з «ефективного управління радіочастотами для телекомунікаційних послуг на своїй території» (ст. 119 п. 2).

Окрема стаття саме в рамках ЗВТ присвячена генетичним ресурсам і традиційним знанням (ст. 229). В цьому контексті цікавою є відсутність посилань на Нагойський протокол, є лише загальна відсилка до Конвенції про охорону біорізноманіття, як базису для забезпечення інтелектуальної власності щодо традиційних знань відносно генетичних ресурсів (п. 3). Сторони зобов'язалися, виходячи з національного законодавства, поважати, зберігати та підтримувати знання, інновації та практичні надбання корінних та місцевих громад, які втілюють традиційні стилі життя, що відповідають збереженню та тривалому використанню біологічного різноманіття (п. 1 ст. 229). Важливим є намір сторін створити з урахуванням національного законодавства «*sui generis* моделей для юридичної охорони традиційних знань» (п. 2 ст. 229). В цій нормі можна побачити розуміння невідомості інших існуючих механізмів, що фактично мають базуватися на нормах права інтелектуальної власності, що досить важко застосовне в цьому випадку.

Регулювання живих природних ресурсів в рамках ЗВТ здійснюється також в рамках санітарних та фітосанітарних заходів (глава 4). Зокрема мова йде про «досягнення взаємного розуміння між Сторонами стосовно стандартів утримання та поводження з тваринами» (ст. 59 п. 2 УА), яке тлумачиться далі, як «стандарты щодо захисту тварин, які розроблені та застосовуються Сторонами та належним чином відповідають стандартам МЕБ і підпадають під дію цієї Угоди» (п. 13 ст. 62 УА). Причому, українські дослідники, виходячи з англomовної версії Угоди, кажуть про «стандарты благополучья тварин» (animal welfare standards) [7, с. 63]. Ця думка під-

тверджується широким визначенням терміну «тварини», що надане в ст. 62 п. 2 УА : «означають наземних та водних тварин відповідно до визначень, викладених у Кодексі здоров'я наземних тварин або Кодексі здоров'я водних тварин Міжнародного епізоотичного бюро». Своєю чергою, Кодекс здоров'я наземних тварин визначає тварин як «ссавців, рептилій, птиць або бджіл» [8].

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014 р.). *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page11 (дата звернення: 08.09.2018).
2. Петров Р., Головка-Гавришева О., Кузьо М., Черніков Д. Інституційне та правове забезпечення європейської інтеграції України: Виклики та завдання. Київ, 2015. URL: <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/europrav2015.pdf> С. 6 (дата звернення: 08.09.2018).
3. Костюченко Я. М. Основні елементи та особливості Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (у порівняльному аспекті). *Журнал європейського і порівняльного права* 2016. Вип. 4. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pravo/article/download/2983/2676> (дата звернення: 08.09.2018).
4. Петров Р. А. Транспозиція «acquis» ЄС у правову систему України в Угоді між Україною та ЄС про асоціації. *Наукові записки НаУКМА*. 2015. Т. 168. Юридичні науки. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7833/Petrov_Transpozysiiia_%C2%ABacquis%C2%BB_Yes.pdf?sequence=1&isAllowed=y. С. 82. (дата звернення: 08.09.2018).
5. Ван Елсуwege П. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом як інноваційний правовий інструмент. *Право України*. 2015. № 8. С. 9-16.
6. Грінченко О. О. Міжнародно-правове регулювання зовнішніх зносин Європейського Союзу. Нормативний аспект. Київ, 2013. 447 с.
7. Коробко І. І. Міжнародно-правові стандарти благополуччя тварин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2016. 257 с.
8. Terrestrial Animal Health Code. URL: <http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=glossaire.htm>. (дата звернення: 08.09.2018).

Implementation of the norms on natural resources provided for in the EU Association agreement (2014) in legal system of Ukraine

Spektor Olga

Abstract. Implementation of the norms on natural resources provided for in the framework of the Association Agreement with the EU have been established. Some mechanisms of implementation of obligations under the Agreement, such as joining international treaties, monitoring, joint work in international organizations, harmonization of legislation, implementation of requirements of multilateral agreements on environmental protection, etc. are analyzed. It is important to note that the obligations to approximate national legislation under the Association Agreement do not correspond to the terms and content of the agreements stipulated in other agreements between Ukraine and the EU.

Key words: natural resource law, natural resources, harmonization of legislation, environmental protection, agreement.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВАГИ ДО ПРАВ ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

ФАЛАЛЄЄВА Л.Г.,

*к. ю. н., доцент,
старший науковий співробітник відділу
міжнародного права та порівняльного правознавства,
Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
м. Київ, Україна*

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2014 р. [1] (далі – УА 2014 р.) слугує інтегральною складовою інтенсифікації інтеграційної взаємодії, включно у сфері охорони довкілля. Вона увібрала та відтворила основні критеріальні бази євроінтеграційних перспектив України, оновила спільний інституційно-правовий механізм, інструментарій двостороннього співробітництва, сприяючи поглибленню політичної асоціації та посиленню економічної інтеграції між сторонами через закладені у

ній взаємні права, а також взаємні та односторонні зобов'язання, у тому числі масив зобов'язань України щодо поступового наближення вітчизняного законодавства (і практики його застосування) до права та політики Європейського Союзу (далі – ЄС) у сфері охорони довкілля.

З підписанням УА 2014 р. ЄС започаткував практику укладення нового типу угод про асоціацію з державами-сусідами, які за змістом охоплюють максимально широке коло питань, що становлять взаємний інтерес, регулюють поглиблене співробітництво на основі принципу обумовленості, базуються на досвіді ЄС, але виходять за його межі у частині сприяння політичним і економічним реформам, необхідним для досягнення європейських стандартів, які корелюються з критеріями набуття членства в ЄС.

Розвиток і зміцнення співробітництва з охорони довкілля має здійснюватися з урахуванням інтересів України та ЄС, їх взаємозалежності у цій сфері, на основі рівності та взаємної вигоди, зокрема, сприяючи реалізації довгострокових цілей сталого розвитку. Виконання екологічної складової зобов'язань за УА 2014 р. може забезпечуватися, з-поміж іншого: обміном інформацією та досвідом, здійсненням спільної дослідної діяльності та обміном інформацією про екологічно чисті технології, плануванням подолання наслідків стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій, спільною діяльністю у сфері охорони довкілля (ч. 1 ст. 362). Водночас в УА 2014 р. визнано важливість міжнародного управління з питань охорони довкілля та угод як відповіді міжнародного співтовариства на глобальні й регіональні проблеми у сфері охорони довкілля (ч. 1 ст. 292); гарантовано, що екологічна політика ґрунтуватиметься на принципі обережності та принципах, які вимагають застосування превентивних заходів, відшкодування в пріоритетному порядку шкоди, заподіяної довкіллю, та сплати штрафу забруднювачем довкілля (ч. 4 ст. 292); передбачено співробітництво з метою сприяння обґрунтованому і раціональному використанню природних ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку з метою зміцнення зв'язків у сфері екологічної політики та практики (ч. 5 ст. 292). Пе-

редусім з метою досягнення сталого розвитку в УА 2014 р. визнано важливість якнайповнішого врахування екологічних інтересів не лише свого відповідного населення, а й прийдешніх поколінь і гарантовано спільну підтримку економічного розвитку, екологічної та соціальної політики (ч. 1 ст. 289).

Складність забезпечення всебічної, повної та своєчасної реалізації взятих зобов'язань, адаптації правових норм у сфері охорони довкілля, обумовлюється не лише значним масивом національного законодавства, що, як і підзаконні акти та адміністративна практика потребують наближення, *inter alia*, до *acquis* ЄС, але й постійною модернізацією останнього та численних правових актів ЄС, у тому числі законодавчих. Додаток XXX до глави 6 «Навколишнє середовище» містить перелік директив і регламентів, які Україна має імплементувати у відповідні часові рамки. Відтак, важливо визначити механізм впровадження положень регламентів у вітчизняне законодавство, а також враховувати наявність їх новіших редакцій, що впливає на стан виконання екологічних зобов'язань за УА 2014 р.

2. В УА 2014 р., визнавши право встановлювати і регулювати власні рівні національної охорони довкілля, політики і пріоритетів сталого розвитку згідно з відповідними міжнародно визнаними принципами та угодами, а також приймати або змінювати законодавство, гарантовано законодавче забезпечення високого рівня охорони довкілля і заохочується докладання зусиль для подальшого вдосконалення цього законодавства (ч. 1 ст. 290). Звісно, у разі виникнення колізії між нормами спеціального закону в екологічній сфері та положеннями УА 2014 р., мають застосовуватися останні. Вітчизняному законодавству в сфері охорони довкілля притаманні функціональний і комплексний характер, втім актуалізується необхідність удосконалення правового регулювання відносин у зазначеній сфері, усунення наявних колізій, узгодження понятійного апарату, притаманного цій галузі законодавства з нормами УА 2014 р., в основу якої покладено базові цивілізаційні цінності, людиноцентристський підхід.

Національні суди при розгляді спорів про порушення екологічних прав, поряд із врахуванням практики Європейського суду з прав людини, особливу увагу мають приділяти відповідній установленій практиці Суду ЄС, як це безпосередньо впливає з положень УА 2014 р.

3. У контексті викладеного варто враховувати, що еволюція статусу Хартії ЄС про основоположні права, схваленої у Страсбурзі 12 грудня 2007 р. [2] (далі – Хартія ЄС), від політичної декларації до правового інструменту інтеграції, стала важливим етапом розвитку системи захисту прав людини в ЄС. Вона підтвердила права, що походять, зокрема, зі спільних для держав-членів конституційних традицій та міжнародних зобов'язань, з Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, з Європейської соціальної хартії 1961 р., Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 р., а також з практики Суду ЄС та Європейського суду з прав людини. У ст. 37 «Охорона довкілля» Розділу IV «Солідарність» Хартії ЄС передбачено, що високий рівень охорони довкілля та покращення його якості мають бути складовою частиною політики ЄС і забезпечуватися згідно принципу сталого розвитку. Примітно, що ЄС докладає зусиль для забезпечення: сталого розвитку Європи на основі збалансованого економічного зростання і стабільності цін, наявності високо конкурентоспроможної соціальної ринкової економіки, що прагне до повної зайнятості та соціального прогресу, а також високого рівня охорони та покращення якості довкілля (абз. 1 ч. 3 ст. 3 Договору про Європейський Союз у редакції Лісабонського договору 2007 р. [3] (далі – ДЄС-Л)). Важливу роль у конкретизації цього положення відіграє ст. 11 Договору про функціонування Європейського Союзу [3] (далі – ДФЄС), згідно з якою потреби охорони довкілля мають бути включені до визначення та реалізації політики і діяльності ЄС, передусім з метою сприяння сталому розвитку.

Правові засади регулювання діяльності ЄС у сфері довкілля містяться й в ст. 191 Розділу XX «Довкілля» ДФЄС. Так, у ч. 1 і 2 ст. 191 чітко визначено цілі та принципи політики ЄС з окреслених питань, яка прагне досягти високого рівня охорони довкілля, вра-

ховуючи розмаїття ситуацій у різних регіонах ЄС. При цьому встановлено, що політика ЄС у сфері довкілля сприяє досягненню таких цілей: збереження, захист і покращення якості довкілля; охорона здоров'я людей; обачливе і раціональне використання природних ресурсів; сприяння на міжнародній арені заходам, спрямованим на вирішення регіональних або глобальних проблем довкілля, та, зокрема, боротьба зі зміною клімату. Політика ЄС у сфері довкілля базується на принципах, серед яких: обережності, профілактики, «забруднювач платить». У цьому контексті заходи з гармонізації, які відповідають потребам у сфері охорони довкілля, включають у відповідних випадках захисне застереження, що дає змогу державам-членам, керуючись природоохоронними мотивами неекономічного характеру, вдаватися до тимчасових заходів, які підпадають під дію процедури контролю ЄС, який є єдиною міжнародною організацією, що забезпечує захист основоположних прав щодо власних дій та рішень [4, с. 288-289].

ЄС, розробляючи політику в сфері довкілля, *inter alia*, бере до уваги: наявні наукові та технічні дані; природні умови у різних регіонах ЄС; переваги та недоліки, які можуть зумовити відповідні дії або бездіяльність; економічний і соціальний розвиток ЄС у цілому та збалансований розвиток його регіонів (ч. 3 ст. 191 ДФЄС). Водночас, у рамках своєї компетенції ЄС і держави-члени співробітничать з третіми державами та компетентними міжнародними організаціями, при цьому умови співробітництва ЄС можуть бути предметом угод між ним і зацікавленими третіми сторонами (ч. 4 ст. 191 ДФЄС). Наведене сприяє розумінню еволюції інтеграційних процесів у сфері охорони довкілля та захисту основоположних прав, що має прикладне значення для підвищення ефективності та пришвидшення зорієнтованого на результат співробітництва України з ЄС на основі суттєвих елементів УА 2014 р.

4. Суттєвими елементами УА 2014 р. є: повага до демократичних принципів, прав людини та основоположних свобод, верховенства права; сприяння повазі до принципів незалежності, суверенітету, територіальної цілісності, непорушності кордонів, а також

протидія розповсюдженню зброї масового знищення, пов'язаних з нею матеріалів та засобів їх доставки. Ігнорування цих принципів має наслідком застосування процедури зупинення дії УА 2014 р., яка супроводжує кожну угоду про асоціацію. Таким чином, їх дотримання забезпечується правовим механізмом, що ґрунтується на понятті «порушення суттєвого елемента Угоди». Якщо таке сталося, інша сторона вправі у спрощеному порядку вжити заходів у відповідь на порушення, що можуть полягати в односторонньому зупиненні дії УА 2014 р.

Крім того, відносини асоціації, ґрунтуючись на логіці інтеграції, базуються на принципах вільної ринкової економіки, а засадничими для їх посилення визначено: верховенство права, належне врядування, протидія корупції, боротьба з різними формами транснаціональної організованої злочинності та тероризмом, сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності. Ці положення проникнуті «духом», до втілення якого сторони зобов'язалися прагнути при практичному застосуванні та тлумаченні УА 2014 р. Примітно, що «включення до УА значної кількості сфер співпраці та їх детальна регламентація зумовлює необхідність створення правових передумов для реалізації її положень за допомогою цілої низки правових інструментів. До них можна віднести передусім міжнародні угоди, законодавчі та інші нормативні акти України, визнання Україною законодавчих актів ЄС та рішень Суду ЄС тощо [5, с. 17]. Отже, актуалізуються питання, пов'язані з механізмами забезпечення виконання положень УА 2014 р., в основу яких покладено спільні базові принципи і цінності, насамперед, поваги до прав людини. Водночас ЄС визнано європейські прагнення України як європейської держави, що поділяє спільну історію і спільні цінності з його державами-членами, й налаштована реалізовувати ці цінності, забезпечивши повагу до них.

5. Важливо, що перелік визначених в УА 2014 р. цілей асоціації Україна-ЄС є відкритим завдяки виокремленню такої цілі, як «створення умов для дедалі тіснішого співробітництва в інших сферах взаємного інтересу» (ч. 2f ст. 1 УА 2014 р.). Відтак, сторо-

ни можуть поширити відносини асоціації, по суті, на будь-яке питання, що створює передумови для можливої формальної фіксації більш амбітних цілей поглиблення європейської інтеграції України, включно розвиваючи та зміцнюючи співробітництво з питань охорони довкілля.

З огляду на необмежений строк дії УА 2014 р., передбачено можливість її всебічного перегляду, в тому числі щодо розширення цілей і завдань, що створює передумови для оновлення УА 2014 р. і можливої формальної фіксації більш амбітних цілей поглиблення європейської інтеграції України. Закріплено можливість запровадження спеціального механізму врегулювання спорів та процедури моніторингу, яка означає безперервну оцінку прогресу у виконанні всіх заходів, охоплених УА 2014 р. Моніторинг включає оцінку наближення законодавства України до права ЄС в аспекті не лише прийняття, а й практики його виконання.

УА 2014 р. вирізняється: всеохопністю, її положення поширюються на весь спектр відносин Україна–ЄС; комплексністю, пов'язаною, зокрема, з поставленими цілями [6, с. 10-11], реалізація яких вимагає значного наближення законодавства, враховуючи вітчизняні правові традиції; обумовленістю (англ. – *conditionality*), що як позитивна (лат. – *ex ante*) встановлює залежність, наявність зв'язку між виконанням зобов'язань третьою державою і поглибленням рівня її співробітництва з ЄС. Натомість негативна (лат. – *ex post*) обумовленість вимагає позбавлення раніше наданих переваг у разі недотримання взятих міжнародних зобов'язань щодо ЄС. Обумовленість є одним з головних методів реалізації, осердям переглянutoї, оновленої Європейської політики сусідства, яка має декілька масштабних цілей створення простору безпеки, стабільності та добробуту в сусідстві, але їй бракує чітко визначеної кінцевої мети, а також вона є одним зі стрижнів еволюціонуючого Східного партнерства як одного з географічних вимірів Європейської політики сусідства. Зрештою, практика застосування обумовленості потенційно здатна підвищити природоохоронну ефективність, що є вкрай важливим для України.

6. Урядом України затверджено спеціальний План заходів з виконання УА 2014 р. від 25 жовтня 2017 р., який містить 1943 завдання, що охоплюють 27 сфер, і має на меті підвищити ефективність координації і реалізації нині конституційно закріпленої європейської інтеграції. УА 2014 р. слугує як інструментом, так і обсягом можливостей реалізації закладеного у ній інтеграційного потенціалу, оскільки, виконавши взяті зобов'язання за нею, Україна інтегрується до внутрішнього ринку ЄС. Йдеться про динамічний процес інтенсивної роботи.

УА 2014 р. втілює устремління держави та прагнення суспільства, визначивши головні пріоритети їх розвитку і модернізації, консолідації навколо утвердження та захисту спільних цінностей як світоглядної основи, а також невідкладність і послідовність докорінних системних внутрішніх перетворень, включно у сфері охорони довкілля. Значення УА 2014 р. для України у контексті зміцнення співробітництва з ЄС щодо охорони довкілля, *inter alia*, доцільно аналізувати крізь призму двох напрямів: поступової інтеграції держави до ЄС та стратегії її еволюційного розвитку. При цьому слід враховувати практику розбудови інституційної, адміністративної спроможності, досвід організації виконання угод про асоціацію іншими державами, що сприятиме підвищенню ефективності практичного співробітництва України з ЄС на основі суттєвих елементів УА 2014 р. щодо забезпечення поваги до прав людини та інших спільних цінностей.

Висновки. Укладення УА 2014 р. продемонструвало бажання досягти «особливих відносин», заснованих на спільних цінностях, цілях і завданнях. Актуалізується необхідність створення всеохопних практичних механізмів виконання Україною міжнародних зобов'язань за УА 2014 р. з охорони довкілля. Зміцнення співробітництва у сфері охорони довкілля, забезпечивши повагу до прав людини, є одним з пріоритетних напрямів «особливих відносин» між Україною та ЄС, здійснюваних на двосторонній основі, а також у рамках Європейської політики сусідства, дво- і багатосторонніх механізмів Східного партнерства. Укладення УА 2014 р. започат-

кувало новітню генерацію базових угод з країнами Східного партнерства, новий інституційно-правовий механізм двосторонніх особливих взаємин, заснованих на спільних цінностях і принципах, що пронизують усі складові УА 2014 р., становлячи її суттєвий елемент, а також забезпечило удосконалення наявних і запровадження нових вимірів інтеграційної взаємодії, засвідчуючи підвищення ступеня правової інтеграції та визначаючи механізми її досягнення, що мають прикладну цінність і стратегічну значущість для держави. Варто враховувати подекуди визначальний вплив УА 2014 р. на формування національного правового поля, правозастосування, розвиток національної економіки, забезпечення екологічної безпеки людини.

Ефективність виконання УА 2014 р. в цілому та у сфері охорони довкілля зокрема, забезпечення дотримання поваги до прав людини (право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди; право вільного доступу до інформації про стан довкілля; обов'язок не заподіювати шкоди природі тощо), вочевидь залежатиме від того, наскільки результативно Україна здійснюватиме системні внутрішні перетворення і використовуватиме увесь наявний інструментарій, усі механізми співробітництва з ЄС, включно багатосторонні, що функціонують у рамках Східного партнерства та справляють вплив на розвиток євроінтеграційних процесів. Викладене має прикладне значення для посилення економічної інтеграції, підвищення ефективності й пришвидшення зорієнтованого на результат практичного співробітництва України з ЄС у сфері охорони довкілля на основі суттєвих елементів УА 2014 р. щодо забезпечення поваги до спільних базових принципів і цінностей, передусім поваги до прав людини.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

2. Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Official Journal of the European Union*. C 202/02. Vol. 59. 7 June 2016. P. 389-405. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN>.
3. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*. C 202/01. Vol. 59. 7 June 2016. P. 1-388. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN>.
4. Grabenwarter C., Pabel K. Article 6. [Fundamental Rights – The Charter and the ECHR]. *The Treaty on European Union (TEU). A Commentary* / ed. by H.-J. Blanke, S. Mangiameli. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag, 2013. P. 287-348.
5. Муравйов В. І. Організаційно-правовий механізм реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом / В. І. Муравйов. *Право України*. 2015. № 8. С. 17–32.
6. Ван Елсуwege П. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом як інноваційний правовий інструмент / П. Ван Елсуwege. *Право України*. 2015. № 8. С. 9–16.

Ensuring respect for human rights in the context of strengthening cooperation between Ukraine and the European Union on environmental issues

Falalieieva Lyudmyla

Abstract. The research highlights the respect for human rights through the prism of strengthening cooperation on environmental issues envisaged by the Association Agreement Ukraine – EU (2014) as a framework international treaty that defines a new format for relations with the EU on the principles of enhancing political association and strengthening economic integration. It combines all areas and directions of cooperation between the parties, and forms a strategic reference point for systemic reforms in Ukraine. The mechanisms of implementation of the Association Agreement Ukraine – EU (2014) in the field of environmental protection providing respect for human rights are described.

Key words: EU law, Association Agreement, human rights, fundamental rights, environmental issues.

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ

Шомпол О.А.,

*к.ю.н., доцент кафедри екологічного права,
юридичний факультет,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі Угода) [1], яка була вчинена у частині політичних положень 21 березня 2014 року (включаючи преамбулу, ст. 1 та розділи I, II, VII) та у частині торгівельно-економічних і галузевих положень 27 червня 2014 року (що включають норми розділів III, IV, V, VI) у м. Брюсселі, набрала чинності з 01 вересня 2017 року.

Серед зазначених, вже чинних положень, є положення Глави 6 «Навколишнє середовище» Розділу V Угоди, які відповідно до ст. 361 включають наступні пріоритети співпраці в екологічній сфері: збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист здоров'я населення, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища, *inter alia*, в наступних сферах: а) зміна клімату; б) екологічне управління та аналогічні питання, зокрема освіта й навчальна підготовка, доступ до інформації з питань навколишнього середовища та процесу прийняття екологічно значимих рішень; в) якість атмосферного повітря; г) якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище; д) поводження з відходами та ресурсами; е) охорона природи, зокрема збереження і захист біологічного та ландшафтного різноманіття (екомережі); ж) попередження та ліквідація наслідків промислового забруднення; з) поводження із хі-

мічними речовинами; і) поводження із генетично-модифікованими організмами, в тому числі і тими, які використовуються у сільському господарстві; ї) акустичне (шумове) забруднення; й) цивільний захист, зокрема попередження та ліквідація надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру; к) охорона міського середовища; л) екологічні збори. Конкретизація зобов'язань України в цій частині викладені у Додатку XXX до Угоди та охоплюють 29 директив ЄС, до яких має бути адаптоване національне законодавство України. Спираючись на даний перелік екологічних директив, сплановані та реалізуються заходи на національному рівні щодо реалізації Угоди Україною.

На нашу думку, такий підхід до виконання зобов'язань Україною за Угодою є досить обмеженим. Ретельний аналіз положень Угоди, на нашу думку, дозволяє виділити ще чотири (крім зазначеного) групи зобов'язань України у екологічній сфері [2, с. 211-213]. Серед них варто зазначити: 1) загальне зобов'язання України щодо адаптації національного законодавства до законодавства ЄС, в тому числі й екологічного; 2) заходи щодо охорони навколишнього природного середовища, які реалізуються в контексті досягнення сталого розвитку на кожному рівні торгівельних відносин між Україною та ЄС. З цієї метою, відповідно до ст. 289 Глави 13 «Торгівля і сталий розвиток», сторони Угоди визнаючи важливість врахування економічних, соціальних та екологічних інтересів не тільки сьогодення, а й майбутніх поколінь і гарантують, що економічний розвиток, екологічна та соціальна політика мають та будуть підтримуватися спільно; 3) виконання сторонами Угоди зобов'язань по міжнародних екологічних договорах, учасниками яких вони є (ст. 292 Угоди). А це більше десятка міжнародних багатосторонніх екологічних угод, які відповідно до ст. 9 Конституції України стали частиною національного законодавства України; 4) заходи щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки визначаються в заходах із економічного галузевого співробітництва (Розділ V «Економічне та галузеве співробітництво»).

Спираючись на даний підхід, аналіз екологічного законодавства ЄС дозволяє стверджувати, що перелік першочергових екологічних директив та регламентів ЄС значно більший ніж передбачено Додатком ХХХ до Угоди. На сьогодні всі ці директиви залишаються поза межами уваги України та її уповноважених органів в процесі адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Розглянемо це на прикладі Директиви № 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною, включеною у Додаток ХХХ до Угоди, по якій передбачено: прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів); встановлення стандартів для питної води (ст. 4 та 5); створення системи моніторингу (ст. 6 та 7); створення механізму надання інформації споживачам (ст. 13). Всі ці положення Директиви мають бути впроваджені протягом 5 років з дати набрання чинності цією Угодою, на сьогодні це вже 3,5 роки.

Проте, на нашу думку, реалізація запланованих заходів по конкретній директиві не дасть очікуваних ефективних результатів. Оскільки такі зміни носять фрагментарний характер і не враховують повною мірою питання якості систем та обладнання водопостачання, чинні вимоги до яких приймалися ще у 90-х роках минулого століття. Другий аспект, який на нашу думку, не зовсім позитивно впливатиме на досягнення цілей визначених директивою, це питання ефективності здійснення екологічного та санітарно-епідеміологічного контролю в Україні. На сьогодні існує дві проблеми в цьому питанні: по-перше, це питання реформування та ліквідації органів екологічного контролю, а по-друге – це запровадження і фактичне продовження дії мораторію на перевірки державними органами діяльності господарюючих суб'єктів, що впливають на стан довкілля та здоров'я людини. Такий стан речей в сфері здійснення екологічного контролю та контролю у сфері забезпечення внутрішньої та зовнішньої екологічної безпеки людини не відповідає критеріям здійснення екологічного контролю передбаченим Рекомендації № 2001/331/ЄС Європейського Парламенту й Ради від 4 квітня

2001 року, яка передбачає мінімальні критерії щодо екологічних інспекцій у державах-членах [3].

Підсумовуючи, можна говорити про наступне. В процесі адаптації законодавства України до законодавства ЄС має бути реалізований комплексний підхід, що враховується на національному рівні вже на стадії планування національних економічних, правових та, одночасно, і екологічних заходів. Фактично в процесі адаптації законодавства України до законодавства ЄС відбувається вдосконалення усіх правових інститутів, підгалузей та галузей екологічного права, як комплексної галузі права.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/00ukraine-euassociationagreementbody.pdf> (дата звернення : 05.04.2019).
2. Шомпол О.А. Еколого-правові пріоритети в процесі асоціації України та Європейського Союзу. Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти : матеріали «круглого столу», (м. Харків, 5 груд. 2014 р.). Харків, 2014. С. 211-213.
3. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 4 April 2001 providing for minimum criteria for environmental inspections in the Member States. OJ L 118, 27.4.2001, p. 41-46. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001H0331> (дата звернення : 05.04.2019).

Association Agreement between Ukraine and the European Union: problems of implementation of the environmental component

Shompol Olena

Abstract. The article discusses the legal problems of the implementation of the environmental component of the Association Agreement between Ukraine and the European Union.

Key words: Association Agreement with the European Union, environmental legislation.

ПРОГРЕС УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: «ЗЕЛЕНИЙ» ПОРЯДОК ДЕННИЙ

ЩЕГЕЛЬ С.М.,

*к.е.н., старший науковий співробітник,
відділ економічного зростання та структурних змін в економіці,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна*

Питання охорони навколишнього середовища, боротьба зі зміною клімату, збереження біологічного різноманіття, управління відходами та хімічними речовинами, стале використання природних ресурсів та ціла низка інших екологічних питань стали актуальним порядком денним у загальнопланетарному масштабі. Міжнародні інституції розробляють глобальні програми, а уряди країн об'єднують зусилля для того, щоб вживати термінові заходи для порятунку нашої планети і нашого майбутнього від кліматичної катастрофи.

Незважаючи на чисельні ініціативи, результати першої глобальної оцінки верховенства екологічного права програми ООН із довіділля показали, що попри зростання числа екологічних законів та агентств у всьому світі за останні 40 років, екологічне право застосовується недостатньо активно, і така тенденція загострює екологічні загрози [1]. Тому необхідно докладати ще більше зусиль для досягнення сталого, розумного та інклюзивного зростання (що, до речі, визначено ключовими пріоритетами у стратегії «Європа 2020», [2]).

Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш виділив п'ять ключових пріоритетів на 2019 рік, навколо яких потрібно усім нам згуртуватися [3]: дипломатія заради миру («Міцний мир має ґрунтуватися на залученості всіх суспільних груп, зокрема, жінок як повноправних учасниць усіх миробудівних процесів»); рішучі кліматичні дії («Найбільшим викликом сьогодення є зміна клімату». Пан Гутерріш нагадав, що країнам потрібно оцінити прогрес та оновити взяті на себе зобов'язання заради досягнення спільних

цілей); активізація зусиль задля сталого розвитку (Генеральний секретар закликав усі країни зробити все можливе, щоб у вересні 2019 року настав переломний момент у боротьбі з кліматичними змінами, досягненні Цілей сталого розвитку та справедливому розвитку процесів глобалізації); ефективна відповідь на виклики, пов'язані з новими технологіями (технології здатні багаторазово пришвидшити міжнародні зусилля, спрямовані на досягнення миру та стійкого розвитку. Разом з тим, він попередив про можливі негативні наслідки, які можуть нести за собою нові технології); підтвердження цінностей ООН у всьому світі («У своїх діях ми маємо керуватися цінностями – універсальними цінностям Статуту Організації Об'єднаних Націй, такими, як мир, справедливість, людська гідність, терпимість і солідарність»).

Україна також не стоїть осторонь міжнародних кліматичних ініціатив, зокрема наступних: Сталий порядок денний до 2030 року та Цілі сталого розвитку; Угода про асоціацію між Україною та ЄС; Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату та Кіотський протокол, Паризька угода; Енергетичне співтовариство/Третій енергетичний пакет; Енергетична Хартія; Орхуська конвенція; Монреальський протокол; Конвенція про біорізноманіття; Конвенція про боротьбу з опустелюванням, тощо.

Завдяки міжнародному співробітництву, і не в останню чергу завдяки імплементації європейського законодавства в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Україна піднялася у міжнародному рейтингу протидії змінам клімату. Україна отримала 60,09 балів зі 100 та піднялася на дві позиції. Оцінка країни складається з обсягу викидів парникових газів, рівня розвитку відновлюваної енергетики, рівня споживання електроенергії, загальних запасів первинної енергії, загальної зовнішньої та внутрішньої політики в сфері протидії змінам клімату. Перші три місця у рейтингу вільні. На думку дослідників, жодна країна світу зараз не робить достатньо для протидії кліматичним змінам, щоб посісти перше, друге чи третє місце. Четверте місце у Швеції (76,28 балів), останнє – у Саудівської Аравії (8,82 бали) [4].

Якщо говорити про *навколишнє середовище в контексті Угоди про асоціацію*, то основний зміст і зобов'язання України визначено у Главі 6 «Навколишнє середовище» Розділу «Економічне та галузеве співробітництво». Главою 6 передбачено, що сторони розвивають і зміцнюють співробітництво з питань охорони навколишнього середовища й таким чином сприяють реалізації довгострокових цілей сталого розвитку і зеленої економіки.

Згідно з Додатком XXX до Угоди Україна має адаптувати своє законодавство до 26 директив та 3 регламентів ЄС у таких секторах як: управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики; якість атмосферного повітря; управління відходами та ресурсами; якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище; охорона природи; промислове забруднення та техногенні загрози; зміна клімату та захист озонового шару; генетично модифіковані організми.

Очікувані результати: 1) Впровадження міжнародних стандартів у сфері ресурсозбереження, охорони навколишнього природного середовища, надрокористування; 2) Підвищення рівня екологічної безпеки; 3) Реформування державної екологічної політики, приведення її у відповідність до вимог законодавства ЄС.

Основний прогрес у 2018 році у впровадженні екологічних реформ полягає у наступному: прийнято Закон «Про оцінку впливу на довкілля», що дає можливість втілити прогресивну, оновлену та про європейську модель оцінки впливу на довкілля відповідно до вимог Директиви 2011/92/ЄС. Прийнято Закон «Про стратегічну екологічну оцінку», який враховує вимоги Протоколу про Стратегічну екологічну оцінку, а також Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище. Прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» відповідно до Водної рамкової Директиви 2000/60/ЄС. Також цим законом запроваджено правові основи для впровадження Директиви 2007/60/ЄС про оцінку та управління ризиками затоплення. Ухвалено Закон «Про внесення

змін до Закону України «Про питну воду та питне водопостачання», яким встановлюватимуться правові засади імплементації окремих положень Директиви 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною та Директиви 91/271/ЄЕС про очистку міських стічних вод. Ухвалено перший транскордонний басейновий договір, спрямований на розвиток партнерства між державами щодо запровадження інтегрованого управління водними ресурсами. Проведено дослідження з оцінки екологічного стану Чорного моря. Ця оцінка, зроблена відповідно до вимог Морської та Рамкової водної Директив ЄС, і стане основою Морської стратегії, яку розробляє Мінприроди. Схвалено Національну стратегію управління відходами в Україні на період до 2030 року, яка є концептуальним документом. Прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації європейських екологічних норм про охорону середовища рідкісних видів тварин і рослин», метою якого є захист від знищення середовища перебування (зростання) видів тваринного та рослинного світу, занесених до Червоної книги України (Директиви 2009/147/ЄС та 92/43/ЄЕС). Розроблено проект Концепції про реформування системи природоохоронних дозволів та технічну редакцію проекту Закону України «Про систему природоохоронних дозволів» з метою імплементації положень Директиви 2010/75/ЄС. Схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року з метою формування ефективної внутрішньої кліматичної політики, яка стала першим за багато років цілісним нормативним документом, який покликаний вдосконалити і систематизувати поточну політику у сфері зміни клімату, та передбачає розробку Стратегії низьковуглецевого розвитку та Стратегії адаптації до зміни клімату. Ведеться робота по імплементації Директиви 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства; імплементації Регламенту № 842/2006 ЄС про деякі фторовані парникові гази та Регламенту № 2037/2000 ЄС про речовини, які руйнують озоновий шар.

Вже у лютому 2019 р. Верховною Радою України схвалено Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

Оцінити прогрес України в сфері навколишнього середовища можна за даними Звіту про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 році [5]. Загальний прогрес виконання Україною Угоди про асоціацію з ЄС та завдань, запланованих на 2018 рік, склав 52%. На жаль, *навколишнє природне середовище та цивільний захист* потрапили до напрямків, за якими виконання зобов'язань йде найменш вдало – прогрес за 2018 р. склав 22%.

Однак наприкінці 2018 – на початку 2019 року процеси адаптації «зеленого» законодавства України до європейського значно активізувалися, тож можна сподіватися, що за оновленими даними Звіту про виконання Угоди про асоціацію напрямок «навколишнє природне середовище» опиниться серед таких, за якими досягнуто найбільший прогрес.

Список використаних джерел:

1. Environmental Rule of Law: First Global Report / United Nations Environment Programme, 2019. URL: <https://www.unenvironment.org/news-and-stories/press-release/dramatic-growth-laws-protect-environment-widespread-failure-enforce-finds-report>.
2. Europe 2020 A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth / European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:52010DC2020>.
3. Proving our worth through action: 5 things Guterres wants the UN to focus on in 2019 / UN Affairs, 16.01.2019. URL: <https://news.un.org/en/story/2019/01/1030592>.
4. Burck J., Hagen U., Marten F., Höhne N., Bals Ch. Climate Change Performance Index: Results 2019 / Germanwatch, NewClimate Institute & Climate Action Network, 2019. URL: <https://www.climate-change-performance-index.org/>.
5. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 році / Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, Офіс Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. Київ, 2019. URL: <https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/association-agreement-implementation-report-2018.pdf>.

Ukraine's progress towards European integration and sustainable economic development: «green» agenda.

Shchegel Svitlana

Abstract. Ukraine has a long list of the reform priorities in the area of sustainable development and the environmental protection. However, their introduction is being slowed down by difficulties in adopting legislation and the low quality of some legal initiatives. The «green» progress in conducting Ukraine–European Union Association Agreement in 2018 was 22% comparing to 52% in general. Ukrainian parliament needs support with policy advice and analytical support, aiming to improve and strengthen Ukrainian legislation in the areas of sustainable development and environment.

Key words: environment, sustainable development, Ukraine–European Union Association Agreement.

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ДП «НЕК «УКРЕНЕРГО» НА ПІДТРИМКУ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС

ЯКИМЕНКО Г.М.,

*к.б.н., керівник
групи екологічного менеджменту
ДП «НЕК «Укренерго»,
м. Київ, Україна*

ЧІКАЛО О.М.,

*начальник відділу корпоративно-
соціальної відповідальності,
ДП «НЕК «Укренерго»,
м. Київ, Україна*

Ефективне та раціональне використання природних ресурсів, мінімізація негативного впливу на довкілля та його охорона є складовою основних засад політики Державного підприємства «Національна енергетична компанія «Укренерго» у сфері управління якістю, екологією, гігієною та безпекою праці [1, с. 5]. З метою розв'язання наявних екологічних проблем та на підтримку виконання міжнародних зобов'язань держави з охорони навколишнього се-

редовища [2, с. 9] для забезпечення стійкого прогресу України при переході до сталого розвитку профільними спеціалістами ДП «НЕК «Укренерго» розроблено, запроваджено та підтримується ряд природоохоронних ініціатив:

1. *Імплементация* [3, с. 21, 49] та підтримка [3, с. 82; 5, с. 7] системи екологічного управління на підприємстві відповідно до вимог гармонізованих міжнародних стандартів серії ISO 14000 «Системи екологічного управління», що засвідчено сертифікатом №472126 UM15 від 2 грудня 2016 р. [6]. Задля дотримання умов наданого сертифікату вчасно поводяться внутрішні аудити за попередньо затвердженою програмою [7], щорічно розробляються програма зі зниження суттєвих екологічних аспектів [8] та реєстр екологічних аспектів [9].

2. *Використання енергоефективних практик* [2, с. 11] задля скорочення споживання електроенергії за рахунок модернізації виробничого процесу, а саме:

- технічне переоснащення підстанцій шляхом заміни відкритих розподільчих пристроїв на новітні енергоощадні комплектні розподільчі пристрої;

- реконструкція підстанцій з впровадженням автоматизованої системи керування технологічними процесами;

- заміна люмінесцентних ламп (І клас небезпеки) на LED-лампи. Окрім економії електроенергії, демеркуризація відпрацьованих люмінесцентних ламп призводить до зменшення забруднення довкілля ртуттю на виконання Директиви Європарламенту 2000/32/ЄС, якою передбачена поетапна заборона використання ламп з галофосфатним люмінофором [10, с. 39].

- *Реалізація промислових і побутових відходів спеціалізованим організаціям для повторного використання у якості вторинної сировини* [2, с. 25]. Підприємством здійснюється продаж трансформаторної оливи, автомобільних шин, кольорових металів, демонтованих металевих конструкцій, відпрацьованих акумуляторних батарей, гумових відходів та оргтехніки. З 2015 року проводиться селективний збір побутового сміття.

3. *Знешкодження обладнання із вмістом поліхлорованих дифенілів*, які є стійкими органічними забруднювачами I класу небезпеки та характеризуються біоаккумуляцією, проводилось на виконання вимог Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі [11, стаття 6]. На теперішній час утилізовано 99,98% технологічного обладнання даного типу від загальної кількості, остаточно ліквідацію наявних відходів *поліхлорованих дифенілів* планується провести до кінця 2019 р.

Висновок: національна компанія «Укренерго» робить значний внесок у загальнодержавний процес переходу України до сталого розвитку, впроваджуючи енергоощадні технології, знешкоджуючи хімічні речовини I класу небезпеки, утилізуючи промислові і побутові відходи та дотримуючись вимог гармонізованого міжнародного стандарту ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування».

Список використаних джерел:

1. Настанова з системи управління якістю, екологією, гігієною та безпекою праці. Затверджена наказом ДП «НЕК «Укренерго» №167 від 13.04.2018. К.: ДП «НЕК «Укренерго», 2018. 35 с.
2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року: проект 2017. URL: http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення: 19.03.2019).
3. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посіб. / С.В. Берзіна та ін. К.: Інституту екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 134 с.
4. Системи екологічного управління. Настанови щодо поетапного запровадження системи екологічного управління, використовуючи оцінювання екологічних характеристик. ДСТУ ISO 14005:2015 (ISO 14005:2010, IDT). К.: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 66 с.
5. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. ДСТУ ISO 14001:2015 (ISO 14001:2015, IDT). К.: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 38 с.
6. Certificate registration no. 472126 UM15. Edition 2016-12-02.
7. Програма проведення внутрішніх аудитів системи управління якістю, екологією, гігієною та безпекою праці в ДП «НЕК «Укренерго» у 2019 році. К.: ДП «НЕК «Укренерго», 2019. 6 с.
8. Програма зі зниження сутєвих екологічних аспектів ДП «НЕК «Укренерго». – К.: ДП «НЕК «Укренерго», 2018. 2 с.

9. Реєстр екологічних аспектів ДП «НЕК «Укренерго» К.: ДП «НЕК «Укренерго», 2018. 7 с.
10. Проблеми ртутного забруднення навколишнього середовища відходами розрядних ламп / Г. М. Кожушко, Л. В. Дугніст, С. Г. Кислиця // Світлотехніка та електроенергетика. 2013. № 1. С. 37–43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitteh_2013_1_7 (дата звернення: 20.03.2019).
11. Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднення, ратифікована наказом України 17.04.2007 від №949-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a07 (дата звернення: 20.03.2019).

Environmental policy of SE NPC Ukrenergo to support the implementation of Ukraine's association with the European Union

Iakymenko Ann, Chikalo Oksana

Abstract. In support of the fulfillment of Ukraine's international environmental commitments in the transition to sustainable development, Ukrenergo's experts have implemented and supported the following environmental initiatives: adopting energy efficient practices; sale of industrial and municipal waste to specialized organizations for re-use as secondary raw materials; disposal of equipment containing polychlorinated biphenyls. Our company complies with the requirements of the harmonized international standard ISO 14001:2015 «Environmental Management Systems. Requirements and guidance for use» to make the company more environmentally friendly.

Key words: polychlorinated biphenyls, waste, environmental.

PARADIGM SHIFT AS THE LAST CHANCE TO SURVIVE THE EARTH

PRESENTED BY NOSHADHA S.,
*Vice President for
 the Global Biocultural Diversity Rights Foundation,
 Toronto, Canada*

Biocultural diversity is recognized as the diversity of life in all its manifestations and includes a variety of biological, cultural and linguistic diversity, which is dependent on the social-ecological holistic system. Biocultural diversity has important rights that must be recognized and, enforced to ensure its continuity. Many issues have emerged as a result of

the neglect of these rights. In one hand, the contemporary human life is such as that most of the interaction with «free nature» as well as «customs and methods of peaceful engagement with nature» is very limited. On the other hand, with increasing population growth, per capita consumption and the consequences of modern human technology have reached a stage where their production, consumption, and pollution exceeded the capacity of the planet.

In order to avoid irreversible destruction and extinction; it is necessary the biocultural diversity rights be admitted and observed to achieve the general objectives below:

- Introducing global paradigm shift;
- Increasing peace and lasting harmony between human activities and nature;
- Reducing the destructive effects of human beings on nature, such as rapid climate change, widespread extinction of life and collapse of cultural diversity that are in harmony with nature;
- Improving overall health for all earthly beings.

To reach global paradigm shift and suitable governance for human beings, to live in harmony with nature joyfully, and providing the last existence opportunity for every survived earthly beings before it's too late, the Global Biocultural Diversity Rights Foundation (GBDRF) established in Canada with global policy actions in mission of fostering all capacities for global biocultural diversity rights by providing required education, accreditation, licensing, certification and advocacy through global think tank, alliance cooperative network, and legal consultation and protection assistance for all members who want to respect this endangered diversity; as well as, to undertake some efficient and effective roles in this unique mission. The Presidium members are extremely honored to present these opportunities for the first time during this crucial era.

The main value of the GBDRF is congenital rights of life, living free with access to nature for all earthly beings especially human children and inherited right for cultural diversity.

The GBDRF goals to realizing its mission are:

- Decreasing destructive technologies and increasing those which work harmoniously with nature;
- Improving economic dimensions which work harmoniously with nature;
- Increasing advocacy regarding suitable governance roles to live in harmony with nature;
- Increasing possibilities for living free with access to nature, for all earthly beings especially human children;
- Increasing respect for endangered biocultural diversity of earth;
- Improving members capacities for undertaking some efficient and effective roles in regard to biocultural diversity rights;
- Improving legal consultation and protection support for members whom their rights are being violated as well as biocultural diversity issues;
- Increasing attraction of financial facilities to support approved proposals related to biocultural diversity rights;
- Improving global advocacy related to biocultural diversity rights;
- Improving global accreditations related to biocultural diversity rights;
- Improving communication and awareness related to biocultural diversity rights;
- Improving global holistic health through nature-based nutrition, exercise, and lifestyle.

Overall goals

- Introducing global paradigm shift;
- Increasing peace and lasting harmony between human activities and nature.
- Reducing the destructive effects of human beings on nature, such as rapid climate change, widespread extinction of life, and collapse of cultural diversity that are in harmony with nature;
- Improving overall health for all earthly beings.

The biocultural issues like environmental, ecological, sociological and economical are not only regional, provincial, national or continental;

they are global as well and need to global paradigm shift. According to the statistics, time for surviving our primal mother (earth) is not a lot and humankind must shift the paradigm as it is already late for reforms.

СТАН ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗІ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Бєлих Д.С.,
*студентка 3 курсу
спеціальності «міжнародне право»,
Інститут міжнародних відносин
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна¹*

Україна підписала й ратифікувала Угоду про асоціацію 16 вересня 2014 року, яка повністю вступила в силу 1 вересня 2017 року. Положення глави 6 присвячені питанням навколишнього середовища, відповідно до яких передбачається діяльність, спрямована на зміцнення співробітництва у сфері охорони довкілля і досягнення довгострокових цілей сталого розвитку і зеленої економіки. У документі окреслені напрямки діяльності, зокрема: зміна клімату, управління відходами, хімічними речовинами, контроль за якістю води та управління водними ресурсами тощо. Серед основних вимог можна виокремити встановлення процедур моніторингу, звітності та верифікації (МЗВ) викидів парникових газів від енергетичних та промислових об'єктів (підприємств) [1]. Крім того, Україна ратифікувала Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату, Кіотський протокол та Паризьку угоду.

Для дотримання взятих зобов'язань за цими міжнародними договорами, Україна вживає певних заходів. По-перше, Кабінет Міністрів 7 грудня 2016 року ухвалив План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на

¹ Науковий керівник – Медведєва М.О., д.ю.н., доцент, професор кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

період до 2030 року, у якому зазначаються конкретні заходи, термін виконання та органи, які відповідають за певний крок. Головною метою Концепції є створення відповідної законодавчої бази та установ для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку в умовах екологічної, економічної та енергетичної безпеки, вдосконалення державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку держави, підвищення добробуту громадян [2]. Важливим кроком стало схвалення Кабінетом Міністрів України Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок 8 листопада 2017 року, який передбачає оптимізацію даних об'єктів, виведення деяких з експлуатації, а також прогноз очікуваного скорочення викидів із чіткими термінами [4]. Для запобігання зміни клімату та захисту озонового шару 18 липня 2018 року Кабінетом Міністрів було схвалено Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. Україна одна з перших держав світу розробила та представила Секретаріату Конвенції такий план. Крім того, Україна подала до Секретаріату свій перший Національно-визначений внесок, відповідно до якого зобов'язалася не перевищувати викиди парникових газів на 60% до 2030 року, порівняно з базовим 1990 роком. З метою виконання зобов'язань України за Угодою про асоціацію було розроблено проект Закону України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів». Проект врахував основні положення Директиви № 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства, Регламенту Комісії № 600/2012 про верифікацію звітів про викиди парникових газів і звітів про тонно-кілометри та акредитацію верифікаторів, а також Регламенту Комісії № 601/2012 про моніторинг та звітність щодо викидів парникових газів.

По-друге, в Україні було ухвалено декілька важливих законів, які мають безпосереднє відношення до сфери зміни клімату. У межах управління довкіллям та інтеграції екологічної політики до інших видів галузевої діяльності 23 травня 2017 року був прийнятий Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» [3], яким запрова-

джується достатньо прозора європейська модель процедури оцінки впливу на довкілля, визначені терміни та стадії її проведення і який стосується майже всіх підприємств реальної економіки. Стаття 6 Закону передбачає обов'язок суб'єкта господарювання включати у звіт про оцінку впливу на довкілля опис факторів довкілля, які ймовірно зазнають впливу з боку планованої діяльності та її альтернативних варіантів, у тому числі кліматичні фактори (зміна клімату і викиди парникових газів); опис і оцінку можливого впливу на довкілля планованої діяльності, зокрема величини та масштабів такого впливу, характеру, інтенсивності і складності, ймовірності, очікуваного початку, тривалості, частоти і невідворотності впливу, зумовленого, зокрема впливом планованої діяльності на клімат, у тому числі характер і масштаби викидів парникових газів, та чутливістю діяльності до зміни клімату. 20 березня 2018 року ухвалено Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», який визначив наслідки для довкілля як будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, надр, клімату, тощо. Крім того, 28 лютого 2019 року було затверджено Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року, в якій окремий розділ присвячено проблемам зміни клімату, а першою основною засадою державної екологічної політики визначено збереження такого стану кліматичної системи, який унеможливить підвищення ризиків для здоров'я та благополуччя людей і навколишнього природного середовища.

По-третє, Міністерство екології та природних ресурсів для ефективного виконання поставлених задач співпрацює не лише з міжнародними організаціями (ЮНІДО, ПРООН, ЮНЕП, Партнерство задля створення вуглецевих ринків), а й з українськими установами, зокрема, Інститутом космічних досліджень НАН України та Державним космічним агентством України, з якими 7 березня 2018 року було підписаний Меморандум про співробітництво. Меморандум спрямований на удосконалення національної системи обліку викидів та абсорбції парникових газів, зокрема шляхом створення мап покриття Землі, збору та аналізу супутникових даних.

Однак не можна з упевненістю й однозначно стверджувати про блискучі успіхи вищевказаних планів та функціонування установ, оскільки наявні й проблеми з безперешкодною реалізацією зобов'язань. Наприклад, відсутність координації та блокування діяльності Мінінфраструктури з боку Мінприроди України зі взяття зобов'язань зі скорочення викидів в цивільній авіації на період з 2021 по 2023 роки, згідно з Братиславською декларацією генеральних директорів цивільної авіації країн-членів ЄС.

Ще однією проблемою є несерйозне ставлення до вирішення екологічних проблем та неперіоритетність зазначених питань у порядку денному Уряду та Парламенту, неузгодженість з іншими реформами та розподіл проблем довкілля по інших галузевих розділах, наприклад, «Безпека та оборона».

На даний момент не прийнято Закон України «Про Державну інспекцію з охорони довкілля України», яка б виконувала контролюючу функцію за дотриманням вимог законодавства про охорону навколишнього середовища. Угода про асоціацію також передбачає імплементацію Кіотських механізмів, у яких зазначено просування Механізму спільного впровадження у рамках Кіотського протоколу, однак нині за наслідками імплементації цього пункту було притягнуто до відповідальності кількох посадових осіб, причетних до розтрати коштів у сумі 336 млн грн, наданих Україні в рамках механізму торгівлі одиницями встановленої кількості та схеми зелених інвестицій.

Загалом України має доволі непоганий потенціал для повного виконання положень за Угодою про асоціацію. Прогресивним кроком стане прийняття базового Закону України «Про енергетичну ефективність». Окрім цього, запроваджуються важливі європейські інструменти, такі як екодизайн. Він допоможе у виконанні вимог щодо енергоефективності та підвищенні екологічності енергоспоживчих продуктів. Нововведення передбачені Технічним регламентом щодо встановлення системи для визначення вимог з екодизайну енергоспоживчих продуктів, набрання чинності якого відбулося 6 квітня 2019 року. Документ є рамковим, передбачає прийняття

близько 30 спеціалізованих технічних регламентів і встановлює вимоги, яким повинні відповідати енергоспоживчі продукти залежно від типу та які сприятимуть вищій енергоефективності [5].

Отже, виконання Україною зобов'язань за Угодою про асоціацію зі зміни клімату не стоїть на місці. Поступово реалізуються вимоги і запроваджуються нові механізми, незважаючи на труднощі, які виникають.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2017-p#n8>.
3. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
4. Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245255506
5. Технічний регламент щодо встановлення системи для визначення вимог з екодизайну енергоспоживчих продуктів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/804-2018-п>.

Implementation of the International Legal Obligations by Ukraine Relating to Climate Change

Bielykh Dariia

Abstract. The topic relates to the obligations assumed under the Ukraine-EU Association Agreement. The main points of the article are: status quo of the implementation of the international legal obligations, barriers, and prospective of the reforms.

Key words: climate change, energy efficiency, legislation.

IMPLEMENTATION BY UKRAINE OF THE OBLIGATIONS IN THE SPHERE OF ADAPTATION TO CLIMATE CHANGE UNDER THE ASSOCIATION AGREEMENT WITH THE EUROPEAN UNION

Bondarchuk Y. (3rd year), **Borzenko D.** (3rd year),
Vozovych A. (2nd year), **Honyk B.** (3rd year),
Moroz H. (3rd year), **Stasiukevych I.** (3rd year),
*students of the Speciality 'International Relations',
the Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine¹*

Every year, climate change brings about new challenges requiring states and the international community to respond immediately. Bearing in mind the challenges we face today, we must clearly understand what is likely to happen tomorrow. Thus, it is not counteraction, but rather adaptation to climate change which is the key to sustainable future. As a signatory to the Paris Agreement and within the framework of its obligations under the Association Agreement with the EU, Ukraine must take appropriate procedures to adapt to climate change, and that is to be discussed today.

USA. Data based on average country/region statistical values, will be inapplicable (or even false) in the majority of cases, as they do not reflect the conditions in specific municipalities and can not be an adequate benchmark for assessing the actions taken by the local authorities. National awareness towards climate change vulnerabilities, as well as the available resources to assess and adapt vary greatly. To help communities understand their climate change vulnerabilities and take appropriate endeavors, the U.S. Climate Resilience Toolkit provides a useful five-step process that outlines steps that communities can take to identify, assess, and confront their climate vulnerabilities. First of all, one could distinguish two different methods of implementing climate change strategies:

¹ Scientific supervisor – Andrushchenko S.V., PhD in Political Studies, Associate Professor at the International Relations and Foreign Policy Chair of the Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

sector or geographical approach. Due to unique climate conditions in the USA (it is irrelevant to compare the methods for Alaska and California and, furthermore, come up with universal measures to be employed for these states) applying geographical principle would be a more efficient option. For instance, in the sphere of outside air protection the government initiates electricity conservation and regulating air conditioner temperature, choosing a cleaner means of transportation, refueling cars and trucks after dusk, looking to more efficient engines and less detrimental usage of chemicals [6].

Turkey. Even though there has been limited progress to date on policy development regarding climate change adaptation in Turkey, it is worth noting that it uses sectoral approach in the sphere of adaptation to climate change by identifying which sectors of Turkey's economy could be priorities for investment in climate resilience. These are manufacturing of food and textiles, tourism, wholesale trade (except of motor vehicles and motorcycles), electricity, gas steam and air conditioning etc.

Since current climate changes are likely to significantly affect Turkish economy, the EBRD and IFC analyzed the IRR (Internal Rate of Return) of investment projects aimed at climate resilience; the agriculture sector turned out to have the highest IRR [5].

European Union. Given the European orientation of Ukraine, it is obligatory to examine how the European Union adapts to climate change. In 2013, the European Commission adopted the EU strategy on adaptation to climate change [7]. The EU Adaptation Strategy focuses on three key objectives:

- Promoting action by Member States: The Commission encourages all Member States to adopt comprehensive adaptation strategies (currently 25 have strategies) and provides funding to help them build up their adaptation capacities and take action. It also supports adaptation in cities through the *Covenant of Mayors for Climate and Energy* initiative.
- 'Climate-proofing' action at EU level by further promoting adaptation in key vulnerable sectors such as agriculture, fisheries and cohesion policy, ensuring that Europe's infrastructure is more resilient, and promoting the use of insurance against natural and artificial disasters.

- Better informed decision-making by addressing gaps in knowledge about adaptation and further developing the European climate adaptation platform (Climate-ADAPT).

The Agreement institutionalizing Ukrainian pro-European aspirations contains, *inter alia*, provisions on adaptation to climate change. The Association Agreement between Ukraine and the EU (Annex XXXI) lists three broad areas of cooperation on climate change:

- Implementation of the Kyoto mechanisms, which also envisages promoting the Joint Implementation mechanism within the Kyoto Protocol framework. The implementation of this AA clause has given rise to an investigation against several officials over the embezzlement of UAH 336 million given to Ukraine under the assigned amount units and the green investment scheme;

- Development of an action plan for mitigation of and adaptation to climate change;

- Development and implementation of long-term measures to reduce GHG emissions. Henceforth, the objectives laid down in the Agreement are to be gradually implemented in order to enable further Euro-integration of Ukraine.

Adaptation efforts make up an integral part of the process of implementing climate agreements in Ukraine. In 2017, the Cabinet of Ministers of Ukraine passed Action Plan on the Execution of the Concept of Implementation of State Climate Change Policy until 2030 in which it sets measures of adaptation to climate change as a priority. For the purposes of its implementation, Ukraine should devise effective measures to adapt to climate change and strengthen resilience to climate-related risks and natural disasters. It is established thereupon that the formulation of adaptation policy should be based on a ‘top-down’ and ‘bottom-up’ approaches. The sectors of economy and communities which are most vulnerable to climate change should be dealt with in priority. Most importantly, the Action Plan envisions that Ukraine should devise and implement a National Strategy to Adapt to Climate Change until 2030 which must be coordinated with other appropriate strategic documents [1].

The same year the Ukrainian government adopted the Energy Strategy of Ukraine until 2035 where adaptation to climate change is consid-

ered as one of the priorities of the global energy development [2]. Moreover, in 2018, Ukraine became one of the 10 first countries to pass the Low Carbon Development Strategy for Ukraine until 2050. The Strategy establishes that in a strategic perspective adaptation will be of the same degree of priority as the prevention of climate change [3, p. 25].

Although Ukraine has established a general roadmap in the process of adaptation, much is yet to be done in the upcoming years. For instance, the National Strategy to Adapt to Climate Change until 2030 has to be passed.

The Covenant of Mayors on Climate and Energy is the most ambitious European Union initiative on climate and energy in local areas, which take on voluntary commitments to increase energy efficiency, renewable energy sources and implement climate change adaptation measures in the area. Following this commitment, the signatories of the Treaty are seeking to reduce their own CO₂ emissions by at least 20% by 2020 and by 30% by 2030, thereby contributing to the development of green economy and improvement of well-being [2].

It is vital to understand the state of implementation of adaptation provisions. The total number of signatories in Ukraine is 169. 74 cities committed to reduce CO₂ emissions by 20% by 2020. 95 cities committed to reduce their CO₂ emissions by 30% by 2030. 14.87 million – every third resident of Ukraine – lives in the municipalities, that are signatories to the Agreement (35% of the total population). With this in mind, the Covenant of Mayors seems to have been one of the most impactful Climate Projects in Ukraine to date.

List of references:

1. Енергетична стратегія України на період до 2035 року "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність". URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?jsessionid=FF694854C514F0396A9534A40B332E81.app1?art_id=245234085&cat_id=35109.
2. Річний звіт про діяльність асоціації «Енергоефективні міста України» у 2017 році URL: <http://enefcities.org.ua/upload/files/Zvit%202017%20%D0%BC%281%29.pdf>.
3. Розпорядження КМУ "Про затвердження плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни

клімату на період до 2030 року" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2017-%D1%80>.

4. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. URL: https://menr.gov.ua/files/docs/Proekt/LEDS_ua_last.pdf.
5. Baglee A. Climate Risk Case Study. Pilot Climate Change Adaptation. Market Study: Turkey. 2013. URL: <https://www.ebrd.com/downloads/sector/sei/turkey-adaptation-study.pdf>.
6. Climate Change Adaptation Resource Center. URL: <https://www.epa.gov/arc-x/searchable-case-studies-climate-change-adaptation>.
7. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. URL: <https://www.ebrd.com/downloads/sector/sei/turkey-adaptation-study.pdf>.

Abstract. The article dwells upon the climate policy of the European Union and the appropriate requirements laid down in the Association Agreement. The need to adapt to climate change, as exemplified by the experience of Turkey and the United States, is looked at. The main point of the article is to assess the progress of Ukraine in the field of drawing up climate adaptation strategy and implementing it. Besides, some recommendations to that respect are put forward.

Key words: adaptation to climate change, Association Agreement.

СТАН НАБЛИЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ПРО ЗЕЛЕНІ ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ

ВЕСЕЛОВСЬКИЙ Б.А.,

*магістрант II року навчання
спеціальність «міжнародне право»,
Інститут міжнародних відносин
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна¹*

Нормативною основою для процесу наближення українсько-го законодавства до законодавства ЄС про зелені публічні закупівлі є стаття 153 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та Додаток

¹ Науковий керівник – Взялько І.В., к.ю.н., доцент кафедри порівняльного та європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

XXI «Державні закупівлі» до Угоди, в якому вміщений індикативний графік наближення законодавства України в сфері державних закупівель до відповідного законодавства ЄС.

З української сторони задля виконання даних зобов'язань були ухвалені наступні документи: першим комплексним актом стало Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847 «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». Розпорядження затвердило План заходів з імплементації розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2016-2019 роки (далі – План заходів від 17 вересня 2014 року) [1]. Відповідно до даного Плану заходів, було визначено лише два завдання в сфері державних закупівель, а саме розробка «дорожньої карти» з імплементації положень Директив ЄС у сфері державних закупівель та інтеграція сучасних електронних технологій у сфері державних закупівель. Жодної згадки про зелені публічні закупівлі в даному документі немає.

Наступним документом є Стратегія реформування системи публічних закупівель («дорожня карта») [2]. Вона була затверджена 24 лютого 2016 року Кабінетом Міністрів України, її метою є послідовна адаптація законодавства України до стандартів ЄС у сфері публічних закупівель протягом 2015 – 2022 років. Одним з основних завдань Стратегії є виконання Україною зобов'язань у сфері публічних закупівель, що випливають з Угоди про асоціацію та Угоди СОТ про державні закупівлі від 1994 року (у редакції від 30 березня 2012 р.) і очікуваним відповідно результатом є приведення законодавства України у сфері публічних закупівель у відповідність з вимогами директив ЄС та Угоди СОТ про державні закупівлі. При цьому конкретної згадки про зелені закупівлі в тексті Стратегії немає. Натомість в Плані заходів щодо реалізації Стратегії є завдання щодо адаптації українського законодавства в частині

визначення умов інтеграції соціальних та екологічних стандартів та вимог до виконавців контрактів або до продукції, що закуповується для державних потреб як характеристик та елементів оцінки пропозицій у процедурах закупівлі і розроблення методичних рекомендацій щодо застосування таких змін.

План заходів від 17 вересня 2014 року був скасований Постановою Кабінету Міністрів України «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 25 жовтня 2017 року. Даною Постановою був затверджений новий План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – План заходів від 25 жовтня 2017 року), який містить перелік завдань та кроків щодо імплементації положень Угоди. Завдання за номером 648 містить опис кроків, які Україна має зробити для адаптації законодавства до положень Директиви 2014/24/ЄС та Директиви Ради 89/665/ЄЕС згідно з додатками XXI–F, XXI–G, XXI–H до Угоди про асоціацію, зокрема положень щодо умов інтеграції соціальних та екологічних стандартів та вимог до виконавців контрактів або до продукції, що закуповується для державних потреб, як характеристик та елементів оцінки пропозицій у процедурах закупівлі (статті 74 і 77 Директиви 2014/24/ЄС); стандартів підтвердження якості продукції та міжнародних стандартів маркування продукції, вимог та методів визначення вартості закуплених товарів, робіт та послуг з розрахунку їх повного життєвого циклу та додаткових витрат на екологічні, соціальні та технологічні наслідки використання відповідної продукції (статті 31, 68, 78–82 Директиви 2014/24/ЄС). Для цього Уряд пропонує розробити законопроект про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» щодо адаптації законодавства до положень Директиви 2014/24/ЄС та Директиви Ради 89/665/ЄЕС та опрацювати даний законопроект з експертами з права ЄС. Термін виконання даного завдання становить 4 роки з дня набуття чинно-

сті відповідного розділу Угоди, тобто до 1 січня 2020 року. Тобто даний план повністю повторює положення Плану заходів щодо реалізації Стратегії, додаючи лише як один з кроків консультування з експертами з права ЄС щодо даного сектору.

Моніторинг виконання цих зобов'язань здійснюється як на урядовому, так і на громадському рівні. Відповідно до останнього Звіту про виконання Угоди про асоціацію за 2018 року, нічого не сказано про виконання зобов'язань щодо створення системи зелених публічних закупівель в Україні. Розуміючи, що кінцевий термін виконання даних зобов'язань 1 січня 2020 року, можна допустити, що реально відомості про виконання певних ініціатив в рамках зелених публічних закупівель в Україні ми зможемо побачити в звіті Уряду за 2020 рік.

Громадський контроль здійснюється неурядовими аналітичними організаціями, як наприклад, Український центр європейської політики (далі – УЦЄП). Дана громадська організація щороку публікує власний, незалежний від оцінку Уряду, звіт про виконання Угоди про асоціацію Україна-ЄС, залучаючи до цього профільних експертів з числа членів експертних кіл та громадських організацій. В 2018 році, ГО «УЦЄП» випустила кумулятивний Звіт за 2014-2018 роки, в якому також було охоплено і сектор публічних закупівель [3]. Але, на жаль, сфера зелених публічних закупівель теж залишилась поза зором секторального експерта, адже кінцевий термін виконання зобов'язань України щодо зелених публічних закупівель не входив до кола, окресленого часовими рамками відповідного Звіту.

Щодо підтримки процесу гармонізації українського законодавства в сфері зелених публічних закупівель зі сторони експертних кіл, то потрібно також згадати, що ще до підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС, розпочав діяти проект «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС» за підтримки ЄС. Загальною метою Проекту було визначено: «сприяння розвитку сталої та узгодженої системи управління державними фінансами шляхом створення всеосяжної та прозорої нормативно-правової бази, ефективної інституційної інфраструктури у сфері державних

закупівель, а також удосконаленню підзвітності та професійної етики органів державної влади у сфері державних закупівель і розвитку системи державної допомоги в Україні» [4, с. 5]. Правовою основою для функціонування такого проекту виступали статті попередньої Угоди про партнерство та співробітництво України та ЄС, яка втратила свою чинність з набуттям сили Угоди про асоціацію. Частина 2 статті 51 та стаття 55 закріплювали норми про співробітництво України з ЄС в сфері державних закупівель та з метою створення умов для відкритого та конкурентоспроможного укладання контрактів на товари та послуги, зокрема шляхом проведення тендерів [5].

Після набрання чинності з 1 січня 2016 року розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що регулює безпосередньо питання створення зони вільної торгівлі, зокрема і питання публічних закупівель, даний проект почав працювати над гармонізацією українського законодавства вже за новими правилами, а саме статтею 152 Угоди про асоціацію і відповідним Додатком XXI «Державні закупівлі». В липні 2016 року проект «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС» випустив Звіт щодо посібника із «зелених» закупівель на основі критеріїв, прийнятих в ЄС щодо зелених закупівель. Даний посібник є зібранням керівних принципів для державних замовників та приватних суб'єктів, які бажають впроваджувати поступово зелені публічні закупівлі, містить опис принципів та діючих практик в ЄС, а також містить відповідні рекомендації для України. Даний посібник став першим рекомендаційним та таким собі всеохоплюючим документом, виданим поважними експертами з питання державних/публічних закупівель щодо саме зелених публічних закупівель та їх функціонування, переваги та ризики.

В цілому, експерти проекту висловлюють таку ж саму думку, як і ми, що активний процес моніторингу та підбиття якихось підсумків щодо інтеграції екологічних та соціальних критеріїв в процес публічних закупівель в Україні розпочнеться лише з 2019 року, коли почне втілюватись 5-й етап адаптації українського законодавства в сфері публічних закупівель відповідно до Додатку XXI до Угоди про асоціацію з Європейським союзом.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847 «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80#n12>.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 175-р Про Стратегію реформування системи публічних закупівель («дорожню карту»). URL: http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2018/12/Report_2014-2018_WEB_FINAL.pdf.
3. Стін Бруун-Нільсен. Звіт щодо посібника із «зелених» закупівель. URL: http://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2016/09/REPORT-ON-GREEN PROCUREMENT MANUAL_UKR.pdf.
4. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012.

The state of the approximation of the Ukrainian legislation to EU legislation on green public procurement

Veselovskyi Bohdan

Abstract. This article is devoted to the state of fulfillment by Ukraine of the commitments to harmonize its own legislation on green public procurement with those EU law in this area that still have not conformed to it. In particular, it is the integration of environmental, social and innovative criteria in the public procurement process, the possibility of applying environmental criteria during the award of the contract, as well as improving the eco-labeling system by January 1, 2020. While analyzing reports from both the Government of Ukraine and independent non-governmental organizations, there was a lack of progress in this area, but there are still some shifts.

Key words: European Union, European Union Law, green public procurement, EU Directive 2014/24 on public procurement, EU-Ukraine Association Agreement.

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА СВІТОВОГО ДОСВІДУ НЕФІНАНСОВОГО ЗВІТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ СТОСОВНО ЕКОЛОГІЧНОГО АСПЕКТУ В УКРАЇНІ

Д'яченко Б.В.,

студент 3 курсу

спеціальність «міжнародне право»,

Інститут міжнародних відносин

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна¹

У сучасній європейській практиці стрімкого розвитку набувають новітні тренди звітування підприємств, які включають окрім класичних фінансових, також ESG показники. Визнаючи важливість таких показників, у Європейському Союзі нефінансове звітування набуло закріплення у Директиві 2014/95/ЄС, в якій визначаються основні суб'єкти щорічного нефінансового звітування та критерії такого звітування. Зокрема Директива встановлює, що у щорічному нефінансовому звіті підприємства з кількістю працівників більш ніж 500 мають включати у щорічний звіт про управління інформацію про ефекти та вплив діяльності підприємства як мінімум у таких аспектах: екологічному, соціальному та питання зайнятості, поваги прав людини, боротьби з корупцією та хабарництвом [5].

У екологічному аспекті така звітність сприяє прозорості діяльності підприємства та дотриманню ним екологічного законодавства. У Директиві зазначається, що компанії, які підпадають під дію цієї Директиви, можуть використовувати національні рамкові підходи або загальноєвропейські, наприклад, систему екологічного менеджменту та аудиту (EMAS – Eco-Management and Audit Scheme), або міжнародні підходи, такі як Глобальний договір ООН (UN Global Compact), Керівні принципи підприємницької діяльності в аспекті прав людини (Guiding Principles on Business and Human Rights),

¹ Науковий керівник – Медведєва М.О., д.ю.н., доцент, професор кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

здійснюючи рамковий підхід Організації Об'єднаних Націй, що стосується «захисту та засобів правового захисту», Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств (Organization for Economic Cooperation and Development Guidelines for Multinational Enterprises), Стандарт ISO 26000 – «Керівництво із соціальної відповідальності» (International Organisation for Standardisation's ISO 26000), Тристороння декларація принципів, що стосуються багатонаціональних корпорацій і соціальної політики, Міжнародної організації праці (International Labour Organisation's Tripartite Declaration of principles concerning multinational enterprises and social policy), Керівництво по звітності у сфері сталого розвитку Глобальної ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative), або інші визнані міжнародні підходи» [5].

Світова спільнота рухається у напрямку розвитку стандартів звітування. Одним з найрозвинутіших підходів у сфері звітування з екологічних аспектів є стандарти GRI. За стандартами GRI, при звітуванні про свій вплив на екологію, підприємства мають брати до уваги такі фактори, як:

1. Використання матеріалів;
2. Використання енергії;
3. Використання водних ресурсів;
4. Вплив на біорізноманітність;
5. Викиди;
6. Сміття та відходи;
7. Виконання екологічних нормативів;
8. Екологічна оцінка постачальників [4].

Прозорість у цих питаннях допомагає контролювати виконання компаніями вимог як внутрішнього законодавства, так і міжнародного права, а також робити оцінку їх впливу на навколишнє середовище.

Наближаючи своє законодавство до європейського, Україна закріпила нефінансове звітування у Законі «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», удосконаливши деякі положення. Згідно з цим Законом,

звіт про управління, який повинен містити нефінансову інформацію, є обов'язковим для середніх та великих підприємств. Звітвання в Україні регулюється Наказом Міністерства фінансів «Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління». Проте екологічний аспект, як і в Директиві ЄС, стосується лише великих підприємств [1]. На відміну від Директиви ЄС, українське законодавство не містить прямих відсилок до міжнародних стандартів звітування [1, 5]. Також українське законодавство не конкретизує аспекти, за якими підприємства повинні звітувати.

У висновку варто зазначити, що нефінансова звітність підприємств у екологічному аспекті є важливим фактором контролю за дотриманням підприємствами вимог законодавства та впливу на навколишнє середовище. Впровадження європейських практик щодо звітування підприємствами стосовно їх впливу на екологію зіграє важливу роль у виконанні Україною зобов'язань щодо захисту навколишнього середовища. Наближення українського законодавства до стандартів нефінансового звітування зіграло позитивну роль у відкритості та прозорості діяльності підприємств. Задля більш ефективного впровадження норм звітування, у методичні рекомендації потрібно включити міжнародні стандарти та практики звітування.

Список використаних джерел:

1. Наказ «Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління» 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18>.
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>.
3. Безверхий К. В. Економічна сутність поняття «нефінансова звітність». *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*: зб. наук. праць. 2017. №1-2. С. 23-34.
4. GRI Environmental Standards 2018. URL: <https://www.globalreporting.org/standards/gri-standards-download-center>.
5. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj>.

Legal analysis of implementation of the European and the world experience of corporate non-financial reporting on the environmental aspects in Ukraine

Diachenko Bohdan

Abstract. The author describes legal aspect of the corporate non-financial reporting in Ukraine, and compare them with the EU and world practices.

Key words: non-financial reporting, GRI standards, environmental aspect.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ І БЕЗПЕКИ ПИТНОЇ ВОДИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА УКРАЇНІ

ІВАНОВА А.А.,

студентка 3 курсу

*спеціальність «міжнародне право»,
факультет міжнародних відносин,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна¹*

Важливим елементом добробуту людини та дотримання основних її прав, включаючи право на життя, становить можливість забезпечення біологічних потреб для належного функціонування організму. Відтак, право на питну воду становить наріжний камінь права на гідний рівень життя, здоров'я та безпечне природне середовище.

У резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 64/292 від 28 липня 2010 року та коментарі Комітету ООН з економічних, соціальних та культурних прав № 15 від 2002 року визначено право на питну воду та належний санітарний стан як обов'язкову складову основного права людини на життя та здоров'я [1]. Проте залишається важливим питання правової визначеності цього права у нормативних актах України та Європейського Союзу (ЄС).

¹ Науковий керівник – Невара Л.М., к.ю.н., заступник декана факультету міжнародних відносин з навчально-методичної роботи, доцент кафедри міжнародного права.

Зважаючи на те, що потреба у воді є одним із базових запитів людини, право людини на питну воду справедливо розглядається як фізичне право, без якого неможливе людське існування. Право на питну воду на території держави стоїть поруч із іншими такими фундаментальними правами, як право на життя та право на їжу (продовольство) [2, с. 64-65].

До основних нормативно-правових актів, якими регулюється право на питну воду та її якість в Україні, є Закони України: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про питну воду та питне водопостачання», Водний Кодекс України, Кодекс законів про надра, «Про житлово-комунальні послуги». Нормування якості та безпеки питної води віднесено до сфери підзаконних нормативних актів, але в Україні діють одночасно два стандарти: ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» та ДСТУ 7525:2014 «Вода питна. Вимоги та методи контролювання якості». Таким чином, правовідносини у сфері централізованого водопостачання регулюються положеннями житлово-комунального законодавства, а правовідносини з видобування, очистки води – нормами водного, екологічного законодавства та законами про надра.

Правове регулювання якості та безпеки питної води ЄС виконується на основі «директив». На відміну від регламенту чи рішення, інструментів прямої дії, директива запроваджується через національне законодавство. Вона зобов'язує державу-члена у певний термін вжити заходів, спрямованих на досягнення визначених у ній цілей. Директиви – підпорядкований інструмент, вони повинні відображати положення договорів, але вони так само, як і договори, мають верховенство над національним правом. Тож, якщо якась країна не запровадила вчасно відповідну директиву до національного законодавства, вона однаково має силу закону в цій країні, і її порушення може бути оскаржено в Суді ЄС [3].

Засадничою директивою для регулювання водних ресурсів виступає «Водна Рамкова Директива ЄС 2000/60/ЄС», а без-

посередньо якість та безпека питної води регулюється Директивою 98/83/ЄС.

Завданням Директиви 98/83/ЄС є захист людини від шкоди, завданої споживанням неякісної води, гарантуючи безпеку здоров'я шляхом встановлення нормативів та вимог до їх моніторингу. Директива поширюється на питну воду з розподільної мережі (водопроводу), пляшок, цистерн, контейнерів, індивідуальних джерел продуктивністю 10 м³ /добу та більше або таких, що обслуговують 50 осіб та більше (для менш продуктивних, якщо вода надходить у комерційну або громадську мережу), а також для виробництва продукції на промислових підприємствах, що потребує використання води питної якості [4].

У ст. 6 Директивою 98/83/ЄС визначено, що параметричні значення, встановлені місця контролю якості води: у випадку постачання води з системи водопостачання, в якому вона з'являється з кранів, у випадку, коли вода постачається з цистерни, в пункті, в якому вона з'являється з цистерни, у випадку, коли вода розливається у пляшки або контейнери, і призначена для продажу, у пункті, у якому вода розливається в пляшки або контейнери, у випадку використання питної води для цілей харчової промисловості, у пункті, де вода використовується на підприємстві [5]. Проте в національному законодавстві недостатня увага приділена контролю за якістю обладнання та матеріалів (труби, тара, крани, тощо). Для забезпечення належних заходів з метою зменшення або усунення ризику невідповідності параметричним значенням Директива вимагає суворо дотримуватись вимог інформування населення щодо змін у кількості та якості питної води.

Важливо виділити, яким чином механізм інформування встановлено в українському законодавстві: Указом Президента України від 25.06.2013 р. № 350/2013 органи місцевого самоврядування зобов'язані проводити експертизи та публікувати результати відповідності питної води вимогам ДСанПІН 2.2.4-171-10 [6]. Та вже у Законі України від 10.12.2015 № 887-VIII, яким передбачено механізм збору і опублікування інформації щодо питної води в системі

централізованого водопостачання, фактично дозволено невиконання цих умов [10]. І хоча нормами Закону № 887-VIII споживачам у сферах централізованого питного водопостачання та водовідведення гарантується безперешкодний та безоплатний доступ до інформації про стан якості наданих послуг, тим не менш, зі змісту ст.ст. 1, 2 цього закону така інформація оновлюється виключно за потреби, але не рідше одного разу на квартал.

Тим не менш, проблема не тільки у механізмі інформування, а й самого закріплення стандартів якості питної води у вітчизняному законодавстві. Діючий ДСанПіН 2.2.4-171-10 не відповідає нормативам Директиви 98/83/ЄС, а ДСТУ 7525:2014 носить рекомендаційний характер.

У результаті проведеного дослідження правового забезпечення якості та безпеки питної води авторка виявила проблеми правової визначеності через численні розбіжності всередині національного законодавства. Правове регулювання якості питної води в Європейському Союзі закріплено шляхом введення Директив, відповідно до яких держави-члени формують національне законодавство. Зміст директиви чітко та лаконічно вирішує основні нормативні положення забезпечення права на питну воду.

Вітчизняне законодавство, у свою чергу, не виділяється ефективністю через неузгодженість, а часто суперечливість між собою його положень. Для вирішення цих завдань необхідно вдосконалити Закон України № 887-VIII, встановивши вимогу щодо щомісячного повідомлення про якість послуг з питного водопостачання населення.

Разом з цим, доцільно в подальшому узгодити нормативні документи у сфері стандартизації систем питного водопостачання для недопущення погіршення якості води та привести їх у відповідність до вимог Директиви ЄС, що потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 64/292 від 28 липня 2010.
URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/479/37/PDF/N0947937.pdf?OpenElement>.

2. Ладиченко В.В. Місце права на питну воду в системі прав людини. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 23. С. 62-65.
3. Глосарій термінів Європейського Союзу. URL: http://europa.dovidka.com.ua/d.html#_Точ90362120.
4. Зоріна О.В. Імплементация в Україні директиви 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною. *Гігієна населених місць*. № 63. 2014. С. 85-93.
5. Директива Ради 98/83/ЄС «Про якість води, призначеної для споживання людиною» від 3 листопада 1998 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_963/ed20170208.
6. Закон України «Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, тепlopостачання, централізованого постачання гарячої води, централізованого питного водопостачання та водовідведення» від 10.12.2015 № 887-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/887-19>.
7. Указ Президента України від 25.06.2013 № 350/2013 про рішення РНБО України від 25.04.2013 «Про стан виконання рішення РНБО України від 27.02.2009 року «Про стан безпеки водних ресурсів держави та забезпечення населенням якісною питною водою в населених пунктах України» URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-13>.

Legal regulation of the quality and safety of drinking water in the European Union and Ukraine

Ivanova Anastasiya

Abstract. The theses are devoted to the study of the mechanism of legal regulation of ensuring the right to qualitative drinking water. The author conducted a comparative analysis of Directive 98/83/EC and the system of normative legal regulation of the quality and safety of drinking water in Ukraine. The basics of the right to be informed about the state of water supply in Ukraine and the EU were defined.

Key words: drinking water condition, drinking water quality, standardization of indicators for monitoring of drinking water standards, environmental awareness.

«ЗЕЛЕНИЙ МАРКЕТИНГ» КРІЗЬ ПРИЗМУ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

ІВАНОВА О.О.,

студентка 3 курсу

спеціальність «міжнародне право»,

факультет міжнародних відносин

Національний авіаційний університет,

м. Київ, Україна¹

Мета дослідження полягає у тому, аби проаналізувати питання еко-маркування та «зеленого» маркетингу в Україні, та з'ясувати, чому саме це явище розвивається та набуває популярності. Розкриття формування попиту і стимулювання збуту, планування бізнесу з врахуванням екологічних аспектів – найактуальніша проблема на сучасному етапі розвитку сталого (збалансованого) виробництва та споживання і основне завдання «зеленого» маркетингу. «Зелений» маркетинг повинен починатися на стадії розробки концепції продукту.

Екологічний (довкільний, зелений) маркетинг – це функція управління, яка організовує і спрямовує діяльність підприємств (організацій), пов'язану з оцінкою і перетворенням запитів споживачів в екологічно орієнтований попит на товари і послуги, що сприяють збереженню якісного та кількісного рівня основних екосистем, задовольняють потреби як окремих осіб, так і організацій або суспільства в цілому [1].

Концепція соціально-етичного маркетингу стверджує, що завданням організації є встановлення потреб та інтересів цільових ринків і забезпечення бажаної задоволеності більш ефективними і більш продуктивними способами з одночасним збереженням або зміцненням благополуччя споживача й суспільства в цілому [1].

З кожним днем в суспільстві зростає занепокоєність через виникнення низки проблем, які пов'язані зі станом здоров'я людини та довкілля, а також загострення кризи, що нагадує нам про обме-

¹ Науковий керівник – Неваха Л.М., к.ю.н., заступник декана факультету міжнародних відносин з навчально-методичної роботи, доцент кафедри міжнародного права.

женість ресурсів. Людство почало усвідомлювати, що екологізація будь-якої діяльності – єдиний правильний вибір суспільства. Потребує нових підходів й традиційний маркетинг, що з року в рік набуває суттєвих недоліків.

Для досягнення успіху на ринку екологічно орієнтовних товарів та послуг важливо донести споживачеві інформацію, що саме ця продукція є більш корисна для здоров'я та довкілля. Дуже велику роль у цьому відіграє екологічне маркування. Воно не замінює законодавчих вимог, а забезпечує систему визначення того, яким чином процеси виробництва та споживання продукції впливають на навколишнє середовище та здоров'я людини. За цією системою закріплено серію міжнародних стандартів ISO 14020.

При оцінці соціальної сторони маркетингу будь-якої компанії важливим є аналіз мотивів запровадження «зеленого» маркетингу в діяльність підприємства і відповідь на такі питання: як глибоко екологічний («зелений») маркетинг опрацьований з точки зору короткотермінової та довготермінової стратегії та як глибоко він є інтегрованим у поточну діяльність фірми.

Перші кроки в Україні в цій сфері були покладені, завдячуючи Президенту української організації «Жива планета», що є її органом еко-сертифікації, Світлані Берзіній. В Україні розроблено близько 50 сертифікатів екостандартів. Нині, за її даними, лише 60 українських товаровиробників сертифікували власну продукцію – загалом 230 найменувань. Берзіна С. зауважує, що цього, порівняно з іншими країнами, які розвивали еко-маркування на початку 90-х, замало [2]. Для прикладу: в ЄС марковано 25 тисяч найменувань [2].

Першими компаніями, що почали застосовувати в своїй діяльності інструменти екологічного маркетингу, були великі транснаціональні корпорації McDonald's, Shell, Mobil, а також деякі національні товаровиробники, переважно у текстильній та харчовій промисловості. На відміну від юридичної відповідальності, соціальна відповідальність підприємства є не загальнообов'язковою, а, навпаки, добровільною. Як зазначає Ш. Харрісон: «Комерційні організації не належать державі, тому вони не повинні надавати громад-

ські послуги і створювати громадські служби, які зобов'язані надавати державні організації, що фінансуються за рахунок податкових надходжень. Але, з іншого боку, компанія, як частина суспільства, яка функціонує в цьому суспільстві, зобов'язана розглядати свою поведінку, як частину ролі, яку вона виконує в суспільстві» [3].

У висновку хотілося б зазначити, що для нашої країни питання ефективності функціонування державних організацій, покликаних забезпечувати потреби таких некомерційних сфер, як охорона здоров'я, освіта, наука і культура, мистецтво і спорт, соціальна та екологічна сфери, стоїть найбільш гостро. Таким чином, якщо українські компанії почнуть задовольняти довгострокові потреби суспільства у спонсорстві і благодійності, їх імідж, громадська думка про них, а також репутація на внутрішньому і зовнішньому ринках неодмінно виростуть. Тому не можна говорити виключно про моральну природу походження соціально-етичного маркетингу, який може розглядатися, по-перше, як маркетинговий інструмент, по-друге, як інструмент внутрішнього PR, і, по-третє, як прояв соціальної громадськості підприємства, його суспільної місії.

Список використаних джерел:

1. Буркинський Б. В. Еколого-економічні орієнтири стратегії сталого розвитку України. Київ, 1998. 81 с.
2. Нові тенденції URL: <http://ecolabel.org.ua/index.php?id=391>.
3. Харрисон Ш. Корпоративная и социальная ответственность : согласование поведения и репутации : пер. с англ. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 256 с.

Green marketing through the prism of an Association Agreement with the European Union

Ivanova Olha

Abstract. To uncover the formulation of demand and sales promotion, business planning taking into account environmental aspects is the most urgent problem at the present stage of development of sustainable (production) production and consumption and the main task of «green» marketing. «Green» marketing should begin at the development stage.

Key words: green marketing, eco-standard, international association, European Union.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИН ЕКОЦИДУ В МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Кішоян А.А.,

*студентка 3 курсу
спеціальність «міжнародне право»,
факультет міжнародних відносин
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна¹*

Актуальність проблеми полягає у тому, що на сучасному етапі на теренах України існує таке явище, як погіршення стану екосистеми. Україна належить до малолісистих країн: ліс покриває лише шосту частину її території. Але при цьому експорт деревини з України в 2,5 рази перевищує імпорт. Споживче ведення лісового господарства призводить до того, що ліси не відновлюються і втрачають біологічну стійкість. Прямий наслідок нераціональної вирубки лісів – збільшення частоти та інтенсивності пожег у західних областях України, особливо – Закарпаття.

Екоцид – це масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу. Екоцид є кримінально караним діянням як в міжнародному, так і в українському праві [1]. В міжнародному праві екоцид сприймається як вплив на біосферу, літосферу, гідросферу та атмосферу Землі з метою зміни їх динаміки, складу чи структури, вплив на (або через) космічний простір, що може потягнути чи потягнуло масове знищення наповнення сфер Землі, інші тяжкі наслідки.

Особливо тяжкою формою екоциду є воєнний екоцид – порушення екосистем середовища проживання людини в результаті бойових дій, які мають військову і політичну ціль. Під час війни в Перській затоці урядові війська Іраку навмисне підірвали 1200 нафтових родовищ, низку нафтобаз та танкерів. Продукти згорання

¹ Науковий керівник – Невара Л.М., к.ю.н., заступник декана факультету міжнародних відносин з навчально-методичної роботи, доцент кафедри міжнародного права.

потрапили в атмосферу, ґрунти та Світовий океан, спричинивши безпрецедентні забруднення довкілля.

Також яскравим прикладом воєнного екоциду є події, які відбуваються на території України. Під час воєнних дій терористи цілеспрямовано обстрілюють Авдіївський коксохімічний завод (Донецька область). Руйнування інфраструктури цього підприємства становить величезну загрозу викидів небезпечних хімічних сполук у довкілля. Згідно з міжнародним правом, ці акти підпадають під визначення «воєнного екоциду» [2].

Саме через недосконалість міжнародного права навколишнього середовища в плані реалізації ухвалених міжнародних домовленостей, низький рівень імплементації взятих державами на себе зобов'язань все частіше лунають заклики до створення універсальної природоохоронної організації, яка б мала значні правотворчі та правозастосовчі повноваження.

На порядку денному стоїть питання не просто про вдосконалення інституційного механізму, а про надання йому характеру ефективної інтегральної системи, при цьому будь-які міркування з приводу можливого порушення принципу невтручання у внутрішні справи чи обмеження суверенітету є недоречними, оскільки екологічна сфера все більше інтернаціоналізується, а екологічні проблеми набувають все більше глобального характеру. Необхідно створити постійну глобальну екологічну організацію нового типу з універсальним членством і множинним національним представництвом [3].

Наразі в Україні існує дисциплінарна, адміністративна, цивільна і кримінальна відповідальність за порушення екологічного законодавства, про що вказано у ст. 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [2]. Кримінальна відповідальність за екологічні злочини – це найсуворіший вид відповідальності. Він конкретизується у розділі 8 Кримінального кодексу України, і по окремих статтях передбачає до 10-12 років позбавлення волі. До таких злочинів відноситься і екоцид.

Зміст нормативних приписів КК України, які визначають склад екоциду, в основному узгоджується зі змістом відповідних

нормативних положень міжнародного кримінального права. Згідно з міжнародними нормами, екоциду притаманний наслідок у вигляді обширної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому середовищу, яка значною мірою співставна з таким наслідком, як екологічна катастрофа за КК України, запропоноване доповнення ст. 441 КК України частиною другою одержує додаткове обґрунтування [4].

Отже, можна дійти висновку, що проблема погіршення стану екології пов'язана з ціленаправленим знищенням екосистем. Якщо на національному рівні є механізм притягнення до відповідальності за злочин екоциду, то на міжнародному, на жаль, він не є ефективним. Хоча на сучасному етапі існує багато міжнародних угод – добровільні кодекси поведінки, резолюції ООН, договори, конвенції, протоколи тощо – ситуація загострюється. Жодна з цих міжнародних угод не забороняє екоцид. Сила закону про екоцид полягає в тому, що вона створює юридичний обов'язок піклування про природу. Тому постає нагальна потреба у створенні спеціального наднаціонального органу, який би розглядав екологічні спори.

Список використаних джерел :

1. Буткевич О. В. Українська дипломатична енциклопедія. Київ: Знання України, 2004. 706 с.
2. Василенко І. П. Прокуратура відкрила кримінальне провадження через екоцид на Донбасі. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/29245689.html>.
3. Конвенція про заборону військового або будь-якого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_258.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Responsibility for the crime of ecocide in international and national law.

Kishoian Armine

Abstract. The urgency of the problem is in the fact that at the present stage in Ukraine there is a phenomenon such as the deterioration of the ecosystem. Ukraine belongs to the lesser-developed countries –

the forest covers only one-sixth of its territory. Nevertheless exports of wood from Ukraine are 2.5 times higher than imports. Consumer forestry leads to the fact that forests do not recover and lose biological stability. The direct consequence of irrational deforestation – an increase in the frequency and intensity of floods in the western regions of Ukraine, especially – Transcarpathia.

Key words: ecocide, military ecocide, international responsibility, criminal liability.

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ ТА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Кузуб А.Т.,
*студентка 3 курсу
спеціальність «міжнародне право»,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна¹*

Наразі в Україні постає гостра проблема з утилізацією відходів. Через те, що сортування та переробка сміття не передбачена законодавством, лише 5-10% відходів проходять ці процеси. Зараз управління сміттям орієнтовано на захоронення на звалищах, полігонах, що призводить до екологічної небезпеки, оскільки небезпечні відходи не проходять процеси сортування та утилізації, а потрапляють до загальної купи.

Більшість відходів в Україні або взагалі не використовуються або проходять через найпростіші технологічні схеми, які не забезпечують повної реалізації їхнього ресурсного потенціалу [1, с. 151]. Тому в країні необхідно налагодити систему збору, переробки відходів для зменшення екологічних ризиків та максимального ви-

¹ Науковий керівник – Медведєва М.О., д.ю.н., доцент, професор кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

користання вторинних ресурсів. Це призведе до створення економічних можливостей для розвитку процесів з переробки відходів, а також до розвитку бізнесу у цій сфері, який вже давно процвітає у європейських державах. Для забезпечення цього уряд України розробив Національну стратегію [2], Національний план управління відходами [3], значну кількість законопроектів. Також Україна ратифікувала Базельську конвенцію «Про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням» та взяла на себе зобов'язання вживати заходів, які призведуть до зниження виробництва небезпечних відходів. Згідно з цією конвенцією Україна має забезпечити наявність відповідних об'єктів з видалення для екологічно обґрунтованого використання небезпечних та інших відходів незалежно від місця їх видалення. Ці об'єкти, по можливості, повинні бути розташовані в її межах.

Підписавши Угоду про асоціацію, Україна взяла на себе низку зобов'язань відповідно до Директив ЄС. Стандарти, які містяться в Директивах ЄС, Україна повинна імплементувати у національне законодавство [4, с. 16]. Ці документи спрямовані на захист навколишнього середовища від негативних наслідків антропогенної діяльності, пов'язаної з відходами.

Відповідно до Рамкової Директиви № 2008/98/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 листопада 2008 р. «Про відходи та скасування окремих Директив» встановлюється принцип створення «ієрархії пріоритетів поводження з відходами» [5, с. 108], тобто унеможлиблюється утворення відходів. В основі лежить повторне використання та переробка сміття, а не спалювання та захоронення відходів на сміттєзвалищах, як це у нас переважно практикується. Директива зобов'язує забруднювача нести відповідальність за ліквідацію наслідків своїх дій. Також покладається тягар вирішення проблем з відходами на виробника товару. Це призводить до виготовлення ним максимально екологічної продукції. В основі такого підходу лежить те, що виробники та імпортери продукції несуть відповідальність за неї протягом усього життєвого циклу, включаючи стадію обігу, збирання та утилізації [5, с. 106].

Хоча в Україні були спроби запровадження податку на виробництво та імпорт упаковки й товарів в упаковці, шин пневматичних гумових, мінеральних чи синтетичних олив (масел), електричного та електронного обладнання, однак такі спроби суперечать Директивам ЄС та унеможливають перехід до європейських стандартів.

Директива № 2006/21/ЄС від 15 березня 2006 р. «Про управління відходами видобувних підприємств та внесення змін і доповнень до Директиви 2004/35/ЄС» встановлює вимоги для споруд, в яких накопичуються промислові відходи. Основною метою директиви є недопущення аварій, які можуть забруднити навколишнє середовище у великих масштабах. Однак в Україні переробляється тільки 3-5% побутових відходів та захоронюються 95% сміття, при тому, що в країнах ЄС показник захоронення становить – 25,3%, перероблення – 48,1% та спалення – 26,6% відходів. Наприклад, у Бельгії у 2008 році було захоронено менше 4% від загального обсягу твердих побутових відходів (ТПВ) [5, с. 107]. За даними Євростату, за 2017 рік в ЄС було перероблено 74 млн тонн, захоронено на звалищах – 58 млн тонн, спалено – 68 млн тонн побутового сміття [6]. Для багатьох держав процес переробки сміття навіть перетворився на бізнес. Значна частина європейських країн мають недостатню кількість сировини для переробки, тому навіть купують її в інших країнах (Німеччина, Швейцарія).

В Директиві Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 р. «Про захоронення відходів» із змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003, йдеться про те, що захоронення відходів є заходом останньої необхідності, який необхідно звести до мінімуму [5, с. 109]. Однак зі згаданої вище статистики видно, що Україна, навпаки, використовує цей спосіб як основний. На даний момент в країні існує близько 28 тисяч несанкціонованих сміттєзвалищ, які не відповідають нормам екологічної безпеки, що є порушенням вищезгаданої директиви. Більше 15% об'єктів захоронення відходів перевантажені та не відповідають санітарним нормам [5, с. 7]. І ми маємо лише близько 6 тисяч законних сміттєзвалищ, приблизно 60 систем збирання і знезараження фільтратів та десятків систем з вилучення

та утилізації газу, який утворюється на звалищах. Зрозуміло, що таких заходів катастрофічно мало для вирішення проблеми з відходами в Україні. Для подолання проблеми необхідно провести інвентаризацію полігонів ТПВ відповідно до критерії екологічної безпеки та директив ЄС; закрити сміттєзвалища, які не відповідають цим вимогам або привести їх у відповідність; розпочати будівництво регіональних сміттєвих комплексів; забезпечувати сортування/повторне використання/переробку відходів перед їх захороненням; переглянути порядок формування тарифів на захоронення відходів. З 1 січня 2018 року Україна повинна сортувати всі відходи за видами матеріалів, а також розділяти їх на можливі для повторного використання, для захоронення та небезпечні (ст. 32 Закону України «Про відходи»). Це можна забезпечити хоча б на дворовому рівні, шляхом встановлення на прибудинкових територіях спеціальних контейнерів для роздільного збору побутових відходів, в яких жителі можуть залишати попередньо розділені в квартирах відходи [7, с. 20].

Директива 2010/75/ЄС «Про промислові викиди» вказує на необхідність спалення відходів та встановлює обмеження викидів для установок. Документ передбачає заміну великої кількості дозволів від окремих органів на один інтегрований екологічний дозвіл. Мається на увазі, що викиди в атмосферу, воду та ґрунт повинні оцінюватися разом. Зараз в Україні відходи видобувної промисловості становлять приблизно 74% загальної кількості відходів, через значне накопичення яких відбуваються аварії, які призводять до неконтрольованих скидів забруднюючих речовин. Областями – рекордсменами у накопиченні відходів видобувної промисловості є Львівська, Луганська, Донецька, Дніпропетровська та Запорізька області. Для подолання цієї проблеми уряд розробив проект закону про управління відходами, який повинен відповідати Директиві 2006/21/ЄС. Також необхідно рекультивувати найнебезпечніші місця накопичення відходів видобувної промисловості, здійснити їх інвентаризацію та привести у відповідність до Директиви 2006/21/ЄС.

Технологічні процеси на підприємствах пов'язані з використанням великої кількості небезпечних речовин, які потребують

утилізації. Вміст таких речовин в повітрі та воді може призвести до захворювань, епідемій чи природних катаклізмів. Однак в Україні відсутня система такої утилізації, наразі тільки розробляється законопроект «Про поводження з небезпечними відходами».

Нова стратегія поводження з відходами має знизити рівень захоронення побутових відходів з 95% до 30% та з 50% до 35% загального обсягу відходів.

Оскільки в Угоді вказаний термін виконання змін – 3 роки з дати набуття чинності [8, с. 125], то Україна повинна була увести в дію ці зміни ще до 1 листопада 2017 року. Однак, цей процес загальмовано, хоча і відбувалися певні спроби реформації та розроблено плани імплементації Директив. Але фактичні нововведення не вплинули суттєво на екологічний стан в Україні.

Список використаних джерел:

1. Рябець К.А. Екологічне право України: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 438 с.
2. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820 *Офіційний вісник України*. 2017. № 94. Ст. 61.
3. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 р. № 117-р. *Офіційний вісник України*. 2019. № 22. Ст. 783.
4. Посібник: Розумне управління відходами спільнот. 2017. 47 с.
5. Тверді побутові відходи в Україні: потенціал розвитку. Сценарії розвитку галузі поводження з твердими побутовими відходами / Міжнародна фінансова корпорація. 2015. URL: <https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/0a7bb98c-9501-48f9-82c3-60ea973782a3/22.+Тверді+побутові+відходи+в+Україні+ПОТЕНЦІАЛ+РОЗВИТКУ+Сценарії+розвитку+галузі+оводження+.pdf?MOD=AJPERES>
6. Побутові відходи в Україні та ЄС: обсяги та стан поводження у 2017 році / Економічний дискусійний клуб. 2019. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pobutovi-vidhody-v-ukrayini-ta-yes-obsyagy-ta-stan-povodzhennya-u-2017-roci>.
7. Шилович Т.Б. Утилізація упакувань: Навчальний посібник з навчальної дисципліни. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 51 с.
8. Федунь М.В. Правове регулювання поводження з відходами згідно з угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2015. Вип. 13(2). С. 124-126.

Implementation of waste and chemical management obligations by Ukraine under international treaties and the Association Agreement with the European Union

Kuzub Anastasiia

Abstract. Having signed the Association Agreement, Ukraine has undertaken a number of commitments. However, in practice there was a problem in the implementation of EU legislation. The article deals with the main problems of non-compliance of the Ukrainian legislation with the EU Directives and their consequences on the environment. At present there is a catastrophic state of waste management in Ukraine, which requires immediate changes and taking on the experience of European countries.

Key words: waste management, chemical waste, waste recycling.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДНІСТРОВСЬКОГО ГІДРОВУЗЛА З ПОЗИЦІЙ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Мельниченко О.Ю.,

*студент 3 курсу
спеціальність «міжнародне право»,
Інститут міжнародних відносин
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна¹*

Долина річки Дністер є цілісним природним комплексом, зміни в якому позначаються на всіх його компонентах. Саме тому особливо актуальною на даному етапі постає проблема функціонування Дністровської ГАЕС (далі – ДГАЕС), спорудження якої, згідно з Програмою розвитку гідроенергетики України до 2026 року, прийнятої Кабміном у 2016 році, «буде завершено після закінчення будівництва третьої черги» [1], що передбачає функціонування семи

¹ Науковий керівник – Медведєва М.О., д.ю.н., доцент, професор кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

гідроагрегатів, для яких потрібно ще 6 нових гребель. Будівництво ГАЕС призведе до зміни гідрорежиму території, знищення рідкісних видів рослин та тварин, а особливо іхтіофауни, знищення цінних природних комплексів, тощо. Функціонування Дністровського гідровузла породжує низку не лише екологічних, а й правових проблем: будівництво та діяльність ГАЕС порушує низку зобов'язань, які Україна взяла на себе.

Зокрема, Україна порушує положення *Рамсарської конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення* (у порядку правонаступництва ця Конвенція набрала чинності для України з 1997 року), адже у 2011 році ділянка, що знаходиться у долині річки Дністер, від с. Лядова до м. Ямпіль – 5394,28 га – була внесена до Списку водно-болотних угідь міжнародного значення [2]. Ця ділянка є місцем гніздування та зимівлі багатьох видів водоплавних та навколотовних птахів. Діяльність органів України, пов'язана з ДГАЕС, серед іншого, порушує норми, викладені у ст. 3 та ст. 4 Конвенції, у яких, відповідно, визначено обов'язок Договірних Сторін «сприяти збереженню ... раціональному використанню водно-болотних угідь на своїх територіях» та «сприяти збереженню водно-болотних угідь і водоплавних птахів шляхом створення природних резерватів» на цих угіддях.

Оскільки Програма розвитку гідроелектростанцій України до 2026 року є документом, що напряму стосується будівництва ДГАЕС, згідно з положеннями ратифікованої Україною у 1999 році *Конвенцією про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті* (Конвенція Еспо) заздалегідь мали бути проведені міжнародні консультації щодо цього питання із зачепленими сторонами (якою у цьому випадку є Молдова). У п. 2 ст. 2 цієї Конвенції передбачено, що «Сторона вживає необхідних ... заходів для здійснення положень цієї Конвенції, включаючи, стосовно запланованих видів діяльності, перелічених у Додатку I ... установа процедура оцінки впливу на навколишнє середовище, яка дає можливість для участі громадськості, та підготовку документації з оцінки впливу на навколишнє середовище» [3]. Відповідно, у п.

11 Додатку 1 серед таких видів діяльності зазначено будівництво великих гребель та водосховищ. Окрім того, після ратифікації у 2015 році Протоколу до Конвенції Еспо, від України вимагається здійснення стратегічної екологічної оцінки (СЕО), процедура якої передбачена у ст. 5-11 цього Протоколу. Вона складається з підготовки екологічної доповіді стороною про предмет СЕО, залучення до оцінки громадськості, проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я, подальших транскордонних консультацій, і лише після цього держава має право на ухвалення рішення про подальшу долю предмета СЕО [4].

Річка Дністер підпадає під визначення «транскордонних вод», наданого у *Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер*, учасниками якої є Україна та Молдова. Відповідно до положень ст. 2 цієї Конвенції, на сторони накладається низка зобов'язань щодо розумного та справедливого використання транскордонних вод та недопущення транскордонного негативного впливу. Окрім того, у п. 5 (а) закріплено принцип перестороги [5], який також був порушений Україною у зв'язку з функціонуванням та подальшою запланованою розбудовою ДГАЕС.

Окремої уваги заслуговує *Договір між Урядом Республіки Молдова і Кабінетом Міністрів України про співробітництво в галузі охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер*, за яким Сторони зобов'язуються «використовувати водні ресурси басейну річки Дністер справедливим і розумним чином», «прагнути забезпечення права населення на безпечне навколишнє природне середовище і доступ до чистої питної води» [7]. Функціонування ДГАЕС і нині спричиняє нестачу води і обміління молдавської частини Дністра, також у зв'язку з глобальними змінами клімату рівень води в річці не піднімається до нормальної позначки протягом зимового та весняного періодів [6, с. 21]. Як впливає з практики Міжнародного Суду ООН, при розгляді подібних спорів, наприклад *справи Габчиково-Надьмарош (Угорщина проти Словаччини, 1997)* [8], що стосувалася побудови гідроелектростанції на річці Дунай на кордоні між Угорщиною та Словаччиною та в ході якої було порушене питання

проблем навколишнього середовища, насамперед, до уваги беруться двосторонні договори, укладені між сторонами з приводу об'єкта спірного питання. Статтею 21 Договору передбачено належне забезпечення участі громадськості у питаннях, пов'язаних з охороною та сталим розвитком басейну річки Дністер, що включає надання доступу до інформації, участі в прийнятті рішень та забезпечення належного врахування результатів цієї участі [7]. Ці положення майже співзвучні з нормами *Орхуської конвенції* 1998 року, стороною якої теж є Україна. Тож недотримання цієї процедури тягне за собою порушення норм і останньої. На виконання ст. 6 Договору між Україною та Молдовою була утворена Комісія зі сталого використання та охорони басейну Дністра, перше засідання якої відбулося 17.09.2018 року у Кишиневі, де було обговорено Правила експлуатації каскаду Дністровських водосховищ та заслухано рекомендації міжнародних експертів до них [9]. На діяльність цієї Комісії покладаються значні сподівання: вона має стати ключовим інструментом збереження довкілля в басейні Дністра та самого Дністра. Також за сприяння ОБСЄ заплановано спільний українсько-молдавський проект «Розвиток транскордонної співпраці та комплексного управління водними ресурсами в басейні річки Дністер», головною метою якого є розробка плану управління за методикою директив ЄС за допомогою новоствореної вищезгаданої Комісії.

1.09.2017 року набрала чинності *Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом*. Згідно зі ст. 363 Угоди, Україна взяла зобов'язання поступово наблизити своє законодавство до права ЄС у сфері охорони навколишнього середовища відповідно до положень Додатку XXX до Угоди [10], серед яких – завершення роботи зі створення Смарагдової мережі, впровадження захисних заходів та заходів управління ними до 1 вересня 2021 року. Робочою групою з охорони природи було розроблено проект закону «Про території Смарагдової мережі», де одним із 271 об'єктів є Національний природний парк «Дністровський каньйон», на території якого розташовується проблемна ДГАЕС. Будівництво нових гідроагрегатів безпосередньо наноситиме шкоду цьому об'єкту.

Окрім того, у Додатку XXX зазначено необхідність імплементації таких актів. *Директива 2001/42/ЄС щодо стратегічної екологічної оцінки окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища.* У ст. 7 цієї Директиви чітко вказано, що транскордонні плани і програми включають консультації із сторонами, яких відповідні дії стосуються чи можуть стосуватися, в тому числі з громадськістю такої країни [11]. Аналогічні положення є у *Директиві 2003/35/ЄС про участь громадськості у розробці певних планів та програм, що стосуються навколишнього середовища.* Програма розвитку гідроенергетики України на період до 2026 року, а також Енергетична стратегія України до 2035 року передбачають будівництво гідроелектростанцій на річці Дністер, але жоден з цих документів не був узгоджений з урядом Молдови і, тим паче, із зацікавленою громадськістю Молдови або з організаціями громадянського суспільства. *Директива 2011/92/ЄС про оцінку наслідків на навколишнє середовище певних державних чи приватних проєктів.* Згідно з нею, будівництво нових гідроелектростанцій та введення в експлуатацію чотирьох нових блоків підлягають забороні, доки не буде проведено відповідне дослідження з оцінки впливу на навколишнє середовище певною міжнародною компанією з необхідним досвідом та відсутністю інтересів – в нашому випадку – в Україні. У Додатку 2 цієї Директиви (п.3 (h)) вказано, що гідроелектростанції підпадають під дію оцінки впливу на навколишнє середовище [12]. Окрім того, у Договорі про Енергетичне співтовариство, до якого приєдналася Україна, зазначено і Директиву 79/409/ЄЕС про збереження диких птахів, яка була модифікована у *Директиву 2009/147/ЄС про захист диких птахів.* У «Пташиній» директиві згадується 12 видів птахів [13], які занесені до Червоної книги Молдови і знаходяться під загрозою зникнення у зв'язку з будівництвом ДГАЕС. Також варто згадати порушення положень *Директиви 98/83/ЄС про якість води, яка призначена для споживання людьми.*

Таким чином, Дністровський гідровузол являє собою проблемний об'єкт на території України, адже його функціонування

порушує низку зобов'язань, взятих на себе Україною за міжнародними договорами. Для вирішення проблем, що склалися, необхідно не допустити втілення Програми розвитку гідроенергетики України до 2026 року у її нинішньому варіанті та привести діяльність ДГАЕС у відповідність з нормам міжнародних договорів.

Список використаних джерел:

1. Програма розвитку гідроенергетики на період до 2026 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-2016-%D1%80>.
2. The List of Wetlands of International Importance. URL: <https://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/sitelist.pdf>.
3. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_272.
4. Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b99.
5. Конвенція з охорони та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_273.
6. Olena Betlii. Discussion Paper «Foreign policy audit: Ukraine-Moldova 2016». URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Audyty-zovnishnoyi-polityky_Ukr_Moldova_eng_inet.pdf.
7. Договір між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво у сфері охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_165-12.
8. International Court of Justice, «Case concerning the Gabčíkovo-Nagymaros project (Hungary/Slovakia)». URL: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/92/092-19970925-JUD-01-00-EN.pdf>.
9. Протокол першого засідання Комісії зі сталого використання та охорони басейну річки Дністер. URL: https://menr.gov.ua/files/docs/Ohoronavod/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F_%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B8.docx.
10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
11. Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу на стан довкілля окремих проєктів та програм. URL: <http://old.minjust.gov.ua/file/32990.docx>.

12. Директива 2011/92/ЄС про оцінку наслідків певних державних та приватних проєктів для навколишнього природного середовища. URL: <http://old.minjust.gov.ua/file/52234.docx>.
13. Директива 2009/147/ЄС про збереження диких птахів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-09.

Problematic issues of the Dniester hydroelectric complex functioning from the perspective of international and European environmental law

Melnychenko Oleksandr

Abstract. This article provides some insight into the problematic issues of the Dniester hydroelectric complex operation from the viewpoint of international and EU environmental law in the light of Ukraine's association with the EU. The author examines different treaties on environmental issues to which Ukraine is a party and EU directives to be implemented by Ukraine and draws to the conclusion that the functioning and further development of this complex constitutes lots of violations of the abovementioned treaties' provisions.

Key words: Dniester hydroelectric complex, international environmental treaties, Ukraine, violations.

БІОРИЗНОМАНІТТА ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ І ЗБЕРЕЖЕННЯ

НЕСТЕРЕНКО К.Б.,

*студент 3 курсу
спеціальність «міжнародне право»,
факультет міжнародних відносин
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна¹*

У зв'язку з науково-технічною революцією та глобалізаційними процесами діяльність людини суттєво прогресувала та стала більш інтенсивно впливати на навколишнє середовище, що базуєть-

¹ Науковий керівник – Невара Л.М., к.ю.н., заступник декана факультету міжнародних відносин з навчально-методичної роботи, доцент кафедри міжнародного права.

ся на застосуванні похідних, створених людиною технологій, які в кінцевому випадку посилюють втручання суспільства у хід природних процесів. Така діяльність з кожним десятиліттям лише прискорюється й все сильніше впливає на навколишнє середовище, що ставить на порядок денний питання про обговорення та подолання проблем, пов'язаних з екологією і безпекою сучасного суспільства, майбутніх поколінь, збереження природного світу.

Україна є активним учасником в міжнародному співробітництві у галузі міжнародного екологічного права, що стосується, насамперед, охорони навколишнього природного середовища. Завдання України щодо забезпечення екологічної безпеки та розв'язання екологічних проблем знайшли місце у міжнародних договорах, таких як Конвенція «Про охорону біологічного різноманіття» (1992 р.), більш ніж 40 двосторонніх угодах, а також рекомендаційних документах, таких як декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку (1992 р.), Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995 р.).

Становлення законодавства у сфері національної екологічної мережі розпочалося з прийняття Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995), що започаткувало зміну курсу екологічної політики з локальної охорони об'єктів і територій природно-заповідного фонду на новітній курс формування й функціонування національної екологічної мережі України [1, с. 52].

Проблема формування екологічної мережі нині вже вийшла за державні кордони і стала одною із напрямків міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього середовища. Так, усвідомивши невинне виснаження природного різноманіття Європи, втрату цінних природних середовищ, які призводять до скорочення різноманіття багатьох видів та природних ландшафтів, державні органи, громадські організації об'єднали свої зусилля з метою формування загальноєвропейської екологічної мережі, збереження та збалансованого використання біологічного та ландшафтного різноманіття [2]. Україна поставила перед собою одним із завдань

подальше опрацювання, вдосконалення та розвиток екологічного законодавства відповідно до рекомендацій Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, щодо питання формування Загальноєвропейської екологічної мережі як цілісної системи територій країн Європи.

Тож, ключовою ціллю створення екомережі є загальне покращення стану довкілля, а також умов життя людини та посилення здатності живої природи до самовідновлення. Міжнародний документ Загальноєвропейської мережі передбачає створення єдиної цілісної у функціональному аспекті і неперервної системи природних територій, важливих у міжнародному відношенні, яка б забезпечила стабільне існування біосфери та функціонування природних систем задоволення життєдіяльності людини [3].

У Законі України «Про екологічну мережу України» сформульовано основні принципи формування, збереження та використання екомережі. Разом із тим, прийняття закону не призвело до суттєвих зрушень у вирішенні проблеми ідентифікації конкретних територій, які мають входити до складу екомережі для забезпечення належного режиму їх використання. Формування переліків територій і об'єктів екомережі, розроблення зведеної, регіональних та місцевих схем і відповідних програм формування екомережі, враховуючи регламентацію відповідних процедур Законом України «Про екологічну мережу України», є складною, але вирішуваною проблемою, яка потребує багато часу [4].

Не дивлячись на суттєві зрушення України у розв'язанні екологічних проблем, втілення урядових програм, дотримання норм законів та міжнародних договорів про довкілля все ще є слабкими сторонами нашої держави. Одним з напрямів, які вимагають термінової розробки, є підготовка підґрунтя та втілення у життя механізмів, які б дозволили швидко та ефективно врахувати проблеми збереження біологічного та ландшафтного різноманіття при формуванні відомчих політик. Створення Національної екологічної мережі, яка буде складовою частиною Всеєвропейської екомережі, має саме таку мету [5].

Список використаних джерел:

1. Ващишин М. Я. Правові й організаційні засади формування національної екологічної мережі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2014. Вип. 10-1(2). С. 52-55.
2. Щодо створення Загальноєвропейської екологічної мережі. Резолюція № 3 (1996). [Concerning the setting up of a pan-European Ecological Network] URL: <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1475203&Site=DG4Nature&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864>.
3. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття : Стратегія від 25.10.1995 р., Рада Європи. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_711.
4. Закон України «Про екологічну мережу України» 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>.
5. Підтримка розвитку національної екологічної мережі України 2008. URL: <http://necu.org.ua/rozvytov-ekomerezhi-project/>.

Biodiversity and forming the ecological network: current status and approaches of protection and preservation

Nesterenko Kostiantyn

Abstract. The national ecological network and the all-European ecological network as a tool for biodiversity conservation at the international and local levels, as well as the creation of a framework for taking into account the problems of biodiversity conservation are considered.

Key words: ecological network, all-European strategy for the conservation of biological and landscape diversity, environment, environmental problems.

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ ТА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Олексюк Д.М.,

студент 3 курсу

*спеціальність «міжнародне право»,
факультет міжнародних відносин
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна¹*

Беручи до уваги низку екологічних проблем, які гостро стоять в Україні, питання імплементації екологічної складової Угоди про асоціацію та проведення реформ у сфері охорони довкілля є вкрай актуальним.

Реформування сфери управління відходами розпочалось із розробки комплексної стратегії [1] у цій сфері, адже, як нам відомо, критичний стан екології змушує країни рухатись у напрямку подолання цих проблем. Зокрема, найбільші ризики пов'язані з небезпечними відходами I-III класів небезпеки, непридатними пестицидами та агрохімікатами, токсичними відходами гірничих та нафтохімічних підприємств, енергетики і воєнно-промислового комплексу, медичними відходами та відходами сільського господарства.

Запропонована модель Стратегії передбачає загальні положення та регулювання за певними видами відходів, а саме: тверді побутові відходи, промислові відходи, будівельні відходи, небезпечні відходи, відходи сільського господарства, специфічні види відходів (відходи електричного та електронного обладнання). Спільними принципами для регулювання сфери поводження відходів, що відображена в Стратегії, визначено принцип «ієрархії» відходів: «забруднювач платить», «користувач платить» та «принцип доступу».

¹ Науковий керівник – Неvara Л.М., к.ю.н., заступник декана факультету міжнародних відносин з навчально-методичної роботи, доцент кафедри міжнародного права.

ності», фінансової автономності, включення приватного сектору, сусідства, самодостатності, сталого розвитку, інтеграції.

Підготовка Стратегії є головним кроком у напрямку адаптації політики та завдань щодо підвищення якості навколишнього середовища та покращення підходів до охорони здоров'я, закріплених у документах Європейського Союзу. Затверджена Стратегія має стати основою для подальших реформ, а саме: розроблення та прийняття нової редакції Закону України «Про відходи», деталізованого плану заходів, прийняття Національного переліку відходів [2], забезпечення розробки та впровадження регіональних стратегій.

Однією з найактуальніших для України є проблема поводження з відходами. За даними Держстату України, загальний обсяг накопиченого непотребу складає 12,5 млрд. тон [3]. Втім, офіційній статистиці важко вірити, оскільки великих масштабів набуло таке явище, як створення несанкціонованих звалищ, самовільне засмічення територій тощо. На сьогоднішній день із 30 тисяч сміттєзвалищ лише трохи більше 6 тисяч пройшли процедуру паспортизації [4].

Переважає більшість цих відходів промислові, навіть сьогодні, коли економіка України переживає не найкращі часи, їх утворюється 300-440 мільйонів тон на рік. Основними виробниками відходів в Україні є підприємства гірничої промисловості, хімічної та металургійної, машинобудівної, паливно-енергетичного комплексу, будівельного та агропромислового виробництва [3]. Переважна частина утворюваних за рік відходів мають IV клас небезпеки. Втім, оскільки в державі переважна більшість полігонів для утримання відходів не відповідають вимогам екологічної безпеки, негативний вплив цих речовин на довкілля щороку збільшується. В Україні на сьогодні існує лише один полігон для зберігання токсичних речовин (окрім I класу небезпеки). Отже, лівова частка таких відходів зберігаються на самих підприємствах, де використовуються.

Якщо у розвинутих країнах Європи переробка відходів складає 80-90 і більше відсотків від їх загальної кількості, в Україні цей

відсоток сягає до 5,93% [5]. Крім цього, існують і інші причини такого становища:

- відсутність технологій і традицій роздільного збору відходів у населення;
- на законодавчому рівні досі не врегульоване питання щодо утилізації упаковки;
- на місцевому рівні послугою вивозу сміття офіційно охоплено лише 77% населення держави, втім, у низці населених пунктів вивіз сміття проводиться нерегулярно та ненадійно;
- немає надійних запобіжників проти потрапляння промислових відходів на полігони побутових відходів, що створює додаткові перешкоди для подальшої рекультивції цих полігонів;
- немає надійної системи збору таких небезпечних елементів побутових відходів, як батарейки та акумулятори, ртутні лампи, електронні відходи, відходи азбесту (який і досі застосовується в будівництві, незважаючи на його онкогенні властивості), відходи ртуті тощо [6].

На полігонах твердих побутових відходів України немає сталої системи видобутку або відведення полігонного газу, що призводить до постійних пожеж на цих об'єктах. Майже щорічно великі полігони твердих побутових відходів, а також полігони, де відбувається накопичення промислових відходів, стають місцем значних за обсягом пожеж, під час яких у довкілля виділяється величезна кількість шкідливих та токсичних речовин, парникових газів, сажі тощо.

Аналізуючи Угоду про асоціацію з Європейським Союзом та низку Директив ЄС, котрі регулюють питання, пов'язані з переробкою відходів, варто відзначити, що Україна поступово вносить поправки до чинного законодавства та виходить на новий етап по переробці хімічних відходів. Тим самим намагається вирішити проблеми масового забруднення навколишнього середовища, плануючи усунути полігони та сміттєзвалища, а на їх території збудувати екологічно чисті заводи з переробки відходів.

Список використаних джерел:

1. Технічна редакція проекту Національної стратегії поводження з відходами. URL: <http://www.menr.gov.ua/garbage/5632-tekhnichna-redaktsiia-proektu-natsionalnoi-stratehiipovodzhennia-z-vidkhodamy-dlia-podalshoho-hromadskoho-obhovorennia>.
2. Мінприроди розробило проект постанови КМУ «Про затвердження національного переліку відходів». URL: <http://www.menr.gov.ua/normbaza/regulatory/554-proekty-rehuliatornykh-aktiv>.
3. Держстат України, 1998-2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/ns_rik/ns_u/opar_u2005.html.
4. Із 30 тис. сміттєзвалищ в Україні паспортизовані лише 6 тис. / Еспресо, 2016. URL: http://espreso.tv/news/2016/12/27/iz_30_tys_smittyezvalysch_v_ukrayini_pasportyzovani_lyshe_6_tys.
5. Впровадження в Україні європейської ієрархії управління побутовими відходами / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2018. URL: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/vprovadzhennya-v-ukrayini-yevropeyskoyi-iyerarhiyi-upravlinnya-pobutovimi-vidhodami/>.
6. Відходи. Жива планета, 2015. URL: <http://www.zhiva-planeta.org.ua/diyalnist/vidhody.html>.

Implementation by Ukraine of waste and chemical substances management obligations under international treaties and the Association Agreement with the European Union

Oleksyuk Dmytro

Abstract. The vast majority of waste is industrial. Wastes, especially the most dangerous ones, are non-digestible chemical substances that leak into the soil and into the air are among the most commonly encountered problems of humanity. Ukraine, through its association with the European Union and with the support of the international community, is ready to enter a new era in the processing of waste. Ukraine is moving towards an environmentally clean future.

Key words: environment, waste, chemical substances.

ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ЄС З ПИТАНЬ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ

Олійніченко К.А.,

студентка 3 курсу

спеціальність «міжнародне право»,

Інститут міжнародних відносин

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна¹

Сьогодні перед Україною стоїть чимало завдань щодо імплементації стандартів ЄС у національне законодавство. Серед них важливе місце займають питання захисту навколишнього середовища, а особливо питання оцінки впливу на довкілля. Остаточного питання було врегульовано лише з введенням в дію 18 грудня 2017 року Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» (далі – Закон). Важливо зазначити, що прийняття закону було необхідним у зв'язку з існуванням певних зобов'язань України відповідно до низки міжнародних документів, серед яких Угода про асоціацію з ЄС, Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція), Конвенція про оцінку впливу на довкілля у транскордонному контексті (Конвенція Еспо). Угода про асоціацію з ЄС стала важливим кроком для зближення з Європою. Серед інших питань співпраці України з ЄС, Глава 6 Угоди (також Додатки XXX та XXXI) регулює співпрацю у сфері навколишнього середовища.

Закон повністю враховує європейський досвід, адже в повному обсязі повторює процедуру, описану у Директиві 2011/92/ЄС Європейського Парламенту з відповідними змінами, внесеними Директивою 2014/52/ЄС [1, ст. 4-5]. Така процедура передбачає декілька етапів:

¹ Науковий керівник – Медведєва М.О., д.ю.н., доцент, професор кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

1. Підготовка суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД);
2. Проведення громадського обговорення;
3. Аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті, а також отриманої під час громадського обговорення;
4. Надання таким уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу діяльності на довкілля;
5. Врахування висновку у рішенні про провадження запланованої діяльності;
6. Винесення відповідного рішення [2].

На нашу думку, великою перевагою саме такої процедури є активна участь трьох елементів демократичного суспільства, а саме – суб'єкта господарювання, громадськості та уповноважених державних органів.

Важливим є створення, відповідно до ст. 3, двох переліків діяльності, що можуть мати значний вплив на довкілля. Перший з них містить більш небезпечні види діяльності, тому вони потребують підвищеної уваги [2]. Всі види з цього списку, відповідно до п. 5 ст. 3 також обов'язково аналізуються на можливість нанесення транскордонної шкоди відповідно до міжнародних зобов'язань України. Оскільки ця діяльність може мати значний вплив на довкілля, то проведення ОВД та надання висновку віднесено до відання Міністерства екології та природних ресурсів України. Діяльність з другого списку проходить оцінку в департаменті екології обласної державної адміністрації [3, с. 6].

Важливою характеристикою такого процесу є гласність. Відповідно до європейських стандартів, Закон передбачає участь громадськості на ранніх етапах, тобто починаючи з визначення обсягу дослідження та рівня деталізації інформації. Ст. 4 Закону забезпечує своєчасне, адекватне та ефективне інформування громадськості [2]. Більша участь громадськості забезпечується на етапі громадських обговорень. Основою такої участі в державах ЄС є ст. 6 та 7 Директиви 2011/92/ЄС з поправками Директиви 2014/52/ЄС [4, с. 10-11]. Відповідно до українського законодавства, протягом 20 робо-

чих днів після оприлюднення повідомлення про планову діяльність громадськості може надати уповноваженому органу коментарі, зауваження та пропозиції щодо діяльності [2]. Важливим етапом є проведення громадських обговорення. Зобов'язання щодо їх проведення лягає на уповноважений територіальний орган. Таке обговорення має чіткі часові рамки – не менше 25 та не більше 35 робочих днів з дня офіційного опублікування оголошення про початок громадського обговорення [2]. Такі громадські обговорення не мають створювати лише ілюзію участі громадськості, а мають реально враховуватися державними органами та суб'єктами господарювання. Обов'язковість участі громадськості полягає не у обов'язковості коментарів, зауважень чи пропозицій, а обов'язковому залученні громадськості до процесів, які можуть вплинути на їх життя та здоров'я. Варто зазначити, що суб'єкт господарювання не зобов'язаний враховувати пропозиції та зауваження, адже вони розглядаються та враховуються уповноваженим органом, який складає звіт про громадське обговорення у формі таблиці [3, с.22]. Така участь громадськості повністю відповідає стандартам Орхуської Конвенції.

На нашу думку, важливим елементом оцінки впливу на довкілля є врахування альтернатив запланованої діяльності, адже вони можуть дати можливість пристосувати проект з мінімальним впливом на довкілля. Відповідно до національного законодавства, суб'єкт має надати два види альтернатив – технічні та територіальні. Законодавство ж ЄС наводить широкий переліку альтернатив – альтернативна розробка проекту, альтернативні технології, територіальні альтернативи, альтернативи масштабу проекту. Прикладами можуть бути інші часові рамки здійснення проекту, перенесення його в інше місце, застосування іншої технології чи обладнання, зміна транспортної розв'язки або навіть зміна вигляду будівель [5, с. 53-54]. Враховуючи європейський досвід, на нашу думку, в українському Законі необхідно розширити список альтернатив запланованій діяльності.

Недоліком Закону України є неврахування непевності результатів оцінки впливу на довкілля. На практиці часто трапляється,

що результати оцінки не дають точної, однозначної відповіді на питання чи вплине негативно проект на навколишнє середовище. Причиною такої непевності може стати, зокрема мінливість екосистеми та її елементів. Одним з виходів може бути проведення додаткової оцінки. Але залишається питання чи зміниться результат, якщо не змінюються умови навколишнього середовища та умови проведення проекту. Ще одним рішенням може бути застосування принципу перестороги та постійного моніторингу проведення проекту. На проведенні постійного післяпроектного моніторингу та інформуванні належного органу про його результати наголошує Мінприроди. Строки та вимоги до такого моніторингу визначаються у висновку з оцінки впливу на довкілля [6]. Також в цьому випадку можна простежити надзвичайну важливість альтернатив до проекту, адже їх втілення в життя може змінити ситуацію та прояснити вплив діяльності на навколишнє середовище.

Про ефективність Закону говорять цифри: з початку його дії в Єдиному реєстрі ОВД зареєстровано 2365 справ та видано 490 висновків про оцінку впливу на довкілля (станом на 19 лютого 2019 року) [6]. Зараз найбільше повідомлень про планову діяльність очікувано надходить з сфер, що можуть істотно вплинути на навколишнє середовище – надрокористування, будівництва, енергетичного та агропромислового сектору з Івано-Франківської, Львівської, Полтавської, Харківської, Дніпропетровської та Миколаївської ОДА [7]. Процедура, запроваджена Законом, істотно відрізняється від тієї, що існувала раніше. Тому постала необхідність додаткового навчання представників департаментів екології обласних державних адміністрацій на тренінгах, де навчали застосовувати нові європейські екологічні стандарти.

У висновку варто зазначити, що стандарт проведення оцінки впливу на довкілля є надзвичайно важливим для захисту навколишнього середовища від можливих наслідків діяльності, а також забезпечення прав людини на доступ до екологічної інформації та участь у прийнятті рішень, що безпосередньо можуть її стосуватися. Як бачимо, Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»

втілює найкращу європейську практику і допомагає Україні стати на крок ближче до членства в ЄС шляхом виконання зобов'язань відповідно до Угоди про асоціацію.

Список використаних джерел:

1. Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council on the Assessment of the Effects of Certain Public and Private Projects on the Environment. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0092&from=RO>.
2. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
3. Алексеева Є. Оцінка впливу на довкілля: рекомендації для суб'єктів господарювання щодо участі громадськості (посібник); за заг. ред. О. Кравченко. Львів: Компанія «Манускрипт», 2018. 36 с.
4. Directive 2014/52/EU of the European Parliament and of the Council amending Directive 2011/92/EU on the Assessment of the Effects of Certain Public and Private Projects on the Environment. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0052&from=FR>.
5. Environmental Impact Assessment Guidance on the preparation of the Environmental Impact Assessment. Report – Luxembourg, 2017. 126 с.
6. У Мінприроди нагадали, що недотримання висновку про ОВД може стати причиною зупинки роботи підприємства. URL: <https://menr.gov.ua/news/33126.html>.
7. Остап Семерак: «Бізнес у регіонах поступово адаптовується до нової процедури ОВД». URL: <https://menr.gov.ua/news/32148.html>.

Implementation of EU standards on the environmental impact assessment

Oliinichenko Karyna

Abstract. The article analyses the legal regulation of environmental impact assessment in Ukrainian legislation. In particular the implementation of Directive 2011/92/EU and Directive 2014/52/EU provisions is investigated, taking into account the obligations of Ukraine under the EU-Ukraine Association Agreement and the Espoo Convention on Environmental Impact Assessment in Transboundary Context, the Aarhus Convention on Access to Information, Public Participation in Decision making and Access to Justice in Environmental Matters. Mainly, the article considers the questions of process elements, public participation, alternatives to the activity and uncertainty of the EIA results.

Key words: environmental impact assessment, procedure, public participation, alternatives, uncertain.

РОЗВИТОК ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У ПРИВАТНИХ ДОМОГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ

Потапенко А.Д.,

студентка 3 курсу

спеціальність «міжнародне право»,

факультет міжнародних відносин

Національний авіаційний університет,

м. Київ, Україна¹

Актуальність даної теми зумовлена тим, що перед людством постала проблема вичерпання природних ресурсів, тому дедалі більше розвивається сфера альтернативних джерел, яка могла б вирішити низку екологічних та економічних проблем. Відновлювальні джерела енергії – це комплекс технологічних рішень з отримання традиційної електричної або теплової енергії від енергії вітру або сонця. Такі види енергії заощаджують ресурси, що залишилися в світі, а також допомагають у запобіганні екологічних катастроф.

В Україні спостерігається тенденція розвитку сонячної енергетики. Це відбувається завдяки прикладу європейських держав та досвіду усього світу загалом, через це також збільшується й кількість обізнаних людей у цій сфері. Те, що вражає з останніх розробок, – безпілотний літак, який працює виключно на сонячній енергії. У Пуерто-Ріко встановлена урна, яка відразу ж і переробляє сміття за допомогою сонячної енергії, а ліхтарні стовпи на світлодіодах з сонячними панелями стоять у багатьох прогресивних містах світу і вже нікого не дивують.

Сонячний потенціал України досить високий. Освоєння цього ресурсу було б у нагоді у становленні держави як енергетично незалежної. За кількістю сонячного випромінювання, що потрапляє на поверхню землі, Україна випереджає навіть лідера у галузі сонячної енергетики – Німеччину. Хоча німецький енергетичний ринок охоплює найбільш далекосяжні законодавчі зміни, оскільки

¹ Науковий керівник – Невара Л.М., к.ю.н., заступник декана факультету міжнародних відносин з навчально-методичної роботи, доцент кафедри міжнародного права.

спроби заохочення людей до переходу на використання альтернативної енергії були ще чверть століття тому. В Німеччині ухвалено Закон про відновлювальні джерела енергії, який закріпив основною метою країни забезпечення сталого розвитку енергопостачання, зокрема в інтересах зменшення змін клімату та захисту навколишнього середовища, зниження витрат на енергопостачання та сприяння подальшому розвитку технологій виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії [1].

До 2014 року сонячна енергетика в Україні розвивалася лише у комерційному секторі, що характерно для будь-якої країни, у якій досить важко із впровадженням інновацій. Але зміни, внесені до Закону України «Про електроенергетику» з 1 січня 2014 року, стали ключовою точкою в розвитку сонячної енергетики, оскільки дозволили будувати СЕС для домашніх господарств.

Після офіційного дозволу приватним особам використовувати альтернативні джерела енергетики багато хто знайшов у цьому можливість для пасивного прибутку. Адже відповідно до Постанови № 170 від 27 лютого 2014 року Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, затвердила порядок продажу, обліку та розрахунків за електричну енергію, що вироблена з енергії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики (генеруючими установками) приватних домогосподарств. У статті 3 зазначається, що побутовий споживач має право:

- 1) встановлювати у своєму приватному домогосподарстві генеруючу установку (генеруючі установки), загальна величина встановленої потужності якої (яких) не перевищує 30 кВт, але не більше потужності, дозволеної до споживання за договором про користування електричною енергією;

- 2) продавати електропостачальнику електричну енергію, вироблену з альтернативних джерел енергії за «зеленим» тарифом в обсязі, що перевищує місячне споживання електричної енергії його приватним домогосподарством [2].

Постанова № 229 Про внесення змін до Порядку продажу, обліку та розрахунків за електричну енергію, що вироблена з енер-

гії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики, від 2016 року у статті 4 зобов'язує електропостачальника, на території здійснення ліцензованої діяльності якого розташоване приватне домогосподарство побутового споживача, купувати за «зеленим» тарифом електричну енергію, вироблену генеруючою установкою (генеруючими установками), за умови, якщо встановлення побутовим споживачем генеруючої установки або її технічне переоснащення здійснено з дотриманням рекомендацій заводів-виробників елементів обладнання цієї установки, правил улаштування електроустановок та введено в експлуатацію [3].

«Зелений» тариф – спеціальний тариф, за яким енергоринок купує у підприємств і фізичних осіб електроенергію, вироблену з відновлювальних джерел енергії. Електропостачальники щокварталу розміщують на офіційному сайті компанії інформацію щодо вартості «зеленого» тарифу для приватних домогосподарств. Ставка цього тарифу прив'язана до курсу євро. Для станцій, введених в експлуатацію до кінця 2019 року, він становить 18 євроцентів за 1 кВт*год. Та й на весь період дії «зеленого» тарифу до 31-го грудня 2029 року вартість буде незмінною.

Протягом останніх років вартість сонячних панелей значно знизилася, що і дозволило досягти окупності вкладень в обладнання за 4,5 – 5 років та вживати невичерпне джерело енергії не тільки в комерційних цілях, але і для електропостачання приватних господарств. Багато українців вже активно користуються новою можливістю і встановлюють домашні мережеві СЕС. За оцінками експертів, станції потужністю до 30 кВт дозволяють заробити на продажі сонячної електроенергії близько 20-25 тис. грн. у місяць. Лідерами за кількістю встановлених електростанцій різних потужностей є Дніпропетровська та Київська області. Станом на 31 грудня 2018 року було встановлено відповідно 882 та 838 станції. Належний звіт надається раз на три місяці порталом, який відстежує останні події в галузі енергопостачання – ЕлектроВісті.

Висновки: у будь-якому разі, сонячний потенціал України дуже великий, і прогресує дуже швидко, стаючи дедалі білиш популярним.

лярним серед власників приватних господарств. Люди все частіше роблять вибір на користь альтернативних джерел для постачання своїх будинків, оскільки розуміють, що це більш доцільно з економічної та екологічної точки зору. Сонячна енергія відновлювальна і постійна, це вигідне вкладення в майбутнє, адже у міру виснаження традиційних джерел енергії, їх вартість буде зростати, а сонячне світло, як відомо, безкоштовне. Якщо законодавство України буде й далі сприяти розвитку сонячної енергетики в приватному секторі, це дозволить не лише економити кожному окремо взятому власнику домашньої СЕС, а й загалом знизити енергетичну залежність України.

Список використаних джерел:

1. Закон Німеччини про джерела відновлюваної енергії (EEG 2017) URL: https://www.bmwi.de/Redaktion/EN/Downloads/renewable-energy-sources-act-2017.pdf?__blob%3DpublicationFile%26v%3D3.
2. Постанова № 170 Про затвердження Порядку продажу, обліку та розрахунків за електричну енергію, що вироблена з енергії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики від 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0539-14>.
3. Постанова № 229 Про внесення змін до Порядку продажу, обліку та розрахунків за електричну енергію, що вироблена з енергії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики від 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0442-16>.

Development and introduction of solar energy in private households of Ukraine

Potapenko Anna

Abstract. The article considers the problems of development and introduction of solar energy in private households of Ukraine. The provisions of the Law of Ukraine on electric power and a number of other acts are analyzed.

Key words: solar energy, legislation, electricity.

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПИТАНЬ ЯКОСТІ ПОВІТРЯ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ ТА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

СЕРВИНСЬКИЙ А.О.,
*студент 2 курсу
спеціальність «міжнародні відносини»,
Інститут міжнародних відносин
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна¹*

Зараз питання якості повітря в Україні регулюється імplementованою Конвенцією «Про трансграничне забруднення повітря на великі відстані» 1979 р. та вісьмома додатковими протоколами, Кіотським протоколом 1997 р. та Угодою про асоціацію з ЄС. *Але чи Україна виконує взяті на себе зобов'язання?*

Наразі якість повітря в Україні коливається в залежності від регіону: на заході індекс якості повітря складає 48, а на сході та в центральній частині (у регіонах, де сконцентровано найбільше виробничих потужностей) – 166 (при тому, що в нормі показник має складати 0-50) [1]. Однак середній український показник відстає від та демонструє негативну динаміку. Це відбувається через: невикористання очисних елементів на підприємствах, їх відсутність або застарілість, відсутність уніфікованої системи вимірювання та оцінки якості повітря, вирубку лісів, активне розорення території, застарілість технічних вимог (для деяких речовин узагалі жодних не встановлено), брак коштів для удосконалення технічної бази та проведення реформ.

Що стосується Конвенції «Про трансграничне забруднення повітря на великі відстані», то вона має рамковий характер щодо боротьби із викидами конкретних забруднюючих речовин (контроль

¹ Науковий керівник – Хилько О.Л., к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

за викидами окремих речовин є предметом відповідних протоколів до Конвенції). Конвенція містить лише загальні принципи співробітництва держав з питань боротьби із забрудненням повітря. Україна дотрималась положень конвенції і ратифікованих протоколів де-юре, однак де-факто існують певні невідповідності. Наприклад, нами ратифіковано протокол «Про подальше скорочення викидів сірки» 1994 р. Україна виконує його пункти, особливо добре це демонструє еволюція прийняття стандартів пального Євро-0 до Євро-5. Але це мало ефективно, тому що, по-перше, в Україні зареєстровано 4,4 млн транспортних засобів, токсичність вихлопу яких відповідає нормам Євро 0-2. По-друге, проконтролювати, чи відповідають екологічні характеристики автомобілів новим нормам, неможливо, бо не існує ефективного механізму та необхідних приладів. По-третє, у населення бракує грошей, аби замінити старі автомобілі. Таким чином, основна проблема дотримання Україною цих зобов'язань полягає у нестачі коштів на практичне введення в дію законів. Важливо зазначити, що передбачена кримінальна відповідальність за порушення норм законодавства в галузі охорони атмосферного повітря за забруднення атмосферного повітря [2].

Щодо *Киотського протоколу*, то він є єдиною міжнародною угодою, що змушує країни вкладати кошти в політику та заходи зниження викидів парникових газів. За допомогою гнучких механізмів (чистий розвиток та спільне впровадження) було зареєстровано Проект Закону про внесення зміни до статті 34 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» [3]. Україна одна з небагатьох країн світу, яка з 1990 по 2000 рік різко скоротила викиди парникових газів через низьке завантаження промисловості, а за наступні вісім років так і не наблизилася до показників 1990-го. Ратифікувавши Киотський протокол у 2004 році, Україна отримала можливість реалізувати невикористані нею квоти на викид вуглекислого газу. Згідно з інформацією Національного екологічного центру (НЕЦ), у державний бюджет України у 2009-2010 рр. надійшло 470 млн євро у результаті продажу надлишку квот за Киотським протоколом. Однак таке суворе дотримання умов даного протоколу пов'язане не

з цілеспрямованою політикою у сфері екології, а зі спадом та реструктуризацією економіки після 1990 р. Тобто унаслідок зменшення промислового виробництва. Виходить, що просто склались певні умови, через які в Україні вийшло дотриматись умов Кіотського протоколу.

27 червня 2014 року була підписана Угода про асоціацію між ЄС та Україною. У даному міжнародно-правовому документі велика увага приділяється захисту навколишньому середовищу. Так, розділ IV та V мають прямий та опосередкований вплив на довкілля, зокрема ст. 361 та ст. 365 містять положення про якість повітря [4]. Варто також додати, що 29 директив та регламентів доповнюють екологічний вимір Угоди про асоціацію з ЄС. Що стосується якості атмосферного повітря, то налічується близько 6 директив ЄС, які поширюються на Україну. Узагалі, Україна працює над тим, аби виконати свої зобов'язання. Так, Міністерством екології України на базі Угоди про асоціацію розроблений план і навіть почалось його виконання.

Завдання [5]	Виконання [6]	
встановлення зон ступенем забруднення атмосферного повітря до 2019 р.	Відповідний механізм щодо розподілу території країни на відповідні зони та агломерації мав би бути закріплений у проекті постанови Кабінету Міністрів України стосовно затвердження Порядку здійснення державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря до 31 жовтня 2018 р.	-
створення систем вимірювання та оцінки якості повітря до 2020 року	Проект Порядку здійснення державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря розглянуто на засіданні міжвідомчої робочої групи з питань імплементації положень та розроблено проект Закону про Державну природоохоронну службу України, але він включений до порядку денного ще в від 07.02.2019 і на даний момент не розглянутий.	-/+

встановлення технічних вимог до фарб, лаків та продукції для транспортних засобів, що зокрема визначають граничні значення вмісту ЛОС (летючих органічних сполук) та встановлення цільових значень (стандартів якості) щодо миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю, і, маркування такої продукції до 2020 року	<i>Інформація відсутня</i>	-
інформування громадськості до 2019 р.	На засіданні Уряду 25 квітня 2018 року схвалено план організації підготовки проектів нормативно-правових актів, але їх не було підготовлено	-
можливість доступу до інформації щодо якості атмосферного повітря до 2018 року	Запроваджено механізм, за допомогою якого можна дізнатись про якість повітря. Наразі сервіс доступний в Львові, Києві та Дніпрі	+
можливість купувати якісне пальне до 2018 року	В Україні з 1 січня 2016 року введено стандарт екологічної безпеки, що регламентує кількість шкідливих речовин у викидах автомобілів, Євро-5. [7]	+

Отже, Україна виконує зобов'язання з питань якості повітря за міжнародними договорами та Угодою про асоціацію з Європейським Союзом. Проте у більшості випадків вона робить це лише частково, вводячи відповідні норми в національне законодавство. На практиці мало що виконується. Крім цього, існує чимало створених проектів та прийнятих законів, які не діють, оскільки бракує коштів. Для атмосферного повітря вартість повного технічного і законодавчого переходу на стандарти ЄС становить 815.3 тисяч євро,

що у перерахунку на гривні становить майже 29 млн. (24 864 023.1) [8]. Витрати на екологію в європейських країнах становлять до 10-15% ВВП, в Україні цей показник дорівнює 0,6% [9]. Пропонуємо три шляхи вирішення цієї проблеми: транспозицію, тобто перенесення, де це необхідно, положень відповідних джерел права ЄС до законодавства України; імплементацію, тобто впровадження транспонованих положень у повсякденну практику регулювання як невід'ємної складової реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища; успішно виконувати зобов'язання, взяті перед ЄС, оскільки вони виступають головним спонсором проведення даної реформи в Україні, і у випадку припинення надходження коштів на підтримання якості повітря, проекти доведеться закрити. Утім найголовніше, продумати механізми примусу. Оскільки за забруднення повітря дуже важко притягти людини навіть до адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. World Air Quality Index 2019. URL: <https://waqi.info/>.
2. Кримінальний кодекс України, Розділ VIII Злочини проти довкілля. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Проект Закону про внесення зміни до статті 34 Закону України «Про охорону атмосферного повітря». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65246.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
5. Наслідки виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері довкілля / Міністерство екології та природних ресурсів України за допомоги Міжнародного фонду «Відродження». URL: https://drive.google.com/file/d/1Kc9V_KUWNv56mZgOGJn0BDMts6zZTvd/view.
6. Прогрес євроінтеграційних реформ у природоохоронній галузі / Міністерство екології та природних ресурсів України. 2019. URL: <https://bitly.su/xT1nHHSi>.
7. Пояснювальна записка. URL: <https://bitly.su/SZy9wVXk>.
8. Індикативна вартісна оцінка апроксимації законодавства України до права і політики ЄС у сфері охорони довкілля. Проект Європейського Союзу «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні Секторальної

бюджетної підтримки». 2014. URL: <https://drive.google.com/file/d/1rw5ubTsenc7rQOikhlURgLKuV2K-CCin/view>.

9. Інформація про бюджет за бюджетними програмами з деталізацією за кодами економічної класифікації видатків бюджету або класифікації кредитування бюджету за 2017 рік / Міністерство екології та природних ресурсів України. 2017. URL: <https://menr.gov.ua/news/32156.html>.

Implementation of air quality obligations by Ukraine under international treaties and the Association Agreement with the European Union

Servynskyi Anatolii

Abstract. The aim of the report is the research of the implementation of the world and, in particular, European atmospheric air quality regulations in Ukraine. This issue is extremely important whereas it tends to worsen. The crucial documents governing it are Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution, the Kyoto Protocol, the Ukraine–European Union Association Agreement. Unfortunately, in majority of cases Ukraine abides to its obligations de-jure only, via adopting laws selectively. Foremost it happens because of the lack of financial resources.

Key words: Ukraine, EU, the Association Agreement, fresh air.

ПРОТИДІЯ ПРОМИСЛОВОМУ ЗАБРУДНЕННЮ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

ЯРМОЛЕНКО В.В.,

студент 3 курсу

спеціальність «міжнародне право»,

факультет міжнародних відносин

Національний авіаційний університет,

м. Київ, Україна¹

Актуальність даної теми полягає в тому, що промислове забруднення в умовах нинішнього часу є гострою проблемою, оскільки має прямий вплив на стан здоров'я людей. Найбільш широко це

¹ Науковий керівник – Невара Л.М., к.ю.н., заступник декана факультету міжнародних відносин з навчально-методичної роботи, доцент кафедри міжнародного права.

питання дискутується в країнах, що досягли великого впливу на міжнародній арені та економічного процвітання саме за рахунок тривалого промислового виробництва та як наслідок доведення екології до критичного стану. Саме тому нагальність прийняття законодавчих актів, спрямованих на зменшення забруднення навколишнього середовища, контролю за діяльністю підприємств та перехід на «зелені» методи видобування енергії є одними з найважливіших завдань сучасного міжнародного права навколишнього середовища [1, с. 5].

На думку Генерального директора ВООЗ Маргарет Чен, якщо умови навколишнього середовища не стануть кращими, то смертність буде зростати. «Здорове навколишнє середовище є фундаментом для здоров'я населення. Якщо країни не вживатимуть заходів, щоб створити безпечне середовище там, де працюють і живуть люди, мільйони хворітимуть і помирятимуть занадто молодими», – наголосила вона [2].

Для покращення ситуації потрібно, перш за все, закріпити цей курс на законодавчому рівні. Починаючи з 1998 року, співробітництво між Україною та ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища спрямоване на боротьбу з погіршенням екологічних умов і охоплює, зокрема, питання ефективного моніторингу рівнів забруднення та оцінки екологічних умов; запобігання місцевому, регіональному та транскордонному забрудненню повітря та води, ефективне використання біологічних ресурсів та їх управління; глобальні зміни клімату; екологічну освіту; виконання положень Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті [3, с. 76].

Сьогодні співробітництво між Україною та ЄС у сфері охорони навколишнього середовища регулюється Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами. Зокрема, Глава 6 «Довкілля» розділу «Економічне і промислове співробітництво» цієї угоди передбачає, що сторони повинні розвивати і посилювати співпрацю з питань навколишнього середовища і таким

чином сприяти реалізації довгострокових цілей сталого розвитку і побудови зеленої економіки [4].

Основними завданнями співробітництва між Україною та ЄС у цій сфері є розробка загальної стратегії щодо навколишнього середовища, що охоплює заплановані інституційні реформи для забезпечення впровадження та забезпечення дотримання природоохоронного законодавства; процедури сприяння інтеграції довкілля в інші сфери політики; розподіл компетенції для управління охороною навколишнього середовища на національному, регіональному та муніципальному рівнях; процедури прийняття рішень та виконання рішень; визначення необхідних людських і фінансових ресурсів і механізму перегляду; розробка галузевих стратегій щодо якості повітря; якості води та управління ресурсами, включаючи морське середовище тощо.

Згідно з Додатком XXX до Угоди, Україна повинна адаптувати своє законодавство до 26 директив і 3 регламентів ЄС у наступних секторах: управління відходами; зміна клімату та захист озонового шару; екологічний менеджмент та інтеграція екологічної політики в інші галузеві політики; якість атмосферного повітря; якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище; охорона природи; промислове забруднення та техногенні загрози; генетично модифіковані організми [5].

Останнім часом спостерігається значне зрушення у національному законодавстві, а саме, Верховна Рада України прийняла:

- Закон України «Про оцінку впливу на навколишнє середовище», який дає змогу впровадити прогресивну, оновлену та європейську модель екологічної реструктуризації відповідно до вимог Директиви 2011/92, а також Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», який враховує вимоги Протоколу про стратегічну екологічну оцінку та Директиву 2001/42/ЄС;

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів до управління водними ресурсами на основі басейнового принципу», який запровадив правові основи інтегрованого управління водними ре-

сурсами відповідно до Рамкової Директиви 2000/60/ЄС. Закон також запровадив нормативно-правову базу для впровадження Директиви 2007/60 / ЄС щодо оцінки та управління ризиками повені;

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту фауни», а також Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження європейських екологічних норм для охорони територій, на яких живуть рідкісні тварини і рослини».

Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Національну стратегію поводження з відходами в Україні на період до 2030 р., яка є концептуальним документом, що включає: опис проблем і стан техніки в цій сфері; цілі та принципи політики, спрямовані на поводження з відходами, зміни, які необхідно внести в законодавчу систему України та структуру влади, а також їх фінансові наслідки.

Для формування ефективної внутрішньої кліматичної політики Кабінет Міністрів України прийняв Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. Ця Концепція стала першим національним стратегічним документом у сфері боротьби зі зміною клімату, що враховує основні положення Паризької угоди, яку підписала Україна. Також Уряд розробив Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року з метою запобігання наслідкам кліматичних змін та адаптації до них.

Отже, регулювання промислового забруднення вимагає спільних консолідованих зусиль бізнесу, держави, громадськості та є вкрай необхідним для забезпечення права громадян на чисте довкілля і зменшення ризиків для їх здоров'я та життя, викликаних саме забрудненнями промислових підприємств.

Список використаних джерел:

1. Adamenko T.I., Demydenko A.O., Romashchenko M.I., Tsvietkova A.M., Shevchenko A.M., Yatsyuk M.V. Rethinking of Water Security for Ukraine. GWP-Ukraine and UNENGO «MAMA-86», Kyiv, 2016. 23 p.
2. Задача по обеспечению питьевой водой в рамках целей тысячелетия в области развития. URL: http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2012/drinking_water_20120306/ru/.

3. Kraemer A., Klasing A., Wilkinson D., Homeyer I. EU Environmental Governance: A Benchmark of Policy Instruments. Ecologic / Institute for European Environmental Policy (IEEP). 2002. 134 p.
4. Мінприроди розробило Концепцію реалізації державної політики у сфері промислового забруднення. Офіційний портал Міністерства екології та природних ресурсів. URL: <https://menr.gov.ua/news/32895.html>.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Counteraction of industrial pollution in Ukraine on the basis of international standards

Yarmolenko Vladyslav

Abstract. Industrial pollution is one of the most significant problems of our time, in this topic we analyze prevailing dangers and means used by Ukraine in order to eliminate threats and to prevent them in future.

Key words: industrial pollution, cooperation Ukraine – EU, Association agreement.

Зміст

Aliieva E.E. WASTE MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN LEGISLATION ADAPTATION TO THE EUROPEAN UNION LAW	3
Андрейченко С.С. ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС	8
Білоцький С.Д. ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ACQUIS ЄС В СФЕРІ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ	14
Братко І.В. СИСТЕМА ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ ВУГЛЕКИСЛОГО ГАЗУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	21
Василюк О.В. СТВОРЕННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ МІЖНАРОДНОГО ЗНАЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ..	26
Вереша Р.В. ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ – СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.	31
Вихрист С.М. ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ТА СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ.	35
Deshko L.M. UKRAINE'S IMPLEMENTATION OF OBLIGATIONS FOR GOVERNING THE ENVIRONMENT ACCORDING TO INTERNATIONAL TREATIES AND AGREEMENT ON ASSOCIATION WITH THE EUROPEAN UNION ..	42
Забара І.М. ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.	45
Качурінер В.Л. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНОЮ НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО УЧАСТІ ТА ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯН В СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.	48
Коробко І.І., Харьков С.В. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНОЮ СВОЇХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЩОДО ОХОРОНИ ТВАРИННОГО СВІТУ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ.	52
Кузнєцова С.В. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНОЮ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ З ПИТАНЬ ЗМІНИ КЛІМАТУ	57

Лікарчук Д.С. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	62
Малишева Н.Р. ПРИВЕДЕННЯ У ВІДПОВІДНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПРАВОМ ЄС: РОЗДУМИ ЩОДО ПІДХОДІВ	68
Медведєва М.О. ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ОХОРОНИ ОЗОНОВОГО ШАРУ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ, ЗОКРЕМА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	73
Невара Л.М., Добрянська М.А. ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ НАСЕЛЕННЯ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ ТА В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ.....	79
Нежевело В.В. НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ПРИ ЇХ ВИКОРИСТАННІ (В ТОМУ ЧИСЛІ ОРЕНДІ) В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	85
Перга Т.Ю. РОЗВИТОК СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	90
Петрова Н.О. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	94
Сєрова Г.В. РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В КОНТЕКСТІ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ.	99
Спектор О.М. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ ЩОДО ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС (2014 Р.), У ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	103
Фалалєєва Л.Г. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВАГИ ДО ПРАВ ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ	108
Шомпол О.А. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ	118
Щегель С.М. ПРОГРЕС УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: «ЗЕЛЕНИЙ» ПОРЯДОК ДЕННИЙ.....	122
Якименко Г.М., Чікало О.М. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ДП «НЕК «УКРЕНЕРГО» НА ПІДТРИМКУ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС.....	127

Noshadha S. PARADIGM SHIFT AS THE LAST CHANCE TO SURVIVE THE EARTH	130
Бєлїх Д.С. СТАН ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗІ ЗМІНИ КЛІМАТУ	133
Bondarchuk Y., Borzenko D., Vozovych A., Honyk B., Moroz H., Stasiukevych I. IMPLEMENTATION BY UKRAINE OF THE OBLIGATIONS IN THE SPHERE OF ADAPTATION TO CLIMATE CHANGE UNDER THE ASSOCIATION AGREEMENT WITH THE EUROPEAN UNION	138
Веселовський Б.А. СТАН НАБЛИЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ПРО ЗЕЛЕНІ ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ	142
Д'яченко Б.В. ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА СВІТОВОГО ДОСВІДУ НЕФІНАНСОВОГО ЗВІТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ СТОСОВНО ЕКОЛОГІЧНОГО АСПЕКТУ В УКРАЇНІ	148
Іванова А.А. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ І БЕЗПЕКИ ПИТНОЇ ВОДИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА УКРАЇНІ	151
Іванова О.О. «ЗЕЛЕНИЙ МАРКЕТИНГ» КРИЗЬ ПРИЗМУ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	156
Кішоян А.А. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИН ЕКОЦИДУ В МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРАВІ.	159
Кузуб А.Т. ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ ТА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ..	162
Мельниченко О.Ю. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДНІСТРОВСЬКОГО ГІДРОВУЗЛА З ПОЗИЦІЙ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ..	167
Нестеренко К.Б. БІОРИЗНОМАНІТТА ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ І ЗБЕРЕЖЕННЯ	173
Олексюк Д.М. ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ ТА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ..	177
Олійніченко К.А. ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ЄС З ПИТАНЬ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ	181

Потапенко А.Д.	
РОЗВИТОК ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У ПРИВАТНИХ ДОМОГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ	186
Сервинський А.О.	
ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПИТАНЬ ЯКОСТІ ПОВІТРЯ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ ТА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	190
Ярмоленко В.В.	
ПРОТИДІЯ ПРОМИСЛОВОМУ ЗАБРУДНЕННЮ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ.	195

Наукове видання

**ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ
МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ
З ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ УГОДИ
ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

м. Київ

22 квітня 2019 року

Підписано до друку 10.04.2019 р. Формат 60х84/16. Ум.-друк. арк. 11,86.
Зам. № 1904-05. Наклад 100 прим.

Видавець

ВГО «Українська асоціація міжнародного права»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4890 від 28.04.2015)
02183, м. Київ, вул. Кибальчича, 13-а
e-mail: jusintergentes.uail@gmail.com
<http://www.uail.com.ua>

Виготовлювач ПП «Фенікс»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002)
65059, м. Одеса, а/я 424, вул. Зоопаркова, 25,
тел. +38 048 7959160, +38 050 7775901
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com